

T.C
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDE KİMLİK STATÜLERİ VE BAŞA
ÇIKMA STRATEJİLERİ İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru ERGİN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Funda KUTLU

ANKARA, 2015

BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDE KİMLİK STATÜLERİ VE BAŞA ÇIKMA
STRATEJİLERİ İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Ebru ERGİN

UFUK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA, 2015

KABUL VE ONAY

Ebru ERGİN tarafından hazırlanan “Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Statüleri ve Başa Çıkma Stratejileri İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 30.06.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Melike SAYIL (Başkan)

Prof. Dr. Orhan AYDIN (Üye)

Yrd. Doç. Dr. Funda KUTLU (Danışman)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 2yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ebru ERGİN

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez danışmanım olmaktan öte manevi desteğini her zaman hissettiğim, akademik desteği ve yönlendirmeleri ile bu çalışmanın tamamlanmasına katkısının burada yazılından daha çok olduğunu söyleyebileceğim Sayın Yrd. Doç. Dr. Funda Kutlu'ya çok teşekkür ederim. Lisans eğitimim süresince kendilerinden ders alma şansına sahip olduğum Sayın Prof. Dr. Orhan Aydın ve Prof. Dr. Melike Sayıl'a, bu çalışmanın tamamlanmasında çok kıymetli geri bildirimleri ve destekleri için teşekkür ederim.

Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü'ne kayıt yaptırmaya gittiğim günden beri hayatımda olan, her zaman bir dosttan daha fazlası olan, süssam da konuşsam da anlaşıldığımı bana her zaman hissettiren canım Muazzez Merve Yüksel'e ve ne yaptığımızı anlamasa da muhteşem gülüşleriyle hep yanımda olarak bize enerji veren kızı Dünya'ya çok teşekkür ederim. Sen olmasan belki de başaramazdım, sen olmasan dostluğun ne denli kıymetli bir şey olduğunu belki de anlayamazdım ve sen olmasan bir şeyler hep biraz eksik kalırdı. Desteğin için, sabrın için, yapamayacağımı düşündüğüm anlarda bile bana hep inandığın için, umut verdiğin için ve Dünya'nın annesi olduğun için binlerce teşekkürler.

Tanıdığım günden bugüne kendisinden çok şey öğrendiğim, bu çalışma süresince ve bunun dışında da kafama takılan her soruda beni hep aydınlatan, hayata dair neredeyse her konuda önümü görmeme yardımcı olan çok sevgili Okan Cem Çırakoğlu'na teşekkür ederim.

Yüksek Lisans eğitiminin bana kazandırdıkları arasında en kıymetlileri olan, bu zorlu yolda beraber yürüdüğümüz, desteklerini hep yanımda hissettiğim ve hayatımda hep olmalarını dilediğim Müge Kepenek ve Ayperi Haspolat Özcan'a çok çok teşekkür ederim.

Bu çalışma süresince ve hayatımın son on yılında, zor zamanlarım başta olmak üzere hep yanımda olan, destek olan, bana inandığını hep hissettiren, "bitsin kutlama

yapacağız” sözleriyle de beni gayet motive eden dostum Celal Dikkatli’ye çok teşekkür ederim.

Bu çalışmanın verilerinin toplanması aşamasında çok değerli katkılar sunan Sayın Yılmaz Gürkan’a, Devrim Akçaoğlu’na, sevgili hocalarım Doç. Dr. Sait Uluç ve Dr. Arzu Özkan Ceylan’a ve kuzenim Tülin Varol’a teşekkür ederim.

Özellikle çalışmanın analizlerinde desteğini hiç esirgemeyen, gün saat fark etmeksizin her türlü yardımı yapan, hep çok iyi bir akademisyen olacağına inandığım, akademik desteğinin yanı sıra arkadaşlığından da hep çok keyif aldığım sevgili Ulaş Ay’a çok teşekkür ederim.

Çalışmam süresince çok sıkıştığım zamanlarda beni hep idare eden ve “Ne zaman bitiyor?” sorularıyla bu çalışmanın artık bitmesi gerektiğini hep hatırlatan mesai arkadaşım Buse Demir Yıldırım’a ve çalışırken tez yazmanın zorluklarını azaltmak için sağladıkları destek ve esneklikten ötürü Türk Psikologlar Derneği Genel Merkez Yönetim Kurulu üyelerine teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA NO

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	iii
TABLolar LİSTESİ	viii
EKLER	ix
ÖZET	x
ABSTRACT	xii

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1. KİMLİK KAVRAMI.....	2
1.1.1. KİMLİK GELİŞİMİNİ AÇIKLAYAN KURAMLAR/MODELLER.....	3
1.1.1.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı.....	4
1.1.1.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı.....	6
1.1.1.3. Waterman'ın Kimlik Statüleri Modeli.....	11
1.1.1.4. Berzonsky'nin Sosyal Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli.....	12
1.1.1.5. Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers'ın Kimlik Statüleri Modeli.....	14
1.1.1.6. Kimlik Statüleri ile İlgili Araştırmalar.....	15
1.2. BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ.....	21
1.2.1. Beliren Yetişkinliğin Doğası.....	21
1.2.1.1. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Keşfi.....	23
1.2.1.2. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kararsızlık.....	25
1.2.1.3. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kendine Odaklanma.....	26
1.2.1.4. Beliren Yetişkinlik Döneminde Arada Hissetme.....	27

1.2.1.5. Beliren Yetişkinlik Döneminde Olanakları Deneme.....	28
1.3. STRES KAVRAMI VE BAŞA ÇIKMA.....	30
1.3.1. Stresi Açıklayan Kuramlar ve Modeller.....	31
1.3.1.1. Bir Tepki Olarak Stres.....	31
1.3.1.2. Bir Uyarıcı Olarak Stres.....	32
1.3.1.3. Bir Etkileşim Olarak Stres.....	32
1.3.2. Folkman ve Lazarus'un Stres ve Başa Çıkma Modeli.....	34
1.3.3. Beliren Yetişkinlik Döneminde Stres ve Başa Çıkma.....	37
1.3.4. Kimlik ve Başa Çıkma ile İlgili Araştırmalar.....	41
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ.....	43

BÖLÜM 2

YÖNTEM.....	47
2.1. KATILIMCILAR.....	47
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	49
2.2.1. Demografik Bilgi Formu	49
2.2.2. Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri (BYO).....	49
2.2.3. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği - II (GOEKSÖ).....	50
2.2.4. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (SBTÖ).....	53
2.3. İŞLEM.....	53

BÖLÜM 3

BULGULAR.....	54
3.1. Veri Temizleme İşlemi.....	54
3.2. Araştırmanın Betimsel Analizlerinden Elde Edilen Bulgular.....	55
3.2.1. Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumu, Cinsiyet ve Aileyle Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Değişkenlerine Göre Beliren Yetişkinlik Boyutlarındaki Farkların İncelenmesi.....	55
3.2.1.1. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma	

Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	56
3.2.1.2. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	57
3.2.1.3. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	58
3.2.2. Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumu, Cinsiyet ve Aileyle Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Değişkenlerine Göre Kimlik Puanlarındaki Farkların İncelenmesi.....	59
3.2.2.1. Kimlik Değişkeninin Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	59
3.2.2.2. Kimlik Değişkeninin Cinsiyete Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	60
3.2.2.3. Kimlik Değişkeninin Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	61
3.3. Araştırma Hipotezlerinin Sınanmasına Yönelik Analizler.....	62
3.3.1. Araştırma Değişkenleri ile İlgili Korelasyon Düzeyleri.....	62
3.3.2. Başa Çıkma Stratejilerini Yordayan Değişkenler.....	65
3.3.2.1. Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	65
3.3.2.1.1. Öğrenci Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	65
3.3.2.1.2. Çalışan Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	66
3.3.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	67
3.3.2.2.1. Öğrenci Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	67
3.3.2.2.2. Çalışan Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	67
3.3.2.3. Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	68

3.3.2.3.1. Öğrenci Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	68
3.3.2.3.2. Çalışan Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	69

BÖLÜM 4

TARTIŞMA.....	71
4.1. ARAŞTIRMANIN BETİMSSEL ANALİZLERİNDEN ELDE EDİLEN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	71
4.1.1. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının (Olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme/dememe/kendine odaklanma) Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması.....	71
4.1.2. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının (olumsuzluk/kararsızlık, Kimlik keşfi/arada hissetme/dememe/kendine odaklanma) Cinsiyete Göre Farklılıklarının Tartışılması.....	73
4.1.3. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme/dememe/kendine odaklanma) Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması.....	74
4.1.4. Kimlik Statülerinin (İpotekli kimlik, Başarılı Kimlik, Kararsız kimlik) Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması.....	76
4.1.5. Kimlik Statülerinin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, Kararsız kimlik) Cinsiyete Göre Farklılıklarının Tartışılması.....	78
4.1.6. Kimlik Statülerinin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması.....	79

4.2. ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİNİN SINANMASINA YÖNELİK ANALİZLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	80
4.2.1. Problem Odaklı Başa Çıkma Değişkenine İlişkin Regresyon Sonuçlarının Tartışılması.....	81
4.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Değişkenine İlişkin Regresyon Sonuçlarının Tartışılması.....	82
4.2.3. Dolaylı Başa Çıkma Değişkenine İlişkin Regresyon Sonuçlarının Tartışılması.....	84
4.3. SONUÇ.....	87
4.4. SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	107

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri.....	48
Tablo 2. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	57
Tablo 3. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	58
Tablo 4. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Aile ile Yaşayıp Yaşamamaya Göre Ortalamaları ve Farklılıkları.....	59
Tablo 5. Kimlik Statüsü Puanlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıkları.....	60
Tablo 6. Kimlik Statüsü Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıkları.....	61
Tablo 7. Kimlik Statüsü Puanlarının Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıkları.....	62
Tablo 8. Çalışan Grubu İçin İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu.....	63
Tablo 9. Öğrenci Grubu İçin İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu.....	64
Tablo 10. Öğrenci Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	66
Tablo 11. Çalışan Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	67
Tablo 12. Öğrenci Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler.....	67

Tablo 13. Çalışan Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma

Stratejisini Yordayan Değişkenler.....68

Tablo 14. Öğrenci Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini

Yordayan Değişkenler.....69

Tablo 15. Çalışan Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini

Yordayan Değişkenler.....70

EKLER

Ek 1. Demografik Bilgi Formu.....107

Ek 2. Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri.....109

Ek 3. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği.....111

Ek 4. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği.....114

Ek 5. Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği

(GOEKSÖ)'nin Maddelerine Ait Faktör Yükleri ve Güvenirlik

Katsayıları (50 Madde İçin Elde Edilen).....117

ÖZET

ERGİN, Ebru. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Statüleri ve Başa Çıkma Stratejileri İlişkisinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, 2015.

Bireylerin kimlik oluşturma ile ilgili konulara yöneldikleri yaş dönemlerine bakıldığında, beliren yetişkinlik dönemi kimlik keşfinin olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede bu araştırmanın temel amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kimlik statüleri ile kullandıkları başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Araştırma örneklemini Ankara ilinde yükseköğrenime devam eden ve Ankara ve Bursa illerinde, farklı sektörlerde tam zamanlı çalışan 18-25 yaş (Ort=20,84, ss=1.84) aralığındaki kişiler oluşturmaktadır. Bu tez çalışmasında kullanılan veri toplama araçları Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri- (Inventory of Dimensions of Emerging Adulthood), Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (Extended Objective Measure of EGO Identity Status –EOMEIS II) ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğidir (The Ways of Coping Checklist- WOC). Veri temizleme işlemi sonucunda elde edilen 313 (215 kadın, 98 erkek) katılımcı verisi ile araştırma sorusu ve hipotezleri test edilmiştir. Beliren yetişkinlik dönemi özelliklerinin ve kimlik statülerinin bazı demografik değişkenlere (çalışan ya da öğrenci olma, cinsiyet, aile ile birlikte yaşama ya da aileden ayrı yaşama) göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak amacıyla bir dizi çok yönlü MANOVA analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, öğrencilerin çalışanlara göre, kadınların erkeklere göre ve ailesinden ayrı yaşayanların ailesi ile birlikte yaşayanlara göre beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini daha fazla taşıdıkları görülmüştür. Kimlik statüleri ile ilgili olarak yapılan analiz sonuçları incelendiğinde; ipotekli kimlik açısından çalışan ve öğrenci bireyler açısından anlamlı fark olduğu, çalışan bireylerin öğrencilere göre ipotekli kimlik puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra erkeklerin kadınlara göre ipotekli ve kararsız kimlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Son olarak da ailesi ile birlikte yaşayan bireylerin ipotekli kimlik puanlarının ailesinden ayrı yaşayanlara göre;

ailesinden ayrı yaşayan bireylerin başarılı kimlik puanlarının da ailesi ile birlikte yaşayanlara göre daha yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür. Başa çıkma stratejilerini yordayan değişkenlere ilişkin yapılan analizlerde araştırmanın ana amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezler test edilmiştir. Buna göre, öğrenci ve çalışan grupta başarılı kimlik puanları yüksek olan bireyler daha fazla problem odaklı başa çıkma stratejisi kullanma eğiliminde iken, çalışan bireylerde de başarılı kimlik statüsü puanları problem odaklı başa çıkma eğilimi ile ilişkili bulunmuştur. İpotekli kimlik puanlarının her iki grupta da duygu odaklı başa çıkmayı yordadığı; başarılı kimlik puanlarının ise yine her iki grupta dolaylı başa çıkma stratejisini yordadığı bulunmuştur. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Beliren yetişkinlik, kimlik statüleri, başa çıkma stratejileri

ABSTRACT

Emerging adulthood is a developmental period and the formation of identity is crucial task of emerging adults in this period. In this frame, the main aim of the study was to examine the association between identity status and coping strategies among emerging adults.

The participants of the study were university students studying in Ankara and the employees working full-time in Ankara and Bursa. The mean age of the sample was 20.84 (sd=1.84), ranging from 18 to 25. The measurement instruments of the study were Inventory of Dimensions of Emerging Adulthood, Extended Objective Measure of Ego Identity Status (EOMEIS-II) and The Ways of Coping Checklist (WOC). The participants' data (N=313) were analyzed to test the research questions and hypotheses of the study. A series of MANOVA were performed to test the group differences for some demographic characteristics (such as: employee/student, male/female, living with family/living apart from family) on scores emerging adulthood dimensions and identity status. The results of the MANOVAs indicated that students, females and participants who live apart from their families had higher scores on emerging adulthood dimensions.

The results of the identity status scores differences depending on the demographic characteristic pointed out that there were a significant group differences for identity foreclosure identity scores between employees and students. Employees' foreclosure identity scores were higher than students. Furthermore, the identity scores were differed significantly according to gender of the participants. Male participants had higher scores in moratorium and foreclosure identity and female participants have higher achievement identity scores than males. Also, the participants who live with their family scored higher in foreclosure identity and the participants who live apart from their family scored higher in identity achievement status.

In order to evaluate the main hypotheses of the study, regression analyses were conducted to determine the predictors of coping strategies of the participants. According to regression analyses results, the identity achievement status predicted problem-focused coping strategy for both the university students and the employees. Also the foreclosure identity status predicted emotion-focused coping for both group.

Finally, the identity-achievement status predicted indirect coping strategy for both the university students and employees. The results were discussed in the light of the literature.

Keywords: Emerging adulthood, identity status, coping strategies

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bundan elli yıl öncesine göre, bugün “yetişkin” olmanın anlamı ve zamanlaması daha farklıdır. Yetişkinliğin yirmi birinci yüzyıldaki anlamı, kendine yeten bir birey olarak tek başına olmak, kendi seçimlerini yapmak ve kendi bağımsız kararlarını vermek konusunda yetkin olmak şeklinde tanımlanabilir (Arnett, 1998). Çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş dönemi, yani ergenlik, bireysel, ailesel, sosyal ve tarihsel koşullarla şekillenen önemli bir gelişimsel dönemdir. Bu yaş döneminin temel görevi neredeyse evrenseldir ki bu görev de aslında, sosyal grupların olgun üyeleri tarafından sergilenen ana rolleri üstlenmeye hazır olmaktır (Larson, Wilson, Brown, Frustenberg ve Verma, 2002). Ancak güncel literatürde ergenlik dönemi sonrası olarak düşünülen süreçte de henüz yetişkinliğin rol ve sorumluluklarının başlamadığı vurgulanmaya başlanmıştır (Arnett, 2000). Ergenlik olarak da nitelendirilemeyen bu dönem, “beliren yetişkinlik dönemi” (emerging adulthood) olarak adlandırılan yeni bir gelişimsel dönem vurgusu ile literatüre girmiştir. Böyle yeni bir gelişimsel dönemin olup olmadığı ve hangi özelliklere sahip olduğu son yıllarda önemli tartışma alanı olarak gelişim psikolojisi literatüründe yer almaktadır. Bu tez çalışması da bu araştırmalardan yola çıkarak beliren yetişkinlik özelliklerini incelemeyi amaçlamıştır.

Ergenlik olmadığı ama henüz yetişkinlik de olmadığı söylenen bu gelişimsel dönemin (bkz. Arnett, 2000) hem ergenlik hem de yetişkinlikten nasıl ayrıldığını yönelik yaklaşımlar incelendiğinde kimlik kazanımı ile ilgili vurgu dikkati çekmektedir. Erikson (1968) kimlik kazanımına karşı kimlik karmaşasının ergenlik döneminin temel görevi olduğunu öne sürmüştü ve bu kuramsal yaklaşımı literatürde geniş bir kabul görmüştür. Bu durum, ergenlik dönemindeki bireylerin kimlik kazanımı ile ilgili birçok görgül çalışmaya öncülük etmiştir. Her ne kadar kimlik ile ilgili çoğu bulguya ergen örneklemleri üzerinden ulaşılmış olsa da, yapılan birçok çalışma kimlik oluşumunun, nadiren 10’lu yaşların sonu ve 20’li yaşların başında tamamlandığını göstermektedir. Aksine kimlik gelişiminin 20’li yaşlar boyunca devam ettiğini gösteren çalışmalara sıkça

rastlanmaktadır (Arnett, 2004; Whitebourne, Sneed ve Sayer, 2009). Bu dönemin bireylere aşk ve işle ilgili birçok alana ilişkin olanak sağlayan bir dönem olması kimlik keşfini daha olası kılmaktadır. Çünkü bu keşif bireylere kimlikleri ile ilgili bir aydınlanma sağlamakta, bu keşif sürecinde bireyler kim olduklarına dair ve hayatta ne istediklerine dair kendilerine ilişkin daha fazla bilgi edinmektedirler. Fakat kimlik edinme süreci aynı zamanda bireyler için stres yaratan bir görevdir. Stres, bütün bireyleri etkilemekle birlikte, üniversitenin ilk yıllarına denk gelen yaş grubunda daha belirgindir. Diğer yaş gruplarına göre bu bireyler birçok stres yaratıcı durumla karşılaşır ve bu onların psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkileyebilir (Edwards, Herschberger, Russel ve Markert, 2001). Örneğin, üniversiteye ve genel olarak üniversite deneyimine geçiş; zaman sınırlılıkları (Nonis, Hudson, Logan ve Ford, 1998), finansal konular, akademik yük ve kişiler arası ilişkileri geliştirme, yüksek öğretimde belirgin stresli dönemin nedenleridir (Edwards ve ark., 2001). Özellikle, stres azaltma müdahalelerine katılan öğrencilerin %69'u yüksek düzeyde stres yaşadıklarını ve %62'si de kendilerini diğer insanlara göre daha kaygılı olarak gördüklerini ifade etmiştir (Deckro ve ark., 2002). Bu literatür ışığında bu tez çalışmasının ana amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin kimlik statüleri ile kullandıkları stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Öncül amacı da Türkiye'deki üniversite öğrencisi olan ve üniversiteye devam etmeyen 18-25 yaş aralığındaki bireylerde beliren yetişkinlik özelliklerinin nasıl farklılaştığının irdelenmesidir.

Bu bölümünün devamında öncelikle kimlik kavramı ve kimlik oluşumu ile ilgili farklı kuramlara ilişkin bilgiler aktarılmıştır. Sonrasında, beliren yetişkinlik dönemine ilişkin yaklaşımlara yer verilmiştir. Son olarak da, stresin doğası ve başa çıkma stratejileri ile ilgili çeşitli kuram ve yaklaşımlara ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

1.1.KİMLİK KAVRAMI

Kimlik insanların hedeflerini, değerlerini, inançlarını, grup üyeliklerini ve toplumda oynadıkları rolleri içeren birçok farklı duruma işaret etmek amacıyla kullanılan bir kavramdır (Vignoles, Schwartz ve Luyckx, 2011). Sosyal psikolojik (Brown, 2000; Spears, 2011) ve sosyolojik (Hitlin, 2003; Stryker, 2003) bakış açıları bireylerin çoklu

kimlikleri olduğunu savunur; örneğin bir kişi kendisini Türk ve kadın olarak tanımlayabilir, aynı zamanda gelecekte doktor olmayı planlıyor olabilir. Kimlik terimi ile ilgili bazı anahtar sözcükleri betimlemek önemlidir. *Kişisel kimlik* (personal identity); bir kişinin hedeflerini, değerlerini ve inançlarını içerir (Schwartz, 2001). Kişisel kimlik çalışmaları sıklıkla politik tercihler (Schildkraut, 2005), iş seçimleri (Porfeli ve Skorikov, 2010), etik standartlar (Hardy ve Carlo, 2005), cinsel tarzlar (Worthington, Navarro, Savoy ve Hampton, 2011) ve aile ilişkileri (Scabini ve Manzi, 2011) gibi alanlarda yapılmıştır.

Kimlik, yetişkinlikle ilgili kararlara rehber olunmasına yardımcı olur; evlenip evlenmeme, hangi kariyeri seçeceğine, nasıl çocuk yetiştireceğine karar verme kimlik kazanım sürecinde üzerinde düşünülen ve sorgulanan konulardır (Fadjukoff, Pulkkinen ve Kokko, 2005). Tutarlı ve bütüncül bir kimlik duygusu olumlu bir benlik algısı ile (Luyckx, Goossens, Soenens, Beyers ve Vansteenkiste, 2005), olumlu sosyal ilişkilerle (Zimmer-Gambeck ve Petherick, 2006), düşük düzeyde içselleştirme (depresyon, kaygı vb.) ve dışsallaştırma sorunları (kural bozma, dedikodu ve yalan söyleme, öfke) (Schwartz, 2007) ile ilişkilidir. Sonuç olarak birey kim olduğuna dair açık/net bir duyguya sahipse ve hayatına nasıl bir yön vereceğine yönelik net fikirleri varsa, kendisi ile ilgili daha pozitif duygulara sahip olmakta, diğerleriyle iyi ilişkiler sürdürmekte, strese ve endişeye daha az yatkın olmaktadır. Bireyin kimliği ile ilgili olumlu duygu ve düşüncelere ulaşamayıp, tutarlı bir kimlik edinemediği takdirde içselleştirme sorunlarının yanı sıra madde kullanımı, riskli cinsel davranışlar gibi dışsallaştırma sorunları da yaşandığına yönelik literatür bulguları bulunmaktadır (Schwartz, Cote ve Arnett, 2005).

1.1.1. KİMLİK KAVRAMINI AÇIKLAYAN KURAMLAR VE MODELLER

Gelişimsel açıdan temellendirilen kişisel kimlik araştırmaları çoğunlukla Erikson' un (1968) psikososyal kimlik kuramı ile Marcia' nın (1966, 1980) Erikson' un kimlik kazanımı ile ilgili kavramını işlevsel olarak ele aldığı kuramına dayanır. Bu bölümde sırası ile Erikson, Marcia, Waterman, Berzonsky, Luyckx ve arkadaşlarının kimlik gelişimi ile ilgili kuramları sunulmuştur.

1.1.1.1. Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı

Erikson'ın Psikososyal Gelişim Kuramı'nda bir yandan Freud'un psikoseksüel kuramında yer verdiği insanın biyolojik temelli özelliklerinin ve çocukluk yaşantılarının önemini kabul ederken, bir yandan da insan gelişiminin yaşam boyu olduğuna dikkat çekmiştir. Bu anlamda, Erikson'un temel farklılığı kendi kuramında odak noktasının, toplumsal değerler ve yaşam boyu süren bir gelişim vurgusu içermesidir (Miller, 1993).

Erikson (1968), ergenlik döneminin en önemli gelişimsel görevini iki dinamik ögenin karşılıklı etkileşimi olarak gördüğü *kimlik oluşumu* olarak tanımlamıştır. Bu iki dinamik öge *kimlik sentezi* ve *kimlik karmaşasıdır*. Erikson (1968) aynı zamanda bireyin gelişimini üç değişken arasındaki ilişki olarak görmektedir. Bunlar biyolojik değişkenler, toplumsal-çevresel değişkenler ve ego süreci olarak belirtilen kişisel deneyimlerdir. Erikson (1963; 1968,) geliştirdiği sekiz dönemden oluşan psikososyal gelişim kuramında kimliğe karşı *kimlik karmaşası* adını verdiği dönemde *kimlik oluşumunu* ergenlik dönemi görevi olarak belirtmekle birlikte, *kimlik gelişimini* yaşam boyu olarak ele almakta ve *kimliğin sürekli yeniden şekillendiğini* ileri sürmektedir. Erikson (1968), kişinin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının içinde bulunduğu sosyal ortam tarafından karşılanması yolu ile *kimlik gelişiminin mümkün olabileceğini* ileri sürmektedir. Ergenlik döneminde ortaya çıkan fiziksel, zihinsel ve sosyal ortamlardaki değişiklikler ergenin *kimlik krizi yaşamasına* neden olur. Bu dönemde ergen hem ailenin desteğine ihtiyaç duymakta, hem de özerk bir *kimlik oluşturmaya çalışmaktadır*. Psikososyal Gelişim Kuramı'nda her evre için biri olumlu biri de olumsuz iki uç bulunmaktadır. *Kimlik kazanımında olumlu uça* bireyin zamana karşı oluşan sürekli ve tutarlı bir *kimlik duygusu*, *olumsuz uça* ise *kimlik yapılandırması* ile ilgili olarak bireyin yaşadığı *rol karmaşası* vardır. Erikson'un ergenlik dönemi *kimlik kazanımı* ile ilgili psikososyal evresi aşağıda açıklanmıştır.

Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası Evresi: Erikson'a (1984) göre, ergenlikte bir *kimlik krizinden geçmek* normal gelişimin bir parçasıdır. Bu dönemde birey bilişsel, bedensel ve psikolojik değişimler sonucunda toplumun beklentileri ile karşı karşıya kalır. İlkokul yıllarının sonlarında ergenler, cinsel olgunlaşma ile ilgili fizyolojik değişimler ve önündeki yetişkin rollerindeki belirsizlik ile karşılaşır. Bir yandan

çocukluk özdeşimleri ve kendilik algısının sürdürülmesi ile var olan dengeyi devam ettirme çabaları, öte yandan toplumsal beklentiler, ergendeki değişimi zorunlu kılar. Bu durumda ergen kendi kimliğini yeniden tanımlayarak toplum içinde yer edinme çabası içine girer. Ergenler, günlük hayattaki ideal örnekler ile daha önceki dönemlerde sahip olduğu beceri ve roller arasında nasıl bir bağlantı kuracağı sorusunu sıklıkla düşünmektedir (Erikson,1968). Böylece kimlik bunalımı (identity crisis) ortaya çıkar. Bu kriz dönemi, önceden kabul edilen fikirlerin, değerlerin ve inançların sorgulanmasını, farklı inanç sistemlerinin ve hayat tarzlarının keşfini içerir. Ergenlik döneminde ergenlerin yaşadığı kimlik bunalımı, bir sonraki evreye olumlu geçiş sağlayan kimlik duygusunun kazanılmasıyla sonuçlanabilir. Kimlik bunalımı ayrıca, askıya alma (psychosocial moratorium), kimlik kargaşası (identity diffusion) ya da olumsuz/ters kimlik (negative identity) ile de sonuçlanabilir.

Askıya alma süreci, Erikson'un (1968) kuramında yetişkinliğe geçmeden önce sağlıklı kimlik gelişimi için çok önemli bir yere sahiptir. Erikson (1968), ergenlerin kimlik yapılandırma sürecinde kimlik alanlarıyla ilgili pek çok girişimde bulduklarını belirtir. Bilinçli bir şekilde toplumun ergenlere kimlik yapılarını oluşturması için belirli bir zaman verdiğini söyler. Askıya alma olarak adlandırılan bu süre gencin yetişkin sorumluluklarını almaya geçişte bir tür hazırlanma ve zaman kazanma dönemidir. Ergenler bu dönemde kesinleşmiş bağlanmalar yapmadan önce çeşitli seçenekleri dener, farklı ideolojileri, sosyal rolleri, meslekle ilgili olanakları ve kişisel ilişkileri deneyimler. Bu süreçte ergen, kurallara, geleneklere, kurumlara karşı eleştirel tepkiler içeren özerk davranış örüntüleri ortaya koyar. Özellikle üniversite eğitimi yıllarına denk gelen askıya alma süreci başarılı kimliğin oluşumunda bir ön koşul zamanı gibidir. Ancak askıya alma sürecinin çok uzamaması beklenir. Bu dönemin uzaması başarılı bir kimliğin oluşmasını engellemektedir (Luyckx, Schwartz, Berzonsky, Soenens, Vansteenkiste, Smits ve Goossens, 2008).

Ergen, seçenekleri deneyimleme sürecinde toplum tarafından engellemelerle karşılaşırsa *kargaşalı kimlik* yaşayabilir. Kargaşalı kimlik, genç insanın çeşitli roller ve yaşantılar arasında bütünleştirme yapamaması, egoya aktarılan yoğun bilgileri örgütleyememesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kargaşalı kimlik durumunda bireylerde, kümeleşme ve

bu kümelerin norm ve kurallarına sıkı sıkıya bağlanma eğilimi ortaya çıkabilmektedir. Kimlik duygusunun kazanılması belirli bir çabayı gerektirir. Ergenin farklı rolleri ve yaşantıları bütünleştirememesi, dışarıdan gelen bilgileri örgütleyememesi sonucunda bazı klinik belirtiler ortaya çıkabilir. Bu durumun daha da ağırlaşması kimlik kargaşası durumunu ortaya çıkarır (Erikson, 1968; 1984). Ergenlikte kimlik bunalımının olumsuz doğru yönelmesinin bir başka sonucu da *ters kimlik*dir. Ters kimlikte ergenler, toplumun ondan beklediği rollere karşı gelerek aşırı uçtaki rolleri ve davranışları benimser. Erikson (1968; 1984), kimlik gelişimini olumlu ve kabul gören bir ortamda tamamlayamayan ergenlerin hiçbir şey olmaktansa kötü ya da toplumun kabulüne aykırı bir seçeneği tercih edeceğini belirtir.

Erikson (1968) tarafından literatüre kazandırılan kimlik kazanımı süreci birçok çalışma için öncül olmuştur. Bu konuda yapılan araştırma bulguları kim olduğu konusunda güçlü bir duyguya sahip olan bireylerin daha olgun kişiler arası ilişkiler kurmaya ve yetişkin rollerini başarılı bir şekilde kazanmaya eğilimli olduğunu göstermektedir (Beyers ve Seiffge-Krenke, 2010; Cote, 2002). Kimlikleri konusunda belirsiz olan bireyler ise stres yaşamaya, yıkıcı davranışlar göstermeye ve diğerleri ile sağlıklı ilişkiler sürdürme konusunda zorluk yaşamaya daha eğilimlidir (Schwartz, Beyers, Luyckx, Soenens, Zamboanga, Forthun ve Waterman, 2011; Schwartz, Klimstra, Luyckx, Hale ve Meeus, 2012; Schwartz, Mason, Pantin, Wang, Brown, Campo ve Szapocznik, 2009).

1.1.1.2. Marcia'nın Kimlik Statüleri Kuramı

Marcia (1966; 1980; 1989), Erikson' un çalışmalarını temel alarak kimlikle ilgili daha işevuruk tanımlar ortaya koymuş ve kimlik oluşum sürecini *keşif* ve *içsel yatırım* adını verdiği iki boyutta ele almıştır. Bu boyutlardan keşif süreci basitçe, bireyin yaşamıyla ilgili önemli konularda karar vermesi için kendisi veya çevresi hakkında bilgi toplama süreci olarak betimlenmiştir. İçsel yatırım ise bir dizi alternatif arasından bir ya da birden çok inanca, hedefe veya değere bağlanma olarak tanımlanmıştır (Marcia, 1966; 1980). İçsel yatırım, bir dizi idealin kabul edilmesi olarak temsil edilir ve bu süreçte, bir amaç ya da süreklilik veya bir sadakat duygusu ile bireyin aşılandığı söylenebilir

(Marcia, 1980). Bu sadakat duygusu, kimlik karmaşasına eşlik eden belirsizlik ve şaşkınlığı hafifletebilir (Erikson, 1964). Marcia (1966), keşif ve içsel yatırım boyutlarının kendi içlerindeki ve birbirlerine olan düzeylerinden yola çıkarak dört kimlik statüsü öne sürmüştür. Bunlar, başarılı kimlik (identity achievement), kararsız kimlik (moratorium), ipotekli kimlik (foreclosure) ve kargaşalı kimliktir (identity diffusion).

Marcia'ya (2002a) göre kimlik gelişiminin ergenlikte doruk noktası olmasının bazı nedenleri vardır. Öncelikli neden, bu dönemin ergenin fiziksel, cinsel, bilişsel ve ahlaki gelişim açısından en hızlı biçimde değişim yaşadığı dönem olmasıdır. Kimlik gelişiminin ergenlikte doruk noktasına ulaşmasının diğer bir nedeni ise toplumun bu dönemde ergenden artık yetişkin rollerini almasını, denemesini ve sürdürmesini beklemesidir. Bu iki nedenden dolayı ergenlik, kimlik gelişimi için doruk noktasıdır.

Kimlik oluşturma görevi bir irdeleme, sorgulama ve karar verme sürecini gerektirir. Keşif (exploration) boyutu ergenin seçenekleri tanımaya, cevaplar aramaya çalışmasını içerir. İçsel yatırım (commitment) boyutu ise davranışı yönlendiren anlamlı bir tercihtir. Marcia'nın da yaşam boyu olduğunu vurguladığı bu kimlik edinme sürecinde bireyin yaşamında gerçekleşen bazı psikososyal değişimlere bağlı olarak statüler arası geçişler olasıdır (Marcia, 2002a) ve kimlik yapısının durağan değil, dinamik bir yapı olduğu vurgulanır (Marcia, 1980).

Marcia (1989, 1994) kimlik süreci için belli başlı yaşam alanları tanımlamıştır. Bunlar meslek ve ideoloji alanlarıdır. Daha sonra, özellikle cinsiyet farklarını göz önüne alarak, bu iki alanı ideoloji ve kişilerarası alan olarak belirlemiştir. İdeolojik alanda dini inançlar, politik seçimler, meslek seçimi, felsefi yaşam biçimi yer alır. Kişilerarası alanda ise arkadaşlık, flört, cinsiyet rolü ve serbest zaman uğraşısı gibi alanlar yer almaktadır (Marcia, 2002b). Ego kimliğinin oluşmasında meslek ya da eş seçimi gibi temel kimlik alanlarıyla ilgili güçlü bir içsel yatırım söz konusudur. Marcia (1989, 1994) belirtilen iki yaşam alanında (ideoloji ve kişilerarası) bireylerin keşif ve içsel yatırım süreçlerini göz önüne alarak dört kimlik statüsü belirlemiştir. Bu dört kimlik statüsü aşağıda açıklanmıştır.

Başarılı kimlik bir keşif sürecini takiben içsel yatırım yapma anlamına gelir ve potansiyel yaşam seçeneklerini dikkate alma ile ilişkilidir (Berzonsky, 2004; Zimmer-Gembeck ve Petherick, 2006). Marcia (1966), başarılı kimlik statüsünün kimlik oluşum sürecinin son noktası olduğunu düşünmüştür. Başarılı kimlik sıklıkla en olgun statü olarak düşünülür çünkü dengeli düşünme biçimi (Boyes ve Chandler, 1992), etkili karar verme (Marcia, 1993) ve derin kişilerarası ilişkiler (Craig-Bray, Adams ve Dobson, 1988; Orlofsky, Marcia ve Lesser, 1973) ile ilişkilidir. Başarılı statüdeki bireyler, kimlik araştırma sürecinden geçmiş ve içsel yatırım yapmak için bir ya da birkaç seçenekten birini seçmiş kişilerdir. Bu statüde yer alan bireyler, olası seçenekleri etkin bir şekilde araştırarak içsel yatırımlar yaparlar. Başarılı kimlik statüsündeki bireyler, ergenlik döneminin temel çatışmasını çözmüş ve kimlik kazanımını gerçekleştirmiş, kendileri ile uyum içinde olan kişilerdir (Marcia, 1966; Kroger, 2004).

Kararsız (moratoryum) kimlik ise kimlik alanları ile ilgili alternatifleri aktif bir şekilde dikkate alma ama güçlü bir içsel yatırım yapmama durumunu içerir. Bu statü bir yandan açıklık ve merakla (Luyckx, Goossens ve Soenens, 2006) bir yandan da kaygı, depresyon ve düşük benlik değeri ile ilişkilidir (Schwartz ve ark., 2009). Kararsız kimlik statüsü içsel yatırımın görece olmadığı durumda aktif bir keşif sürecinin yaşandığı statüdür. Kararsız kimlik aynı zamanda, özellikle de yaşam ile ilgili bir seçim yapma durumuyla karşı karşıya kalındığında, eleştirel düşünmenin göstergeleri ile ilişkilidir (Berman, Schwartz, Kurtines ve Berman, 2001). Bu nedenle, kararsız kimlik statüsünde olan kişiler belirsiz araştırma süreci devam etse bile alternatifleri denemek açısından en açık fikirli ve düşünceli olanlardır. Bu statüde yer alan bireyler, etkin olarak olası seçenekleri araştırır, ancak belirgin içsel yatırımlarda bulunmazlar (Marcia, 1989, 1994). Diğer taraftan kararsız kimlik statüsündeki bireyler dünyayı değişen, kaygı verici bir yer olarak algırlar. Yapılan araştırmalar, bu bireylerin başarılı kimlik statüsündeki bireylere nazaran daha kaygılı, ilişkilerinde uçar ve/veya katı, kaçınan bağlanma gösterme gibi özelliklere sahip olduğunu ortaya koymuştur (Kroger, 2004). Bu bireyler sürekli yeni rolleri denerler. Marcia'ya (1989; 1994) göre kararsız kimlik başarılı kimlik için bir ön koşuldur. Kararsız kimlik statüsündeyken dünya kişi için

sabit, kontrol edilebilir ve hoş bir yer olarak görünmez. Kararsız kimlik statüsündeki bireyler genellikle hükümeti, politikayı, eğitimi, kısaca birçok şeyi değiştirmek isterler.

İpotekli (erken bağlanmış) kimlik, zayıf bir keşif sürecinin sonrasında içsel yatırım yapma anlamına gelmektedir. Bu kimlik, yüksek benlik değerinin yanı sıra katılık, kapalı fikirlilik ve otoriterlikle de ilişkilidir (Kroger ve Marcia, 2011). Genellikle, ipotekli kimlik, belirli düzeyde dogmatik düşünce, kendini beğenmiş düzeyde kendinden hoşnut olma ile de ilişkilidir (Marcia, 1980). İpotekli kimlik statüsünde olan bireyler kendilerinin biraz otoriter (Marcia, 1967) ve nispeten çatışmasız olduklarını belirtmeye, ilişkilerini, ebeveynleri ile idealize etmeye eğilimlidirler (Adams, Dyk ve Bennion, 1987; Jackson, Dunham ve Kidwell, 1990). İpotekli kimlik statüsünde olan bireyler artan bir şekilde mevcut koşullara, bu koşulları sağlamalarına yardımcı olacak insanlara bağlı olmaya ve ne pahasına olursa olsun değişime de direnç gösterme eğilimindedir. Bu mevcut koşullar onlar için bir güvenlik örtüsü (security blanket) yaratır. Marcia (1994), bu güvenli örtü söküldüğünde ipotekli kimlik statüsünde olan bireylerin sıklıkla kriz yaşayabileceğini, kurallara, normlara ve alışmış oldukları durumlara güvenmeden ne yapacaklarını bilmeyecekleri yorumunu yapar. Archer ve Waterman (1990) ipotekli kimliğin birçok yüzü olduğunu göstermiştir. İpotekli kimlikteki bir kişi, üç nesildir doktor olan bir aileden gelen bir tıp öğrencisi, babası emekli olmaya hazırlandığı için aile şirketine adım atacak bir genç veya kendi askeri eğitimi süresince katlandığı azarlara benzer bir şekilde acemi askerleri azarlayan bir çavuş olabilir. İpotekli kimlikte olan birey sorgulamadan bir başkasının standartlarını, kurallarını, kariyer seçimlerini, dini inançlarını benimser. Bu statüdeki bireyler içsel yatırım yaparken etkin araştırma sürecini yaşamaz. Bu kişilerin edindiği roller büyük olasılıkla ana baba ve çevresindeki diğer önemli kişiler tarafından şekillenir. Bu roller ve değerler de kişinin bazen sorgulama yapmaksızın bir kimlik oluşturması ile sonuçlanır (Schwartz, 2001). İpotekli kimlik geliştiren bireylerin yaşam alanına özgü bağlılık geliştirmeleri onların kendine güvenli, mutlu ve huzurlu olmalarını sağlar. Kanun ve düzene bağlı olup, güçlü bir liderin peşinden gitmekten hoşlanırlar. Bu kişiler yeniliklere açıklık konusunda diğer kimlik statüsündeki bireylere göre daha az isteklidirler (Kroger, 2004).

Kargaşalı (dağınık) kimlik statüsünde bulunan bireyler meslek seçimi, dini inanç ve politik görüş konularında içsel bir yatırım yapmaz ancak yine de geçici araştırmalarda bulunurlar. Söz konusu bireyler, yönlenebilecekleri bu alanlara ilişkin bir kimlik krizi deneyimlememiş, araştırma dönemi yaşamamış, yeniden değerlendirme yapmamış ve seçenekleri değerlendirmemiştir (Kroger, 1989). Bu bireyler herhangi bir içsel yatırımda bulunmadıklarından, dışarıdan gelecek etkilere açıktır. Bu nedenle de ele geçirdikleri fırsatları amaçsızca değerlendirmek ister ve yeni olasılıklar karşısında sıklıkla ve kolayca değişim gösterebilirler (Marcia, 1966). Bu kimlik statüsündeki bireylerin kişiler arası ilişkileri soğuk ve mesafelidir ve bu kişiler sosyal destek almakta zorlanırlar (Kroger, 2004). Bu kimlik statüsündeki kişilerin askıya alınmış ve başarılı kimlik statüsündeki kişiler ile karşılaştırıldığında bilişsel olarak daha az karmaşık olan başa çıkma yöntemlerini kullandıkları görülmektedir (Kroger, 1989).

Her bir statü, keşif ile içsel yatırım düzeyleri arasında bir kombinasyonu temsil eder. Bu şekilde birbirine binişik olan statüler ortak bir boyutu paylaşır (ör., ipotekli ve başarılı statülerin her ikisi de içsel yatırım boyutunda yüksektir). Birbirlerinin karşısında çaprazlama konumlanan statüler kuramsal olarak karşıt düşünülebilir. Örneğin, ipotekli kimlik düşük düzeyde keşif yapmayı ve yüksek düzeyde içsel yatırım yapmayı temsil ederken, kararsız kimlik yüksek düzeyde keşif yapmayı ve düşük düzeyde içsel yatırım yapmayı temsil etmektedir (Schwartz ve Dunham, 2000).

Kimlik statüleri ile ilgili yapılan çalışmalar göstermiştir ki keşif ve içsel yatırım sürecinden geçen bireyler geçmeyenlere göre daha ilişkisel ve yetkindir (Marcia, 1993). Kimlik statüleri genellikle entelektüelliğin (sophistication) bir düzeyi olarak da sunulmaktadır. Entelektüellik düzeyi açısından bakıldığında kargaşalı kimlik statüsü en alt düzeydeki statüdür ve onu ipotekli, askıya alınmış ve başarılı kimlik statüleri takip etmektedir (Adams ve ark., 1989). Bununla birlikte gelişimsel olarak bakıldığında yaşla birlikte başarılı kimlik statüsünde olan bireylerin sayısı artmakta ve göreceli olarak geç ergenlik döneminde kargaşalı kimliğe sahip az sayıda birey olduğu görülmektedir (Waterman, 1993).

1.1.1.3. Waterman'ın Kimlik Statüleri Modeli

Waterman (1982) modelini kimlik gelişiminin kademeli olarak güçlenmesine dayandırır. Waterman, Marcia'nın kimlik statüleri ile ilgili yürüttüğü çalışmalarında, kimlik statülerinin, bireylerin kimlik oluşturma görevine ilişkin kullandıkları stratejilere göre sınıflandırıldığını öne sürmüştür. Bu türden bir sınıflandırmanın kimlik statüleri konusunda tek bir ölçüme izin vermemesi nedeniyle Waterman (1982), daha çok sayıda gelişimsel modelin tanımlanabileceğini ve statüler arası geçişin mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Waterman'ın dört kimlik statüsü (B: Başarılı, K; Kararsız, İ; İpotekli ve D; Dağınık) arasındaki geçişe ilişkin modeli aşağıdaki gibidir:

Dağınık (kargaşalı) kimlik statüsünde olan bir birey; (a) ciddi bir şekilde çeşitli kimlik alternatiflerini keşfetmeye başlamasıyla, kararsız kimlik statüsüne geçebilir (D → K); (b) bu birey diğer alternatifleri değerlendirmeksizin ilk gerçek olasılığa yapışma yolu ile ipotekli kimlik statüsüne geçebilir (D → İ); (c) birey belirsiz bir şekilde dağınık statüde devam edebilir ve kimlik konularını çözmek için asla ciddi bir çaba sarf etmeyebilir (D → D).

İpotekli kimlik statüsünde olan bir birey; (a) eğer daha önceki içsel yatırımları ile ilgili bir zorlanma ile karşılaşır ise alternatif olasılıkları göz önünde bulundurma ihtiyacıyla kararsız kimlik statüsüne geçebilir (İ → K); (b) birey, daha önce ya da ergenlik döneminde geliştirdiği hedef ve değerleri yetişkin içsel yatırımlarının içine taşıyarak ipotekli kimlik statüsünde kalabilir (İ → İ); (c) eğer ilk içsel yatırımları daha az anlamlı olmaya başlarsa ve bu içsel yatırımları değerlendirme ve düzeltme yönünde bir adım atmazsa dağınık kimlik statüsüne geçebilir (İ → D).

Kararsız kimlik statüsünde olan bir birey; (a) özel hedef ve değerlere sağlam ve anlamlı içsel yatırımlar yaparak başarılı kimlik statüsüne geçebilir (M → B); (b) içsel yatırım yapmak adına yararlı bir şey bulmak için çaba sarf etmeyi bırakıp dağınık kimlik statüsüne geçebilir (M → D). Waterman bireyin kararsız kimlik statüsünde devam etmesinin kuramsal olarak mümkün olmasına karşın, aslında mümkün olmadığını, çünkü bireyin sonsuza kadar kimlik krizi yaşayamayacağını ifade etmiştir. Ayrıca

kararsız veya başarılı kimlik statüsünden ipotekli kimlik statüsüne geçişin kuramsal bir olasılık olmadığını da savunmuştur. Bir kişi bir kez kimlik krizi yaşamışsa, kriz öncesi benimsenen hedef ve değerlere geri dönse bile, o kişinin artık ipotekli kimlik statüsü tanımını karşılamayacağını ifade etmiştir.

Başarılı kimlik statüsündeki bir birey; (a) kimlik krizi süresince çözümlenmiş değer ve hedeflerine içsel yatırımda bulunmaya devam ederek başarılı kimlik statüsünde kalabilir (B →B); (b) daha önceki çözümlenmelerin bazı açılardan yetersiz olması durumunda kararsız kimlik statüsüne geçebilir (B →M) (c) daha önce yaptığı içsel yatırımlar yeni bir kriz çıkmadan canlılığını yitirirse kargaşalı kimlik statüsüne geçebilir (B →D).

1.1.1.4. Berzonsky'nin Sosyal-Bilişsel Kimlik Stilleri Modeli

Berzonsky (1992), kimliğin birçok araştırmacı tarafından bir benlik inşası olarak kavramsallaştırılmasını eleştirmiştir. Berzonsky (1990), benlik inşasının etkililiğinin, onun yararına bağlı olduğunu savunarak iyi yapılandırılmış bir benlik inşasının bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları stres ve kişisel sorunlar ile başa çıkabilmelerine olanak sağlayıp sağlamayacağını tartışılmasının önemini vurgulamıştır. Berzonsky'e (1992) göre kimlik, bireyin günlük yaşamda karşılaştığı stres ve kişisel sorunlarla baş etme gücü olarak tanımlanmalıdır.

Berzonsky (1988; 1989a) önceki çalışmalarında, bireylerin kimlik duygusu oluşturmak ve sürdürmek için kullandıkları sosyal-bilişsel süreçlerde farklılaştıklarını ileri sürmüştür. Bu farklılaşmadan yola çıkarak bu süreçle ilgili üç farklı kimlik stili (bilgi yönelimli kimlik stili, normatif yönelimli kimlik stili, kargaşalı/kaçınan yönelimli kimlik stili) önermiş (Berzonsky, 1989a) ve ayrıca bu kimlik stillerinin Marcia'nın (1966) sınıflandırdığı kimlik statüleri ile ilişkili olduklarını da öne sürmüştür. Ancak Marcia'nın (1966) kimlik statüleri sınıflandırması, içsel yatırım ve kimlik stilleri ilişkisinde karıştırıcı bir etki yaratabilmektedir. Örneğin, başarılı ve kararsız kimlik statüsündeki bireyler kimlik oluşturma görevine bilgi yönelimli stili kullanarak yaklaşan bireylerdir. Fakat statü atamaları yapıldığında bu kişiler içsel yatırımın boyutlarında farklılaşmaktadır. Kişinin benlik inşasının ve içsel yatırımının bilgi yönelimli stilin

kullanılmasını baskılayabileceği de bazı araştırma bulguları ile desteklenmektedir (Berzonsky, 1989b, 1992; Neimeyer, Prichard, Berzonsky ve Metzler, 1991). Berzonsky (1989b), kimlik stillerini içsel yatırımdan ayırmak için bir kendini bildirim ölçeği geliştirmiştir. Kimlik stilleri ölçeği (Identity Style Inventory, ISI), keşif (self-exploration) ve içsel yatırımı ayırmak üzerine yapılandırılmıştır. Berzonsky (1990), tanımladığı kimlik süreci yönelimlerinin en az üç farklı düzeyde çalıştığını varsaymaktadır. En temel düzeyi, insanların günlük problemlerle ve görevlerle baş etmeye çalışırken kullandıkları bilişsel ve davranışsal tepkilerdir. Aradaki düzey sosyal-bilişsel stratejileri içermektedir. Kimlik stillerinin en genel düzeyi ise bireylerin kimlik ile ilgili konuları ele aldıkları durumlarda kullanmayı tercih ettikleri stratejilere işaret etmektedir.

Marcia'nın (1966) kuramında tanımladığı ipotekli kimlik statüsündeki bireylerin normatif yönelimli kimlik stilinde oldukları varsayılmaktadır. Bu bireylerin en önemli endişesi diğerlerinin (anne ve baba gibi) ve hayatları ile ilgili referans alabilecekleri kişilerin yönerge ve beklentilerine uygun davranmaktır. Bu yönelimin var olan benlik yapılanmasını muhafaza etmek adına gerçekleştirilen çabaları arttırması beklenir. Normatif yönelimli bireyler, gelen yeni bilgilere karşı durur, bilgiyi çarpıtır ve böylece katı bir şekilde organize edilmiş bir benlik inşası, sınırlı bir ayırışmayla sonuçlanır (Berzonsky, 1988; 1989a). Ayrıca yapılan çalışmalar, bu bireylerin kimliğin ana alanları ile ilgili bilgilere kapalı olma eğiliminde olduklarını da açıkça ortaya koymaktadır (Berzonsky, 1990; Berzonsky ve Sullivan, 1992).

Son olarak model, Marcia'nın (1966) kuramında kargaşalı kimlik statüsünde yer alan bireylerin kargaşalı/kaçınan yönelimli kimlik stilinde olduklarını ve tipik olarak bu bireylerin temel kimlik sorunlarından ve kişisel problemlerle uğraşmaktan kaçındıklarını varsaymaktadır. Bu bireyler mümkün olan en uzun süre boyunca sorunlarını ele alma konusunda ağırdan alma ve erteleme davranışı sergileme eğilimdedirler. Ayrıca bu bireylerin dıştan gelecek kontrol beklentilerinin ve zayıf düşürücü kaygı reaksiyonlarının (debilitative anxiety reactions) yüksek (Berzonsky, 1989b) olduğu; içgörü ve başkalarının duygularına açıklık konusunda ise zayıf oldukları (Berzonsky, 1990) bulunmuştur.

1.1.1.5. Luyckx, Goossens, Soenens ve Beyers'in Kimlik Statüleri Modeli

Luyckx ve arkadaşları (2006; 2008), kimlik gelişimi ile ilgili yaklaşımlarında çift döngülü bir kimlik modeli önermiş ve Marcia'nın (1989; 1994) kimlik statülerini belirlemek için kullandığı, keşif ve içsel yatırım değişkenlerini alt boyutlara ayırmıştır. Model içsel yatırım oluşumu ve içsel yatırımın değerlendirilmesini birbirinden ayrı ama birbiriyle ilişkili süreçler olarak önermektedir (Luyckx ve ark., 2005; 2006). Modelde, bireyler içsel yatırımı, çeşitli seçenekleri genişlemesine keşfetmek yolu ile (ya da ailelerinden veya hayatlarındaki önemli kişilerden alıntı yapmak yolu ile) ve seçilenlerden bir ya da daha fazlasına bağlanarak yaparlar. Bireyler daha sonra içsel yatırımlarını, onlar hakkında daha dikkatli düşünerek veya başkalarıyla konuşarak değerlendirirler. Modelde keşif süreci; genişlemesine keşif (exploration in breadth), derinlemesine keşif (exploration in depth) ve saplantılı keşif (ruminative exploration) olarak üçe ayrılmıştır. Saplantılı keşif sürecinde bireyler sıkışmış durumda olurlar, sürekli kendi seçimlerini sorgular ve kendilerine içsel yatırım yapmak için gerekli olan alanı yaratmazlar. Saplantılı keşif, beliren yetişkinlik döneminde kimlik gelişimi için bir engel teşkil etmektedir. Çünkü birey mükemmel bir seçim yapmak ile fazlasıyla meşguldür ve bu nedenle de bir seçim yapmış olma konusunda başarısız olur (Luyckx ve ark., 2008).

Modelde "içsel yatırım" değişkeni içsel yatırım yapma (commitment making) ve içsel yatırım ile özdeşleşme (identification with commitment) olarak ikiye ayrılmıştır. Luyckx ve arkadaşları (2006, 2008) seçeneklerin araştırılmasındaki üç boyutu ve içsel yatırım sürecindeki iki boyutu temel alarak altı kimlik statüsü önermiştir. Bunlar; başarılı kimlik, ipotekli kimlik, kararsız kimlik, saplantılı kararsız kimlik, kaygısız (carefree) dağınık kimlik ve dağılmış (diffused) dağınık kimlik statüleridir.

1.1.1.6. Kimlik Statüleri ile İlgili Araştırmalar

İlgili literatür incelendiğinde kimliğin yaş, cinsiyet, yaşanılan yer, öğrenci olup olmama, çalışıp çalışmama gibi sosyodemografik değişkenlerle ilişkisinin yanı sıra, kaygı, depresyon, benlik saygısı, psikolojik iyilik hali, stres gibi psikolojik faktörlerle olan ilişkisini ortaya koyan çok sayıda bulguya rastlanmaktadır. Devam eden bölümde, kimliğin sözü edilen değişkenler açısından incelendiği çalışmalara yer verilmiştir.

Waterman (1993; 1999), kararsız kimlik statüsünde olan bireylerin başarılı ve ipotekli kimlik statüsündeki bireylerle karşılaştırıldığında daha kaygılı olduklarını; ipotekli kimlikte olan bireylerin ise diğer statülerle karşılaştırıldığında en az düzeyde kaygı yaşayan bireyler olduklarını ortaya koymuştur. Marcia (1966), yarı yapılandırılmış görüşmeleri içeren araştırmasında, en kısa görüşmelerin kargaşalı kimlikte olan bireylerle gerçekleştirildiğini bulmuştur. Bergh ve Erling (2005) ise diğer kimliklerle karşılaştırıldığında kargaşalı kimlikteki bireylerin kimlik konularında söyleyecek daha az şeyleri olduğunu ve bu bireylerin, kararsız ve başarılı kimlikteki bireylere göre stres altındayken alternatif çözümler üretme konusunda daha fazla zorlandıklarını ve daha az karmaşık bilişsel süreçler kullandıklarını ortaya koymuştur.

Marcia (1967), ipotekli ve kargaşalı kimlik statüde olan bireylerin, kararsız ve başarılı kimlik statüsündeki bireylerle karşılaştırıldığında, kendileri ile ilgili hem olumlu hem de olumsuz değerlendirmelerini değiştirme konusunda, dışsal geribildirimden en fazla etkilenen statüler olduğunu öne sürmüştür. Ahlaki gelişiminin kimlik statüleri açısından farklılık gösterip göstermediğinin araştırıldığı çalışmalarda ise kararsız ve başarılı kimlik statüsünde olan bireyler Kohlberg'in Ahlak Gelişim Kuramı'na göre çoğunlukla ahlaki muhakemenin gelenek sonrası dönemindedir. Diğer yandan kargaşalı ve ipotekli kimlik statüsünde olan bireylerin ise ahlaki muhakemenin geleneksel ve gelenek öncesi döneminde oldukları bulunmuştur (Podd, 1972; Poppen, 1974).

Sağlıklı bir kimlik oluşturma süreci aynı zamanda belli düzeyde özerklik gelişimini de içinde barındırmaktadır (Waterman ve Waterman, 1971). Bireylerin özerklik gelişimi açısından kimlik statüleri arasında farklılık olup olmadığının araştırıldığı bir çalışmada

ipotekli ve kargaşalı kimlik statüsünde olan bireylerin diğerlerine göre daha az düzeyde özerk oldukları bulunmuştur (Orlofsky, Marcia ve Lesser, 1973). Ayrıca ipotekli ve kargaşalı kimlik statüsünde olan bireylerin daha dış kontrol odaklı; başarılı ve kararsız kimlik statüsündeki bireylerin ise daha iç kontrol odaklı oldukları (Waterman, Buebel ve Waterman, 1970) görülmektedir. İpotekli kimlik statüsündeki bireylerin, yaşamları konusunda, ailelerinin onların yerine karar vermeleri ile ilgili daha gönüllü olmalarına karşılık (Waterman ve Waterman 1971), başarılı ve kararsız kimlik statüsündeki bireylerin, yaşamları ile ilgili karar verme konusunda bireysel sorumluluk almaya daha eğilimli oldukları da diğer bir araştırma bulgusudur (Neuber ve Genter, 1977).

Yapılan birçok çalışma kimlik statüleri arasında zeka ile ilgili bir farklılık olmadığını ortaya koymaktadır (Bob, 1968; Cross ve Allen, 1970; Jordan, 1971; Marcia, 1966; Marcia ve Freidman, 1970 ve Schenkel, 1975). Ancak farklı çalışmalarda, sosyal etkileşimsel değişkenler bireylerin bilişsel performansı ile birlikte ele alındığında, statüler arası farkların ortaya çıkabildiği görülmüştür. Stres altındayken zorlu bilişsel bir görevi tamamlama konusunda başarılı kimlikteki bireylerin en yüksek düzeyde, ipotekli kimlikteki bireylerin ise en düşük düzeyde performans gösterdikleri; kargaşalı kimlikteki bireylerin ise bu zorlu görevlerde daha çok iç çekilme yaşadıkları ortaya konulmuştur (Marcia, 1966).

Kimlik statüleri arasında bireyleri kişilik ile ilişkili özellikleri açısından inceleyen araştırmalar da vardır. Waterman, Geary ve Waterman, (1974) dürtüsel ve daha düşünceli davranma özellikleri açısından farklılıklar olduğunu, ipotekli ve kargaşalı kimlik statüsündeki bireylerin daha dürtüsel davranışlar sergilediği, başarılı ve kararsız kimlik statüsündeki bireylerin düşüncelilik özelliklerinin daha ön planda olduğunu bulmuştur.

Kimlikle ilgili önemli araştırma konularından biri de kimlik oluşturma sürecinde ve oluşturulan kimlik ile ilgili cinsiyet faktörü olmuştur. Erikson (1963), yaptığı çalışmalarda psikolojik işlevsellik açısından kadın ve erkeklerin kimlikleri arasında farklar olduğunu öne sürmüştü ancak bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir (Waterman, 1993; Kroger, 1997). Erikson'u takiben Marcia'nın (1966) yaptığı kimlik çalışmalarında da yarı yapılandırılmış görüşmelerin çoğunlukla erkeklerle yapılmış

olması ve seçilen alanların erkeklere has alanlardan olması eleştirilere neden olmuştur (Kroger, 1997). Böylece hem kadınların, hem de erkeklerin kimlik statülerinin değerlendirilebilmesini mümkün kılmak için hem yaşam alanlarının her iki cinsiyet içinde geçerli olacak alanlardan seçilerek yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılması hem de ölçekler kullanılarak yapılmaya başlanması ile cinsiyetler arası kimlik farklılıkları ile ilgili daha güvenilir sonuçlara ulaşılması amaçlanmıştır (Waterman, 1993). Yine de kimlik gelişimdeki cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan çalışmalar çeşitli ve çelişkili sonuçlar ortaya koymaktadır.

Yapılan bazı çalışmalarda kadınların erkeklere göre daha fazla kararsız kimlik statüsü edindikleri belirtilmektedir (Cramer, 2000; Forbes ve Aston, 1998; Meeus, 1996). Çakır ve Aydın (2005), yaptıkları çalışmada kadınların başarılı kimlik ve erkeklerin de ipotekli kimlik puanlarının birbirlerine göre daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte, aynı çalışmada Çakır ve Aydın (2005) ego kimliğinde cinsiyet farklılığı olmadığını gösteren çalışmalar sebebiyle, cinsiyetin, ergenlerin kimlik gelişiminde tek başına ve önemli bir rol oynamadığını da düşünülebileceğini ifade etmişlerdir. Bu durum Kroger'in (1997), kız ve erkeklerin kimlik yapılanması bakımından benzer olduklarını ve kimlik statülerinin gelişimsel süreci bakımından da farklılık göstermediklerini belirttiği çalışması ile örtüşmektedir.

Cinsiyet farklılıklarının incelendiği Türkiye'deki çalışmalarda da benzer bulgulara rastlanabilmektedir. Örneğin Eryüksel (1987), cinsiyetin ego kimlik statüleri ile ilişkili olmadığını bulmuştur. Diğer taraftan Varan (1990), üniversite öğrencilerinin ego kimlik statüleri ile cinsiyet, yaş ve sosyoekonomik düzey ilişkisine baktığı çalışmasında, kimlik statülerinin cinsiyetten bağımsız olduğunu bulmuştur. Ancak Akman (2007), cinsiyetin ipotekli ve kararsız kimlik statüsü açısından belirleyici olduğunu, kadınlarda erkeklere göre ipotekli ve başarılı kimlik statüsünün daha fazla olduğunu bulmuştur.

Bergh ve Erling (2005), Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği (EOMEIS-II) kullanarak İsveç'teki ergenlerin kimlik statüleri ile ilgili dağılımlarını ortaya koymayı amaçlamış ve daha fazla sayıda erkek kargaşalı kimlik statüsünde bulunurken, kadınların da daha çok kararsız kimlik statüsünde oldukları bulgusuna ulaşmıştır.

Kimlik stillerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırdığı çalışmasında Berzonsky (1992), kadınların erkeklere göre daha fazla bilgi yönelimli kimlik stilinde olduklarını, erkeklerin de kadınlara göre daha fazla kargaşalı/kaçıman kimlik stilinde olduklarını ancak cinsiyetin normatif yönelimli kimlik stili açısından farklılaşmadığını bulmuştur.

Kimlikle ilgili önemli bir değişkenin de yaş olduğu görülmektedir. Adams ve arkadaşları (1989), gelişimsel olarak yaşın artması ile birlikte başarılı kimlik statüsünde yer alan birey sayısında artış ve kargaşalı kimlik statüsünde yer alan birey sayısında da azalma olduğunu ve başarılı kimlik edinmenin yaşla doğru orantılı olduğunu öne sürmüştür. Yine yapılan bazı boylamsal çalışmalar da (ör. Kroger, 2000) yaşla birlikte kimlik statülerinde var olan değişmeyi destekler niteliktedir. Akman (2007) da Geliştirilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği'ni kullandığı çalışmasında başarılı kimliğin yaşla birlikte arttığını ve diğer üç kimlikte de yaşla birlikte bir azalma olduğunu bulmuştur. Ayrıca üniversite öğreniminde başarılı kimlik statüsü puanlarının yaşla birlikte artış gösterdiği ve kimlik gelişiminin ergenlikte başlayan bir süreç olmasına rağmen ergenlikte kimlik gelişimi açısından belirginleşmenin tamamlanmadığı görülmüştür (Adams ve Jones, 1983).

Ergenlik dönemindeki bireylerle yapılan kimlik çalışmalarındaki kimlik dağılımlarına bakıldığında farklı bulguların elde edildiği görülmektedir. Bergh ve Erling'in (2005), yaş ortalaması 18.1 olan lise öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, katılımcıların %34'ü kargaşalı, %25'i kararsız, %24'ü ipotekli ve %17'sinin de başarılı kimlik statüsünde yer aldığı görülmüştür. Yaş grubu temel alındığında bu yaş grubunda başarılı kimlik statüsünde yer alan kişi sayısının az olması Adams'ın (Adams ve ark., 1989) gelişimsel tanımı ve çalışması ile uyumludur. Adams ve arkadaşlarının (1989) çalışmasında, Amerika'da 17-18 yaş grubu gençlerin %41.6'sının başarılı kimlik, %21.4'ünün kararsız kimlik, %19.3'ünün ipotekli kimlik ve %17.7'sinin de kargaşalı kimlik statüsünde olduğu görülmüştür. Ancak kimlik statülerinde yaşla birlikte görülen değişikliklerin Amerikan örneklemini için farklılık gösterdiğini, Amerika'da daha erken yaşlarda başarılı kimlik edinen birey sayısının diğer ülkelere göre daha fazla olduğunu vurgulayarak, bu durumun kültürel farklılıklardan da etkilendiğini vurgulamışlardır.

Ülkemizde üniversite öğrencilerinde kimlik statülerinin dağılımına bakılan bir çalışmada da yine ergenlik döneminde yapılan çalışma bulgularına benzer şekilde, katılımcıların %50'sinin kararsız, %21'inin başarılı, %16'sının ipotekli ve %13'ünün de kargaşalı kimlik statüsünde olduğu bulunmuştur. Üniversite eğitimi alan ve almayan grupta en fazla gözlenen kimlik statüsünün kararsız olarak bulunması nedeniyle, kimlik statülerinin üniversite eğitimi alıp almama durumuna göre farklılaşmadığı belirtilmiştir (Atak, 2010).

Bölümün başında da belirtildiği üzere kimlik konusunda yapılan çalışmalar birçok farklı değişkenin kimlik ile ilişkisine odaklanmaktadır. Bunlardan birisi de bireyin ailesi ile ilgili değişkenlerdir. Yapılan bir çalışmada, aile ile yeterli iletişim ile kimlik keşfi arasında olumlu bir ilişki olduğu (Grotevant ve Cooper, 1985); başka bir çalışmada da, ergenin ailesi ile kurduğu ilişkinin yapısının, başarılı ve günlük kimlik statüleri oluşumunda güçlü bir etkisi olduğu (Sandhu ve Tung, 2004) bulunmuştur. O'Conner (1995) ailelerin duygusal desteği ile kimlik statüleri ilişkilerini incelediği çalışmasında aileden alınan duygusal desteğin erkeklerde başarılı kimlik ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Adams ve Jones (1983)'un çalışmasında ise başarılı veya kararsız kimlik statüsünde olan kız ergenlerin, annelerinin davranışlarını kendi bağımsız davranışlarını cesaretlendirici olarak algıladıkları, fakat annelerinin kontrollerinden ve onların davranışlarını düzenlemeye çalışmalarından da çok hoşlanmadıkları bulunmuştur. Kamptner (1988) ailedeki yakınlık ve özerklik ile kimlik gelişimi ilişkisini araştırdığı çalışmasında aileden algılanan yakınlık ve ergendeki özerklik duygusunun ergenin kimlik gelişimini ve güvenini arttırdığını ve iyileştirdiğini bulmuştur.

Kimlik ile aile özelliklerinin Türkiye'de araştırıldığı çalışmalara bakıldığında, üniversite öğrencilerinin, ailelerini duyarsız ve tutarsız algıladıkları durumda başarılı kimlik puanlarında azalma ve askıya alınmış ve kargaşalı kimlik statüleri puanlarında da bir artış olduğu görülmüştür. Öğrencilerin kendilerini kaotik bir aile ortamında algıladıkları durumda yine başarılı kimlik puanlarının azaldığı, sağlık ve ekonomik sorunların yüksek olduğunu düşündüklerinde ise kararsız kimlik statüleri puanlarında azalma olduğu görülmüştür. Son olarak ebeveynlerini geçimsiz ve aile ortamını düzensiz algılayan öğrencilerin de ipotekli kimlik puanlarının diğer statülere göre oldukça düşük

olduğu saptanmıştır (Akman, 2007). Çakır ve Aydın (2005), 16-19 yaş arası üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, ailelerini otoriter olarak algılayan ergenlerin ailelerini ihmalkâr olarak algılayan ergenlerden daha fazla ipotekli kimlik özellikleri gösterdiklerini ve otoriter tutumların ipotekli kimlik statüsü edinilmesini desteklediğini bulmuştur. Ailelerini izin verici algılayan ergenler ise ailelerini ihmalkâr olarak algılayan ergenlerden daha fazla ipotekli kimlik statüsü özellikleri göstermiştir. Taylor ve Oskay (1995) tarafından yapılan karşılaştırmalı kültürlerarası bir çalışmada, Türk ailelerinin Amerikan ailelerine göre daha kontrolcü oldukları ortaya konmuştur. Bununla birlikte, Amerikalı ergenlerdeki kargaşalı kimlik statüsünün hem kişilerarası hem de ideoloji alt boyutlarının, otoriter ebeveynlik ile ilişkili olduğu bulunurken; Türk örneğinde kararsız kimlik statüsünün kişilerarası boyutu otoriter ebeveynlik ile ilişkili bulunmuştur.

Ergen ve beliren yetişkinlerde kimlik kazanımı ile ilgili incelenen önemli bir değişken de öğrenci olan ve bir işte çalışan bireyler arasında kimlik oluşumu açısından bir farkın olup olmadığıdır. Üniversitede öğrenim gören beliren yetişkinlerin kimlik statülerinin öğrenim görülen bölümlerle ilişkili olduğu, başarılı kimliğin daha zor olan bölümlerde görüldüğü bir araştırma sonucunda bulunmuştur (Marcia ve Friedman, 1970). Diğer taraftan çalışan ergenlerdeki kimlik duygusu kazanımının yaşa ve cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılan bir çalışmada, çalışan ergenlerin kimlik duygusu puanları, öğrenci ergenlerin kimlik duygusu puanları ile karşılaştırılmış ve öğrenci ergenlerin kimlik duygusu puanlarının anlamlı olarak yüksek olduğu görülmüştür (Süslü, 2002). Diğer bir çalışmada ise (Özkamalı, 2000) yaş ve aile geliri sabit tutulduğunda öğrenci ergenlerin daha yüksek kimlik statüsünde (başarılı kimlik) oldukları bulunmuştur.

Atak, Kapçı ve Çok (2013), üniversite öğrencisi olan ve üniversite öğrencisi olmayıp bir işte çalışan bireylerle yaptıkları çalışmalarında, bireyleşme ile kimlik arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmada, Cote (2000) tarafından önerilen iki bireyleşme türü (gelişimsel bireyleşme ve standart bireyleşme) bireyleşme açısından iki farklı boyut olarak ele alınmıştır. Standart bireyleşme kavramı, kişilerin bireyleşme sürecinde popüler kültürün değerlerini, kendilerine sunulan seçenekleri değerlendirerek

edindikleri ve kendilerinin çok az çabalarının olduğu bir bireyleşme türüdür. Cote (1997), bu bireyleşme türünde kimlik oluşum sürecinde önemli değişkenlerden biri olan eylemliliğin çok az görüldüğünü öne sürmüştür. Gelişimsel bireyleşme ise bireylerin, yaşamın tüm seçeneklerini değerlendirdikleri bir bireyleşme türü olarak tanımlanır. Cote (2000), bu bireyleşme türüne sahip kişilerin, psikolojik, bilişsel ve mesleki konularda gelişimlerine katkı sağlayacak fırsatları araştırdıkları ve bu fırsatları kullanmak yönünde aktif çabalarının olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Cote (2000), bu bireylerin eylemlilik düzeylerinin standart bireyleşme edinen kişilere göre çok daha iyi olduğunu belirtmiştir. Çalışmada her iki grupta da iki bireyleşme türünün olduğu ancak gelişimsel bireyleşmenin en çok 25-27 yaş arasında, standart bireyleşmenin ise 20-24 yaşları arasında olduğu, hem kadınların hem de erkeklerin en çok standart bireyleşme grubunda yer aldıkları görülmüştür. Bireyleşme türlerine üniversite öğrencisi/çalışan olma durumuna göre bakıldığında ise, bir işte çalışan katılımcıların daha çok gelişimsel bireyleşme ve üniversite öğrencilerinin de daha çok standart bireyleşme türünde oldukları görülmüştür. Son olarak çalışmada başarılı kimliğin en çok gelişimsel bireyleşme türünde olan kişilerde olduğu görülmüştür (Atak, Kapçı ve Çok, 2013).

Görüldüğü gibi, kimlik kazanımı gelişim psikoloji alanının oldukça geniş çerçevede irdelenen bir alanıdır. Kimlik kazanımı çeşitli sosyodemografik süreçler ve sosyal etkilerle oldukça ilişkilidir. Bu bağlamda sunulan bu tez çalışması da kimlik statüleri açısından Türkiye örnekleminde çalışan ve öğrenci bireylerin demografik özellikleri açısından incelenmesini ve farklılıkların belirlenmesini amaçlamıştır.

1.2. BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ

1.2.1. Beliren Yetişkinliğin Doğası

Sosyotarihsel süreçte yetişkin olmanın anlamı ve zamanı farklılaşmıştır. Daha önceki yıllarda toplum tarafından desteklenen ya da yasaklanan yetişkinlik ile ilgili sosyal ve kurumsal yapılar, bireylerin yetişkin olma yolunda daha az desteklenip daha çok özgür bırakılması ile yıkılmıştır. Sosyologlar, yetişkinliğe geçişin daha az geleneksellik ama daha fazla bireysellik çerçevesinde gerçekleştiğini, bunun anlamının da bireylerin, iyi ya

da kötü, kendi kaynaklarını, eylemliliklerini, duygularını referans almaya başlamaları olduğunu belirtmektedirler (Cote, 2000; Heckhausen, 1999; Mayer, 2004). Önceki yıllarda olduğundan daha farklı bir şekilde artık yetişkinliğin yirmi birinci yüzyıldaki anlamı, kendine yeten bir birey olarak tek başına olmak, kendi seçimlerini yapmak ve kendi bağımsız kararlarını vermek konusunda yetkin olmak şeklinde tanımlanabilir (Arnett, 1998).

Güncel literatürde, ergenlik dönemi sonrası olarak düşünülen süreçte de henüz yetişkinliğin rol ve sorumluluklarının başlamadığı vurgulanmaya başlanmıştır (Arnett, 2000). Ergenlik olarak da nitelendirilemeyen bu dönem, “beliren yetişkinlik dönemi” (emerging adulthood) olarak adlandırılan yeni bir gelişimsel dönem vurgusu ile sunulmuştur. Arnett (2004) beliren yetişkinlikle ilgili demografik değişkenlere ilişkin olarak en çok değişimin evlenme, anne-baba olma ve yüksek öğrenime devam etme konularında olduğunu söylemiştir. Arnett (2004), özellikle Amerika’da ve endüstrileşmiş diğer toplumlarda evlenme ve çocuk sahibi olma yaşlarının yıllar içerisinde daha ileriki yaşlara (20’li yaşlardan 30’lu yaşlara) taşınmış olduğunu belirtmektedir. Bazı nedenlerden dolayı (erken olgunlaşma, istenmeyen gebelik, dini inançlar) hala yirmili yaşlar öncesi evlenme ve çocuk sahibi olma yaygın görülse de, otuzlu yaşlarda da yapılan evlilikler ve çocuk sahibi olma artık eskisi gibi olağanüstü bir durum olarak değerlendirilmemektedir (Arnett, 2004). Bir diğer demografik değişimin yüksek öğrenime devam oranları ilgili olduğu görülmektedir. Arnett (2004), yüksek öğrenime devam etme oranlarının yıllar içinde arttığını ve bu değişimin kadınlarda daha fark edilebilir bir oranda olduğunu belirtmiştir. Bir diğer değişimin ise bireyin yaşam yeri ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Arnett (2004), bireylerin 20-24 yaşları arasında yaşadıkları yeri daha çok değiştirdiklerini, bu değişikliğin de romantik ilişkileri, iş ve eğitim durumları bağlamında yapıldığını ifade etmiştir.

Arnett(2004), bu döneme ait beş belirleyici özellik olduğunu tespit etmiş ve bu özelliklerin yenibir gelişimsel dönem olarak, beliren yetişkinliği ergenlik ve genç yetişkinlikten ayırdığını söylemiştir. Arnett’e göre beliren yetişkinlik dönemi, özellikle de aşk, iş ve dünya görüşü açısından kimlik keşfi; kararsızlık; kendine odaklanma; arada

hissetme (ergenlik ve yetişkinlik arasında) ve olanaklar dönemidir. Yaklaşık olarak bu dönemin yaş aralığı 18-25 olarak verilmektedir.

1.2.1.1. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kimlik Keşfi

Tarihsel süreç içerisinde endüstrileşme, toplumsal değişimler gibi etkiler ile bireyin yetişkin rol ve sorumluluğuna geçişi değişmiştir. Örneğin Erikson'un Psikososyal Gelişim Kuramı'nı oluşturduğu dönemde (20. yüzyılın ortalarında) genç insanların yüksekokulu tamamladıktan sonra işgücüne katılmaları ve sabit, bağlı ilişkilerin içine girmeleri beklenirdi (Cote ve Allaha, 1994). İnsanların çoğu o dönemde çalışma hayatlarının büyük bir bölümünde tek bir işte devam etmekteydi (Kalleberg, 2009). Bireylerin çoğu tıp ve hukuk gibi profesyonel işler dışında lise sonrasında eğitim almıyor ve mesleklerini iş ortamında öğrenip bu şekilde kariyer yapıyorlardı. Dolayısıyla bir kişinin kariyer yolu üzerinde karar vermeden önce değerlendirmeye ihtiyaç duyduğu seçenek alanları oldukça sınırlıydı. Benzer bir şekilde, evlilikler ortalama olarak 20'li yaşların başında olmakta ve boşanmalar da oldukça nadir görülmekteydi (Cherlin, 2004).

Yirmi birinci yüzyılın başlarında işgücü durumunun yirminci yüzyılın ortalarına göre oldukça farklı olduğu, birçok başlangıç seviyesindeki mesleğin (entry-level job) makineleşmekte, taşeronlaşmakta, başka bir deyişle modasının geçmekte olduğu görülmektedir (Kalleberg, 2009). Günümüzde ise genç insanlar kendilerini herhangi özel bir işletme ile tanımlamaktan ziyade çok sayıda farklı alanda çalışmaya hazırlanmaktadır (Smith, 2010). Birçok iş, istihdam için bir ön koşul olarak en az lisans derecesi - ya da daha fazlası- gerektirmekte ve bundan çok da bağımsız olmamak koşuluyla yirminci yüzyılın ikinci yarısı ve yirmi birinci yüzyılda gittikçe artan sayıda gencin yüksekokul ve üniversiteye gitmeye başladığı bilinmektedir. Birçok Kuzey Avrupa ülkesinde örneğin, gençler sıklıkla evlenmeden önce ya da evlenmek yerine eşleri ile birlikte yaşamakta (Wiik, 2009) ve artan sayıda birey kalıcı olarak bekar olmayı seçmektedir (Dykstra ve Poortman, 2010). Yukarıda belirtildiği gibi iş gücünde eğitime vurgu yapılması, evlilik ilişkisine geçişin daha ileri yaşlara ertelenmesi gibi sosyal yaşamdaki değişimler bireylerin ergenlikten yetişkinliğe geçişini çok daha uzun,

belirsiz ve 50-60 yıl öncesine göre daha zor hale getirmektedir. Bu değişiklik, çoğu büyük sosyal ve ekonomik değişikliklere bağlı olmanın yanı sıra (Cote ve Bynner, 2008), gençlerin yetişkinliğe nasıl geçiş yapacakları üzerinde çok büyük bir etkiye sahiptir (Arnett, 2007). Gençler büyük ölçüde kendilerine bir yetişkin olmanın ve yetişkin gibi davranmanın ne demek olduğunu tanımlamak zorunda kalmışlardır. Bu nedenle, Arnett'e (2007) göre yetişkinliğe geçiş yapma sorumluluğu bugünün gençlerinin omuzlarına yüklenmiş durumdadır. Bu bağlamda bir kimlik duygusu oluşturma görevi de artan bir şekilde önemli ve aynı zamanda da idare etmesi daha zorlayıcı hale gelmektedir. Oysaki yirminci yüzyılın ortalarındaki bireyler kimliklerini çalışanlarının/iş ortaklarının ya da eşlerinin iyi tanımlanmış rolleri içerisinde geliştirebiliyorlardı. Yirmi birinci yüzyıla bakıldığında gençlerin iş gücüne ya da bir iş ortaklığına girmeden önce yapacakları iş ile ilgili sorgulamalar içine girdikleri görülmektedir. Bu uzamış yetişkinliğe geçiş döneminde birçok genç öncelikli olarak eğitime devam etmektedir. Buna bağlı olarak kimlik keşfi süreci de devam etmektedir.

Beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, ergenlere göre daha bağımsız olmakta ve birçoğu da evden ayrılmaktadır. Ancak buna rağmen, hala tipik bir yetişkin hayatı gibi uzun süreli iş, evlilik veya anne baba olmak bağlamında sabit bir bağlanmaları da bulunmamaktadır. Bireyler, beliren yetişkinlik döneminde iki süreç arasındaki yaşamları ile ilgili en iyi fırsatları yakalamaya ve değerlendirmeye çalışmaktadırlar. Arnett (2004), beliren yetişkinlerle ilk yaptığı çalışmalarda kimlik ölçümü olmadığını çünkü kendisinin de, tıpkı diğer araştırmacılar gibi, kimlik edinmenin ergenlik dönemi görevi olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Ancak beliren yetişkinlik dönemi ile ilgili yaptığı yarı yapılandırılmış görüşmelerinde, beliren yetişkinlerin uzun süreli romantik ilişkiler aramak gibi aslında kimlikle ilgili konulara çokça değindiklerini fark etmiştir. Bireyler görüşmelerde ne tür kişilerden hoşlanacaklarını ve ne tür kişilerin onlardan hoşlanacağını bilmek istediklerini (“nelerden hoşlanıyorum, nelerden hoşlanmıyorum, şuan bunu keşfetmeye çalışıyorum”) ifade etmişlerdir. Bu görüşmelerde, beliren yetişkinler tarafından gündeme getirilen diğer bir konu ise nasıl bir eğitim almak istedikleri ve nasıl bir işe sahip olmak istediklerine dairdir. Bunun da yine kimlikle ilgili bir konu olduğu düşünülmüştür. Çünkü bireyler bu dönemde neyi yaparken eğleneceklerini ve neyi yaparken hoşlarına gitmeyeceğini de anlamaya çalışmaktadır ve

bu soruların yanıtları seçecekleri eğitim ve meslek türü açısından belirleyici olacaktır. Arnett (2004), değerler ve inançlarla ilgili bir dünya görüşü edinmek için beliren yetişkinlerin yine kimlik konularına yönelmelerini de ilgi çekici bulmuştur ve değerleri ve inançları konusunda karar vermelerinin, beliren yetişkinlere aslında dünya görüşlerinin ailelerine ne kadar benzediğinin ya da ne kadar farklılaştığının da bilgisini vereceğini düşünmüştür. Erikson (1968) ve Marcia'nın (1966) vurguladığı gibi, kimlik konularının belki de aşk, iş ve dünya görüşü ile ilgili soruların cevapları ile ilgili olması beklenmekle birlikte; aslında kimlik ile ilgili konular anne baba ile iletişim, gelecekle ilgili beklentiler, romantik ilişkilerden beklentiler ve dini inançlar gibi başka alanlardaki soruların da cevaplarını içermektedir.

1.2.1.2. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kararsızlık

Beliren yetişkinlik dönemindeki keşif süreci kararsızlık özelliğini de içermektedir. Özellikle Amerika'da yaşam yeri ile ilgili değişiklikler beliren yetişkinlik yaş döneminde sığrama yapmaktadır. Bu dönemde bireylerin ilk yer değişiklikleri, 18-19 yaşlarında üniversiteye gitmek için veya daha bağımsız olmak için ailelerinin yanından ayrılmaları ile başlamaktadır. Üniversitenin ilk yıllarından sonra yurt yerine bir daireye taşınmak gibi diğer yaşam yeri değişiklikleri ise bir süre sonra gelmektedir. Çoğu Amerikalı beliren yetişkinler, 20'li yaşlarının bir döneminde birlikte yaşamaya başlamakta ve birlikte yaşam istekleri başladığı ve sonlandığı her seferde yaşadıkları yeri değiştirmektedirler (ev arkadaşı değiştirme, sevgilisi olduğunda onunla yaşama, sevgilisinden ayrılınca başka yere taşınma gibi). Bu bireylerin bazıları, aileleri ile yaşadıkları şehirdeki üniversiteye gittikleri halde ayrı eve çıkabilmekte, ev arkadaşı ile ciddi sorunlar yaşadıklarında bir süreliğine ailelerinin yanına dönüp sonra yeni bir arkadaşla farklı bir eve çıkabilmektedir. Tabi bazıları ise, özellikle de değişik fırsatları değerlendirmek için, başka şehirlere ya da başka ülkelere gitmeyi tercih etmektedir. Beliren yetişkinlerin yaşam yerleri ile ilgili bu değişimleri onların zaman içerisinde kendileri için en iyiyi bulduklarına karar verene kadar yaşadıkları kararsızlıklara işaret etmektedir (Arnett, 2004).

1.2.1.3. Beliren Yetişkinlik Döneminde Kendine Odaklanma

Arnett'e (2004) göre, beliren yetişkinler bencil ya da benmerkezci olarak tanımlanamazlar. Arnett, ergenlerle beliren yetişkinleri karşılaştırdığı çalışmalarda, beliren yetişkinlerin ergenlere göre daha az benmerkezci ve bencil olduklarını tespit etmiştir. Beliren yetişkinler, özellikle de aile ilişkilerinde, diğerlerinin bakış açılarını daha iyi anlamak için onların duygularını fazlaca dikkate almaktadır. Beliren yetişkinler, anne babalarını, anne babadan ziyade birer birey olarak görmeye başladıklarında ergenlerden daha fazla düzeyde onlarla empati kurmaya başlar. Sosyal bilişsel anlamdaki bu değişimin ergenlikten beliren yetişkinlik dönemine geçişte ortaya çıkıyor gibi görünmesi beliren yetişkinlerin ergenlere göre daha az benmerkezci oldukları şeklinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte bu dönemin bir kendine odaklanma dönemi olması, bu bireylerin benmerkezci olduklarını akla getirmemelidir. Beliren yetişkinlerin kendilerine odaklı olmaları; sosyal sorumluluklarda yükümlülüklerinin az olması ve hayatlarında daha özerk olabilmek adına diğerlerine bağlılık ve sorumlulukları konusunda daha geride olmaları anlamına gelmektedir. (Arnett, 2004). Çocuklar ve ergenler çoğunlukla aileleri ile yaşamakta ve ev kurallarına, rutinlere, ailenin uygun gördüğü şekilde uymak durumundadır. Zamanlarının çoğu okulda geçmekte ve öğretmenler ve okul yönetimi tarafından konulan kurallara uymak zorunda kalmaktadırlar. Yetişkinlik dönemindeki bireylere bakıldığında 30'lu yaşlardan sonra birçok yetişkin, bir eşe, çocuğa bağlanmakta veya patronlarına uzun süreli bir bağlılık sergileyebilmektedir ve bireyin tüm bu ilişkileri de günlük hayatlarının kurallarını ve rutinlerini şekillendirmektedir. Fakat arada, beliren yetişkinlik döneminde, birçok insan hayatları ile ilgili bağımsız karar almak konusunda özgürdür (Arnett, 1998). Beliren yetişkinler kendine odaklanma açısından bu dönemi şöyle değerlendirmektedirler: Bu dönem sürekli, hayat boyu devam edecek yetişkin rolleri ile ilgili yükümlülüklerin içine girmeden önce, kimseye cevap vermek zorunda olmadıkları ve ne isterse yapabilecekleri hayatlarındaki tek dönemdir. Öte yandan, kendine odaklı olmanın ciddi bir amacı da bulunmaktadır. Beliren yetişkinler, kendilerine yetebilme amacına ulaşmak için aslında kendilerine odaklanmaktadır. Çünkü bu, yetişkin olmanın ne demek olduğuna ilişkin anlama ulaşmakla ilgilidir. Beliren yetişkinler, ancak kendi kendilerine yetebildiklerini gördükleri zaman

yetişkinliğe ulaştıklarını düşünecek ve evlenerek veya çocuk sahibi olarak başkalarına odaklanmaya da hazır olduklarını göreceklerdir. Kendine odaklanmak aslında, tam da kimlikteki o temel soru olan “Ben kimim?” sorusunun cevabını bulmaya yönelik bir süreçtir (Arnett, 2004).

1.2.1.4. Beliren Yetişkinlik Döneminde Arada Hissetme

Arnett (2001), beliren yetişkinlerle gerçekleştirdiği görüşmelerde, kişilerin kendilerini gelişimsel olarak değerlendirmelerini istemiş ve onlara “Kendinizi yetişkinliğe ulaşmış olarak hissediyor musunuz?” sorusunu yöneltmiştir. On sekiz yaşının üzerindeki birkaç kişi kendisini geç ergenlik döneminde olarak değerlendirmiştir. Bazı katılımcılar da kendilerini yetişkin gibi hissetmediklerini ifade etmiştir. Katılımcıların yüzde altmışı ise kendilerini bazı açılardan yetişkin gibi, bazı açılardan da yetişkin değilmiş gibi hissettiklerini söylemişlerdir. Bu noktada yetişkinliğe ulaşmanın ne demek olduğu önem kazanmaktadır. Çoğu beliren yetişkin, yetişkinliği okulu bitirmek, evlenmek gibi geçiş olayları ile değerlendirilmektedir.

Ancak aslında önemli olan kriter kendilerini gerçekten ne kadar yetişkin gibi hissettikleridir (Arnett, 2004). Her ne kadar önceki bölümlerde anlatıldığı gibi sosyo-tarihsel sürece bağlı değişimler yaşanması ile ilişkili gelişimsel dönemler değişse de bu değişimlerin yerleşmediği bazı kültürel gruplarda ve toplumlarda, yetişkinliğe geçiş hala belirgin ve kısmen tahmin edilebilir olarak devam etmektedir. (Arnett, 2000). Arnett (2003, 2004), beliren yetişkinlik döneminin, yaşanan kültüre bağlı olduğunu ve kültürün en önemli özelliğinin, gençlere daha bağımsız roller ortaya koymalarına izin veren yaşantı tarzları içermesi olduğunu vurgulamıştır. Özellikle de modern, endüstrileşmiş toplumlarda, birçok birey bir kimlik duygusu (sense of identity) veya benlik duygusu (sense of self) oluşturmaya çalışmak için daha uzun bir zaman geçirmektedir. Çok çeşitli bölgelerde; Amerika’da ve diğer endüstrileşmiş toplumlarda ve çeşitli etnik gruplarda, hem görüşme hem de ölçeklerin kullanıldığı çalışmalarda, katılımcılar en önemli yetişkinlik ölçütleri olarak; kendileri ile ilgili sorumlulukları almayı, bağımsız kararlar vermeyi ve seçimler yapmayı, ve ekonomik olarak bağımsız olmayı görmektedirler (Arnett, 1997, 1998, 2001, 2003, 2004; Facio ve Micocci, 2003;

Mayselless ve Scharf; 2003). Sonuç olarak, bu dönem batılılaşmış ülkelerde yetişkinliğe nispeten yapılandırılmamış geçişten yararlanabileceklere eşi görülmemiş fırsatlar sunar, fakat bu geçiş hayatlarında bu konuda deneyim yaşamaya isteksiz ya da kabiliyetsiz olanlar için son derece zor, stres verici ve yıpratıcı olabilir (Arnett, 2007).

1.2.1.5. Beliren Yetişkinlik Döneminde Olanakları Deneme

Beliren yetişkinlik dönemi iki açıdan olanaklar zamanı olarak ele değerlendirilmektedir (Arnett, 2004). İlk olarak, beliren yetişkinler, hayatın ciddi zorluklarıyla henüz karşılaşmadıkları için tam bir iyimserlik ve geleceğe yönelik olarak umut besleme dönemindedir. Kişilerin evlenmeden önce ruh ikizini bulup mutlu olacağına inanması veya uzun süreli bir işe girmeden önce iyi maaş veren ve kişisel donanım sağlayacak bir işe gireceklerine inanması bu dönemde oldukça kolay olabilmektedir (Arnett,2004). Örneğin, araştırma bulgularına göre, sosyoekonomik düzeyi düşük olan beliren yetişkinler, sosyoekonomik düzeyi yüksek olanlara göre ailelerinden daha iyi bir hayatları olacağına daha fazla inanmaktadır (Arnett, 2000). Beliren yetişkinler, hayal ettikleri işi bulamadıklarında, boşandıklarında veya hayatlarının akışını bozacak hatalar yaptıklarında, hatta hayatlarında birçok mücadele olsa bile, sonuçta bunu kontrol edebileceklerine inanmaya devam etmektedirler. Kısacası, beliren yetişkinlik dönemi, yüksek umutların olduğu bir dönem olarak değerlendirilebilir (Arnett, 2004).

Bu dönemin olanaklar dönemi olarak görülmesinin ikinci nedeni, bu genç insanların karşılarına birçok önemli fırsatların çıkmasıdır. Aileleriyle birlikte yaşarken zor durumları deneyimlemiş olanlar, evden uzaklaşarak, yetişkin bağlanmalarının içine girmeden önce zor koşullardan uzakta ve farklı bir yaşam seçeneğini deneyimleme olanağına sahip olabilir. Beliren yetişkinlik dönemine kadar çocuklar ve ergenler mevcut sorunların sonuçlarına maruz kalmaktadır ancak beliren yetişkinlik dönemiyle birlikte kişiler bu işlevsiz aile ortamından uzaklaşarak, bağımsız bir şekilde düzen kurabilme olanağına sahip olmaktadır. Hayatlarını iyiye ya da kötüye götürmek artık onların elindedir (Arnett, 2004).

Ulusal literatürde “Beliren Yetişkinlik” kavramı ilk kez Atak (2005) tarafından yapılan çalışma ile dilimize kazandırılmıştır. Yapılan çalışmada “emerging adulthood” kavramının Türkçe karşılığı için İngiliz diline hakim, sosyal bilimler alanındaki birçok akademisyen ve öğrenciden yardım alınmıştır. Kavramın Türkçe karşılığı için genel öneriler, “beliren yetişkinlik”, “ortaya çıkmakta olan yetişkinlik”, “yeşeren yetişkinlik” ve “ortaya çıkan yetişkinlik” yönünde olmuş ve “beliren yetişkinlik” kavramı uygun bulunmuştur (Atak, 2005).

Türkiye’de beliren yetişkinlik dönemi ile ilgili sınırlı sayıda araştırma vardır. Atak (2005) Türkiye’de bireylerin beliren yetişkinlik dönemi yaşayıp yaşamadıklarını, temel yetişkinlik ölçütlerinin ve önem verilen yetişkinlik ölçütlerinin farklı değişkenlere göre değişip değişmediğini araştırdığı çalışmasında, Türkiye’de beliren yetişkinliğin 19-26 yaşlar arasında yaşandığını bulmuştur. Katılımcıların yaş aralığının 15-34 arası olduğu bu çalışma sonucunda beliren yetişkinliğin kendilerine sunduğu keşif, araştırma, değişkenlik, kendine odaklanma ve pek çok alanda özgürlük gibi özelliklerinden en çok 20-22 yaş arasında olanların yararlandığı görülmüştür. Beliren yetişkinliği erkeklerin ve kadınların aynı yaş dönemi arasında yaşadıkları ancak, erkeklerde bu dönemin son iki yılda, kadınlarda ise 26 yaşından sonra sona ermeye başladığı bulunmuştur. Ayrıca cinsiyetler arasında fark olduğu, kadınların eğitim yaşantısına erkeklerden daha çok devam ettiği ve bu dönemin sunduğu tüm özelliklerden erkeklerden daha çok yararlandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Eğitimine devam eden bireylerin eğitimini tamamlayanlara göre, çalışmayan katılımcıların çalışanlara göre, evli olmayanların evli olanlara göre, anne-baba veya eşi ve çocuklarıyla yaşamayan bireylerin yaşayanlara göre beliren yetişkinlik puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırma bulgularına göre 15-18 yaş grubu bireylerin çoğu yetişkinliğe ulaşmadıklarını, 19-26 yaş arası ve 27-34 yaş arası katılımcıların önemli bir bölümünün ise kendilerini ergenlikle yetişkinlik arasında bir geçiş döneminde hissettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca yetişkinlik ölçütleri ile ilgili cinsiyet ve çalışma durumu farklılıklarına bakıldığında erkeklerin kadınlara göre ve çalışan katılımcıların da çalışmayanlara göre kendilerini daha çok yetişkin gibi hissettikleri görülmüştür.

Buraya kadar olan kısımda kimlik gelişimi ile ilgili farklı kuram, model ve yaklaşımlar hakkında bilgi verilmiş, bireylerin kimlik oluşumunu etkileyen farklı değişkenlere ilişkin araştırma bulgularına yer verilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın hedef popülasyonunu oluşturan bireylerin içinde buldukları gelişimsel dönem olan “beliren yetişkinlik dönemi” genel özellikleri ile sunulmuş, özellikle neden bu dönemin kimlik keşfi açısından kritik ve önemli olduğuna dair kuramsal bilgiler paylaşılmıştır. İlerleyen bölümde stresin doğası ve başa çıkma tarzları ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmesinin ardından, beliren yetişkinlik döneminde stres ve başa çıkmaya ilişkin ve kimlik ve başa çıkma stratejilerine ilişkin araştırma bulgularına ilişkin bilgiler sunulacaktır.

1.3. STRES KAVRAMI VE BAŞA ÇIKMA

Stres, biyolojik, psikolojik ve sosyal kuramlar gibi birçok kuram içerisinde farklı tanımlanmaktadır. Stres kuramları içinde en yenisi sayılabilecek kuram olan Lazarus ve Launier’ in Bilişsel Kuramı’na göre stres, bir olay ya da günlük yaşamdaki bir değişim karşısında, bireyin bu durumlarla başa etme çabalarına ilişkin yaptığı olumsuz değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan bedensel bir durumdur (akt. Greenberg, 2011). Bazı sosyal kuramlar stresi ele alırken, insanın çevresiyle, genetik özellikleriyle, sosyal yaşantısı, düşünce, duygu ve davranışlarıyla birlikte ele alındığında anlaşılabilir olduğunun altını çizmektedir (Taylor ve Master, 2011). Görüldüğü üzere, stres birçok farklı kuramda ve modelde farklı şekillerde ele alınabilmektedir. Bu tez çalışmasında stresi bir tepki olarak (Selye, 1956), bir uyaran olarak (Masuda ve Holmes,1967; Holmes ve Rahe,1967) ve bir etkileşim olarak (Folkman ve Lazarus, 1984) ele alan bazı kuram ve modellere yer verilmiştir ve başa çıkma ile ilgili olarak da Folkman ve Lazarus’un (1984) Stres ve Başa Çıkma Modeli açıklanmıştır.

1.3.1. Stresi Açıklayan Kuramlar ve Modeller

1.3.1.1. Bir Tepki Olarak Stres

Stresi bir tepki olarak ele alan model, ilk kez Hans Selye (1956) tarafından geliştirilmiştir. Selye (1956) stresi, bedenin tehlikeli durumlara veya çevresel stresörlere karşılık verdiği, duruma özgü olmayan, bir tepki olarak tanımlamıştır. Çalışması “Genel Uyum Sendromu” adını verdiği psikolojik tepkiyi tanımlamaya ve açıklamaya odaklanmıştır. Genel uyum sendromu, canlının dengesinin (homeostasis) korunmasına odaklanır ve bu da yaşamın devamı için fizyolojik sistemin devamlılığına (vücut sıcaklığı, kalp atışı, glikoz seviyesi vb.) işaret etmektedir. Selye kuramında şu ana önermelere yer vermektedir: (a) Stres tepkisi (genel uyum sendromu) stresörün niteliğinden bağımsız olan savunucu bir tepkidir; (b) genel uyum sendromu, bir savunma tepkisi olarak üç aşamadan (alarm, direnme, tükenme) oluşmaktadır ve (c) eğer kişi uzun süre stresöre maruz kalır ve uyum sağlayamazsa süreç ölümle veya fizyolojik uyumsuzluktan kaynaklanan rahatsızlıklarla sonuçlanabilir. Selye (1956) ilk çalışmalarında, genel uyum sendromunun başlamasında ya da düzenlenmesinde bilişsel değişkenlerin (algı gibi) yardımı olmadığını öne sürmüştür. Bu çalışmasında başa çıkma kavramına özellikle vurgu yapmamış olsa da, öne sürdüğü savunma (defense) ve uyum (adaptation) kavramları başa çıkma ile kavramsal olarak benzerlik göstermektedir.

Genel Uyum Sendromu’ndaki alarm aşaması, tehlikeli bir uyarana olduğunda ortaya çıkmaktadır. Bu tepki sempatik sinir sistemi uyarımı ile karakterize edilmektedir. İkinci aşama olan direnç aşamasında, tehlikeli uyarının vereceği zarardan kişiyi korumak için fizyolojik güç harekete geçer. Direnç aşaması çoğunlukla uyum ve dengeyi sağlayarak belirtilerin ortadan kalkmasına yardımcı olur ve böylece üçüncü aşama olan tükenme aşamasına doğru bir ilerleme gerçekleşmez. Direnç evresi, yüksek tansiyon, artrit ve kanser gibi uyumsuzluktan kaynaklı rahatsızlıklara da neden olabilir. Tükenme aşaması bireyin stres yaratan uyarana çok uzun süre maruz kalması durumunda ve stresörün adaptif enerjinin tamamının kullanılmasına neden olacak kadar güçlü olduğu durumlarda gerçekleşebilmektedir. Selye (1983), adaptif enerjinin, bireyin genetiğine

göre değişen bir enerji olduğunu ve bu nedenle her bireyin belirli düzeyde adaptif enerjisi olabileceğini öne sürmüştür.

1.3.1.2. Bir Uyarın Olarak Stres

Masuda ve Holmes (1967) ile Holmes ve Rahe (1967), bireyin yaşam koşullarında bir değişiklik olduğu durumda bireye ne olduğuna odaklanarak, uyarın temelli bir stres modelini önermişlerdir. Bu yaklaşımda, bireyin tepki verdiği yaşam olayları birer stresör olarak değerlendirilir. Bununla birlikte, tepki temelli stres durumu, bağımsız bir değişken olarak formüle edilmiştir. Model, kısa sürede meydana gelen çok sayıda yaşam değişikliğinin bireyin hastalıklara karşı savunmasızlığını artırdığını öne sürmektedir. Modelde tanımlanan yaşam olaylarının ölçümünde Holmes ve Rahe (1967) tarafından geliştirilen Sosyal Uyumu Yeniden Değerlendirme Ölçeği (Social Readjustment Rating Scale-SRRS) ve Yaşam Olayları Ölçeği (Schedule of Recent Experiences-SRE) kullanılmıştır. Sosyal Uyumu Yeniden Değerlendirme Ölçeği, evlenme, boşanma, emeklilik, ev değişikliği, çocuk sahibi olma gibi 42 farklı yaşam olayını içermektedir. Model, insan doğasını açıklamada yetersiz sayılabilecek bazı varsayımlar üzerinden inşa edilmiştir. Modelin önermeleri; (a) yaşam değişiklikleri normatiftir ve değişiklikler her bireyde aynı yeniden uyum taleplerine yol açmaktadır, (b) stres, olayın kişi için istenebilir olup olmamasından bağımsızdır, (c) yeniden uyum süreci ve uyuma ilişkin gerekliliğin herkes için hastalıkla sonuçlanabilecek ortak bir eşiği vardır şeklinde açıklanmaktadır.

1.3.1.3. Bir Etkileşim Olarak Stres

Lazarus (1966) yaptığı çalışmalarda, zorlu deneyimlerin dinamiklerini açıklamakla ilgilenmiş ve etkileşimli stres ve başa çıkma modelini geliştirmiştir (Lazarus, 1966; Lazarus ve Folkman, 1984). Lazarus'a (1966) göre stres, ölçülebilir ve tek faktörlü bir olay kaynaklı değildir; stres kişi ile çevresi arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bir dizi bilişsel ve duygusal başa çıkma faktörlerini de kapsamaktadır.

Lazarus'un öncülük ettiği "Stres ve Başa Çıkma Modeli", Basowitz, Persky, Korchin ve Gerinker (1955), Mechanic (1962) ve Janis (1954) tarafından önerilen yaklaşımları içermektedir. Basowitz ve arkadaşları (1955), stresi organizmanın tehdit edildiği durumlarda ortaya çıkan bir duygu olarak tanımlamıştır. Mechanic'in (1962) modelinde ise stres, kişinin belirli durumlar karşısında verdiği rahatsız edici tepkiler olarak tanımlanmıştır. Kişinin yetenek, kapasite ve becerileri, grup etkileşimleri ve geleneklerden kaynaklanan zorlanmaları, kişinin çevresinde ulaşabildiği kaynaklar ve bu kaynakları nerede ve nasıl kullanacağına ilişkin normları, bir olayın kişi için rahatsız edici olup olmadığına ilişkin belirleyici faktörler olarak sıralanmaktadır. Janis (1954) ise stresin üç aşamasından söz etmektedir. Bu aşamalar, (a) kişilerin tehlikenin objektif işaretlerini algıladıkları tehdit aşaması, (b) tehlike algısının birincil olduğu ve bu algının, kişinin kendini koruma hızına ve önlemlerine bağlı olduğu, tehlikenin etkisi aşaması, (c) tehlikenin etkisi yatıştıktan veya ortadan kalktıktan hemen sonra ortaya çıkan, mağduriyet ve haksızlığa uğramış hissetme aşamasıdır.

Bu yaklaşımların her biri birçok yönden farklı olsalar da Lazarus'un modeli ile ortak özellikler barındırmaktadırlar. Lazarus'un stresin karmaşık olgusunu açıklamak için adım atması ve oluşturduğu bilimsel çerçeve bilişsel psikoloji alanı için önemli bir araştırma konusu olmuştur. Çünkü Lazarus'un çizdiği çerçeve, stresle başa çıkma konusunda bir kişinin nasıl tepki vereceği, nasıl hissedeceği ve nasıl davranacağı hakkındaki değerlendirmelerinin (self-evaluation) veya stresöre ilişkin değerlendirmelerinin (appraisal) oynayacağı önemli role vurgu yapmaktadır. Lazarus (1966) ve Lazarus ve Folkman (1984) kişi-çevre etkileşimine aracılık eden birinci değişkenin değerlendirme (appraisal) olduğunu öne sürmüş ve birincil, ikincil ve yeniden değerlendirme olmak üzere üç tip değerlendirme tanımlamışlardır.

Birincil değerlendirme; olayın tehlike arz edip etmediğine ve kişi için anlamına odaklanan değerlendirmedir. Bu aşamada kişi, özellikle stresörün olası sonuçları ve kişinin iyilik halinin ne derece etkileneceği ile ilgili faktörleri değerlendirir: (a) potansiyel bir zarar veya kayıp (tehdit), (b) meydana gelmiş olan gerçek bir zarar (zarar) veya (c) içinde kazanç veya fayda potansiyeli barındıran bir durum (meydan okuma). Lazarus ve Folkman (1984), zarar potansiyelinin olmadığı bir durumdaki meydan

okuma anlayışının bir “stres değerlendirmesi” olarak ele alınmadığının da vurgulanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

İkincil değerlendirmeyi tehdit algısı tetikler ve bu değerlendirme tehdit ile baş etmek için hangi başa çıkma seçeneğinin veya davranışının ne kadar etkili olabileceğinin değerlendirilmesi sürecidir. Sıklıkla birincil ve ikincil değerlendirmeler aynı anda ve birbiriyle etkileşim halinde ortaya çıkar ve bu da ölçümü oldukça zorlaştırmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984).

Yeniden değerlendirme aşaması, sürekli değerlendirme, değiştirme veya duruma ilişkin birincil ve ikincil değerlendirmeleri yeniden etiketlemektir. Başta tehdit olarak algılanan bir stresör, sonrasında bir meydan okuma gibi ya da tehlikesiz veya anlamsız bir durum gibi görünebilir. Yeniden değerlendirme genellikle algılanan tehdidin bilişsel olarak bir elemenden geçirilmesi ile sonuçlanır. Değerlendirme süresince kişi, neyin meydana geldiğini, duygularını ve başa çıkma davranışlarını belirlemektedir. Kişilerin değerleri, bağlılıkları ve amaçları, kaynakların ulaşılabilirliği, durumun yeniliği, benlik saygısı, sosyal destek, başa çıkma becerileri, duruma özgü zorlanmalar, belirsizliğin ve karmaşıklığın derecesi, tehdidin zaman olarak yakınlığı, şiddeti, süresi ve tehdidin kontrol edilebilirliği gibi tehdidin değerlendirilmesini etkileyen çok sayıda durumsal faktör vardır (Lazarus, 1966; Lazarus ve Folkman, 1984).

1.3.2. Folkman ve Lazarus’un Stres ve Başa Çıkma Modeli

Lazarus’un etkileşimsel çerçevesinin diğer önemli kavramları başa çıkma ve stres duygularıdır. Daha önce tartışılan tepki ve uyaran temelli stres yaklaşımlarının aksine bu model doğrudan başa çıkma çabalarını içermektedir. Başa çıkma, kişinin kaynaklarını aşan içsel ve dışsal tehditleri yönetmek için sürekli olarak değişen bilişsel ve davranışsal çabalara işaret etmektedir (Lazarus ve Folkman, 1984). Bu tanım açıkça, başa çıkmayı bir özellik ya da sonuç olarak değil, süreç yönelimli bir olgu (process-oriented phenomenon) olarak ele almakta ve çabanın öğrenilmiş otomatik adaptif davranıştan daha farklı olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca başa çıkma, stres yaratan durumu yönetmeyi de içermektedir. Yönetme, bir kişinin çevresini kontrol etmeye

çalışması gibi stres yaratıcı durumu kabullenmeyi, değiştirmeyi veya bu duruma müsamaha göstermeyi içerebilir.

Lazarus ve Folkman (1984), başa çıkmanın problem odaklı başa çıkma ve duygu odaklı başa çıkma olmak üzere iki ana şeklini tanımlamıştır. Problem odaklı başa çıkma stratejileri problem çözme taktikleriyle benzerlik gösterir. Bu stratejiler problemi tanımlamayı, alternatif çözümler üretmeyi, çeşitli eylemlerin zarar ve faydasının ölçülmesini, eğer değiştirilebilirse değiştirmek için eyleme geçilmesini ve yeni becerilerin öğrenilmesini içerir. Problem odaklı çabalar çevresel bazı durumları çözmek için dışa yönelik ya da bireyin kendisine ilişkin bazı durumları çözmesi için içe yönelik olabilmektedir. Durum veya olaya verilen anlamın değiştirilmesi, bireyin kişisel kaynaklarının veya güçlü yanlarının farkına varması gibi kendine yönelik çabaların çoğu yeniden değerlendirme (re-appraisal) kategorisine girmektedir. Duygu odaklı başa çıkma stratejileri ise duygusal stresi azaltmaya yöneliktir. Bu yöntemler; uzaklaşma, seçici dikkat, suçlama, küçümseme, hüsnu-kuruntu, duyguların ifade edilmesi, alkol ve madde kullanımı, egzersiz ve meditasyon yapma gibi stresin psikolojik etkilerini azaltmaya yönelik çabaları içermektedir. Problem odaklı başa çıkma çabalarında tanımlanana benzer şekilde, karşılaşılan durumun kendisini değiştirmeden anlamını değiştirmek yeniden değerlendirmeye eş değer bir durum olarak değerlendirilmektedir. Örneğin: “Daha kötü bir şeyler olabileceğini düşündüm”, “ Hayatta daha önemli şeyler olabileceğine karar verdim” gibi. Problem odaklı başa çıkmanın tersine duygu odaklı başa çıkma doğrudan durumun anlamını değiştirmez. Örneğin, kuvvetli egzersizler veya meditasyon yapmak kişinin durumun anlamını yeniden değerlendirmesine yardımcı olur fakat bu aktiviteler duruma ilişkin anlamı doğrudan değiştirmez. Duygu odaklı başa çıkma değiştirilemez durumlar söz konusu olduğunda en yaygın kullanılan başa çıkmadır (Lazarus ve Folkman, 1984). Lazarus (1966) ve Lazarus ve Folkman (1984) problem odaklı ve duygu odaklı başa çıkmanın ayrımını destekleyen bilimsel kanıtları büyük ölçüde ortaya koymuştur. Dahası, bu kanıtlar herkesin stres verici durumlarla ve zorlu içsel ve dışsal taleplerle baş etmek için her iki yolu da kullanabildiğini göstermektedir.

Literatürde iki ana başa çıkma stratejisinin (problem odaklı ve duygu odaklı başa çıkma) özellikle çalışıldığı görülmektedir (Carver, Scheier ve Weintraub, 1989, Folkman, 1984; Folkman ve Lazarus, 1980, Şahin ve Durak, 1995). Bu araştırmacılar arasından sadece Folkman ve Lazarus (1985) bu iki boyut dışında üçüncü bir boyutun tanımlamasını yapmışlar ve bu boyutun sosyal destek arama ile ilgili maddeleri içeren ve problem odaklı ve duygu odaklı başa çıkmanın bir karışımı olarak tanımladıkları bir boyut olduğunu öne sürmüşlerdir. Bir başka başa çıkma stratejisi olarak sosyal destek arama, problemlerin başka insanlarla paylaşılması ve bir takım yapıcı önerilerin temin edilmesiyle birlikte, kişilere problemleriyle yüzleşmelerinde ve sorunun çözümüne ilişkin yollar bulmalarında yardımcı olmaktadır (Lazarus ve Folkman, 1984; Vaillant, 2000).

Bu çalışmada da kullanılan Stresle Başa Çıkma Tarzları (The Ways of Coping Inventory) ölçeği ilk olarak Folkman ve Lazarus (1985) tarafından problem ve duygu odaklı başa çıkmanın bir karışımı olarak tanımlanan ve sosyal destek arama ile ilgili maddeleri içeren ancak dolaylı başa çıkan olarak adlandırılan bir alt boyut içermektedir. Lazarus ve Folkman (1985), sosyal destek aramanın, başkalarından stresöre ilişkin bilgi toplamak bakımından problem odaklı bir strateji olarak veya sempati ve güvenlik duyguları yaratması bakımından da duygu odaklı bir başa çıkma stratejisi olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir. Siva (1991) ise yaptığı çalışmada bu boyutu dolaylı başa çıkma olarak isimlendirmiştir. Dolaylı başa çıkma sosyal destek arama ile ilgili süreçleri içeriyor olsa da bu başa çıkma ilk kez Gençöz, Gençöz ve Bozo'nun (2006) çalışmasında sosyal destek arama boyutu olarak isimlendirilmiş ve neden bağımsız bir boyut olduğu bu çalışmada özellikle tanımlanmıştır. Gençöz ve arkadaşları (2006), yaptıkları çalışmada ölçek ile ilgili önce beş faktöre ulaşmışlardır. Bu faktörler, problem odaklı başa çıkma (karar vermek için problemlere odaklanma, alternatif sonuçlar üzerine düşünme, bu alternatifler doğrultusunda harekete geçme), dini başa çıkma (kadere ve durumun değişmeyeceğine inanma, dua etme ve Tanrı'dan yardım bekleme), sosyal destek arama (problemi çözmede diğerlerinin yardımını bekleme), kendini suçlama/çaresizlik (tuzağa düşmüş hissetme, daha güçlü olmayı dileme, sorun için kendini suçlama), uzaklaşma (sorundan mümkün olduğunca uzak durma, sorunu unutmaya çalışma, başka alternatiflere odaklanma) olarak sıralanmıştır. Yapılan

hiyerarşik faktör analizi sonrasında ise bazı faktörler birleştirilerek 3 faktöre ulaşılmıştır. Buna göre, uzaklaşma ve dini başa çıkma bir faktörde gruplanmış ve *duygu odaklı başa çıkma* olarak isimlendirilmiştir. Kendini suçlama/çaresizlik ise ters kodlanmak şartı ile problem odaklı başa çıkmaya dahil edilmiş ve bu grupta da *problem odaklı başa çıkma* olarak isimlendirilmiştir. Son olarak da *sosyal destek arama* (dolaylı başa çıkma) bağımsız bir üçüncü faktör olarak değerlendirilmiştir. Gençöz ve arkadaşları (2006), bu boyutun Folkman ve Lazarus'un (1985) tanımladığı gibi problem odaklı ve duygu odaklı başa çıkmanın bir karışımı olmaktan ziyade bağımsız bir boyut olduğunu öne sürmüşlerdir. Gençöz ve arkadaşları bu boyutun ayrıca, diğerleri ile sorunun paylaşılması ve onlardan rehberlik alınmasının ardından problemin çözümüne yönelme ile ilgili olduğunu ve bu nedenle de bu boyutta, stres yaratan bir durum söz konusu olduğunda doğrudan duygusal tepki verme ya da doğrudan davranışsal eylemlerde bulunmanın söz konusu olmadığını belirtmişlerdir. Bu başa çıkma stratejisini kullanan bireyler, problem ve duygu odaklı başa çıkma stratejisini kullananların tersine, stres yaratan olaydan uzaklaşarak önce dış motivasyon kaynaklarına ve diğer kişilere başvurumaktadırlar. Dolayısıyla bu yönelme, duygu odaklı ya da problem odaklı başa çıkmaya yönelmeden önce bir adım olarak değerlendirilmektedir. Gençöz ve arkadaşları (2006), her ne kadar Folkman ve Lazarus (1985) bu başa çıkmayı duygu odaklı ve problem odaklı başa çıkmanın bir karışımı olarak tanımlasa da, bu boyutun bağımsız bir boyut olması gerekçesiyle, sosyal destek arama (dolaylı başa çıkma) olarak yeniden isimlendirilmesinin uygun olacağını belirtmişlerdir.

1.3.3. Beliren Yetişkinlik Döneminde Stres ve Başa Çıkma

Ergenlikten yetişkinliğe geçiş yapmakta olan beliren yetişkinlik dönemindeki bireyler, bu geçiş deneyimine bağımsızlık kazanmamıştır (Arnett, 2000) ve bu nedenle yüksek düzeyde stres ve stresle ilgili problemler gösterme eğilimindedirler (Kessler, Mc Gonagle, Zhao, Nelson, Hughes, Eshleman, Wittchen ve Kendler). Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin artan oranda yaşadıkları stres ve psikolojik sorunlar göz önüne alındığında, bu bireylerin uyumu ile yakından ilgili olan stres ve başa çıkma

değişkenlerini anlamak önemlidir. Bu türden değişkenlerin, tanımlanmak yolu ile stresin etkisini azaltıcı ve psikolojik iyilik halini düzenleyici müdahalelerde kullanılabilceği belirtilmektedir (American Collage Student Association, 2004).

Stres bütün bireyleri etkilemekle birlikte, üniversitenin ilk yıllarına denk gelen yaş grubunda daha belirgin olabilmektedir. Bu bireyler birçok stres yaratıcı durumla karşılaşır ve bu onların psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkileyebilir (Edwards ve ark.,2001). Zaman kısıtlamaları (Nonis ve ark.,1998), finansal konular, akademik yük ve kişiler arası ilişkileri geliştirme bu dönemdeki stres nedenleridir (Edwards ve ark., 2001).

Daha önce de belirtildiği gibi, üniversite öğrencileri arasında stres, depresif duygulanımla, yüksek kaygıyla ve düşük benlik saygısıyla bağlantılıdır (Joiner, Katz ve Lew, 1999). Stres ile ilgili problemler, depresyon da dahil olmak üzere, kendini baltalayıcı davranışlara, sınıf tekrarına, okulu bırakmaya ve kişiler arası zorluklara neden olabilir (Deckro ve ark., 2002). Örneğin, hafif ya da orta düzey depresyon belirtileri gösteren birçok üniversite öğrencisi, aynı zamanda akademik zorluklar da yaşamaktadır (Heiligenstein, Guenther, Hsu ve Herman, 1996). Benzer bir şekilde, üniversite öğrencilerinin kaygı yaşantıları ile not ortalamaları arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır (Silva ve ark., 2007). Dolayısıyla, özellikle üniversite eğitimleri devam eden kişilerde, stres ile beliren yetişkinliğe uyum arasındaki ilişki oldukça açıktır. Stres ve uyum arasındaki ilişkiyi açıklamaya yardımcı olan değişkenler olarak sosyal destek ve başa çıkma davranışları, uyumun stres deneyimi ve stresin genel sonuçlarıyla ilişkisinin gösterilmesi bağlamında önemli bulunmuştur (Asberg, Bowers, Rank ve McKinney, 2008).

Stres ve psikolojik uyum arasındaki ilişki başa çıkma davranışları aracılığıyla açıklanabilir (Robbins ve Tanck, 1992). Bu ilişki göz önüne alındığında, uyum gerçek başa çıkma davranışları ve ulaşılabilir kaynaklarla ilgili algılardan etkilenebilir. Özellikle, stresörden algılanan tehdidi azaltmak için bireyler davranışsal problem odaklı başa çıkma gibi durumu değiştiren başa çıkma davranışlarına başvurur veya bilişsel problem odaklı başa çıkma davranışlarına yönelerek durumu yeniden yorumlamak için

kendilerine izin verirler (Thoits, 1986). Problem odaklı başa çıkma davranışları kontrol edilebilir stresörler için uygunken, duygu odaklı başa çıkma davranışları kontrol edilemez durumlar için daha uygun olabilmektedir (Endler ve Parker, 1999). Her iki başa çıkma davranışı da stresle savaşmak için kullanılabilmesine rağmen, diğer başa çıkma davranışları bu işlevi yerine getirmede başarısız olabilmektedir. Örneğin, inkar ya da kaçınmanın psikolojik uyum üzerinde negatif etkisi olabilmekte (Seiffge-Krenke ve Klessinger, 2000) ve kaçınma olumsuz stresle ilişkilidir (Penley, Tomaka ve Wiebe, 2002). Kaçınmacı başa çıkma, depresyon yakınması olan genç yetişkinler tarafından benimsenen en dikkat çekici başa çıkma stratejisidir (Peterson, Mullins ve Ridley-Johnson, 1985). Bununla birlikte, kaçınmacı başa çıkma üniversite öğrencileri için kısa vadede etkili olsa da, problemlerden kaçmak, ister istemez uzun vadede depresif etkilerin artmasına neden olmaktadır (Robbins ve Tanck, 1992). Bunun yanı sıra, bilişsel kaçınmacı başa çıkma kadın üniversite öğrencilerinde depresyon ve kaygı belirtileri açısından belirleyicidir. Bunun aksine, davranışsal kaçınmacı başa çıkma ile negatif belirtiler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Blalock ve Joiner, 2000).

Sonuç olarak, etkili başa çıkma davranışları bireylerin psikolojik ve sosyal işlevsellikleri veya olumsuz duygusal sonuçları olan olaylarla –bir bakıma bu olayların olumsuz duygusal sonuçlarını azaltmak için- başa çıkabilme becerileri bağlamında değerlendirilir. Aktif başa çıkma, sosyal destekten faydalanmayı içinde barındıran strese karşı bir tepkidir ve iyi işlevselliğin bir belirleyicisidir (Folkman ve Tedlie-Moskowitz, 2000). Diğer aktif başa çıkma yolları, problemin görünümünü değiştirmek (pozitif yeniden değerlendirme) adına girişimleri içeren sorumluluk alma, başkalarından bilgi alma ve plan yapma davranışlarıdır (Endler ve Parker, 1990; Epstein ve Meier, 1989; Folkman ve Tedlie-Moskowitz, 2000). Aksine, diğer başa çıkma davranışları (ör., kaçınma, alkol kullanma) uyumlu olmayan yollar olarak adlandırılabilir çünkü bu başa çıkma yolları stresli durumlarda başarılı çözümlerin ortaya çıkmasını engeller veya uzun soluklu çözümler sağlamaz (Aseltine, Gore ve Gordon, 2000; Piko, 2001). Özellikle kaçınma davranışları yoluyla başa çıkma çocuklarda, ergenlerde ve üniversite öğrencilerinde daha fazla duygusal sıkıntıların belirleyicisidir (Blalock ve Joiner, 2000). Lee (2003), kültürel farklılıkların kullanılan başa çıkma stratejileri üzerinde etkisi olduğunu; problem odaklı başa çıkma tarzlarının gelişmiş ülkelerde daha çok

kullanılırken, duygu odaklı başa çıkma tarzlarının gelişmekte olan ülkelerde daha fazla kullanıldığını belirtmiştir.

Başa çıkma stratejileri ile ilgili olarak araştırmacıların üzerinde durdukları konulardan biri de kullanılan başa çıkma stratejilerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Yapılan bazı çalışmalar kızların erkeklerden daha fazla sosyal destek aradıklarını ve aldıkları desteği daha yeterli olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, kadınların stres yaratıcı durumları daha fazla tehdit edici, negatif ve karamsar olarak değerlendirmeleri nedeniyle erkeklere göre daha fazla pasif ve sosyal destek arama başa çıkma stratejilerini kullandıklarını ortaya koyan çalışma bulgularının da olduğu görülmektedir (akt., Piko, 2001). İlginç bir şekilde bazı araştırmacılar kızlar ve erkekler benzer stresörlere maruz kalındığında, benzer rollere konulduğunda veya günlük çalışmalara katıldıklarında sosyal destek arama açısından cinsiyet farkı olmadığını bulmuşlardır (Ptacek ve ark., 1992; Porter ve Stone, 1995).

Başa çıkma ile ilgili literatür cinsiyet farkları bakımından oldukça karışıktır (Tamres, Janicki ve Helgeson, 2002). Örneğin iki cinsiyette de kaçınmacı başa çıkma açısından sonuçların tutarlılık göstermediği görülmektedir. Bazı çalışmalar erkeklerin daha fazla kaçınmacı başa çıkma davranışları gösterdiklerini ortaya koyarken (Sigmon ve ark., 1995); diğer çalışmalar da kadınların daha fazla kaçınmacı başa çıkma davranışı sergilediklerini ifade etmektedir (Ptacek ve ark., 1992; Howertan ve Gundy, 2009). Bazı çalışmalarda da kaçınmacı başa çıkma davranışları açısından cinsiyet farkı olmadığı ortaya konulmuştur (Felsten, 1998; Rosario ve ark., 1988; Mahmoud, 2011).

Başa çıkmada cinsiyet farklarına bakılan diğer bazı çalışma bulgularında problem odaklı başa çıkma kullanımı açısından cinsiyet farkının olmadığını ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. (Frydenberg ve Lewis, 1999; Mahmoud, 2011; Howertan, 2009; Carver, Scheier ve Weintaub, 1989; Lengua ve Stormchak, 2000). Bu bulguların yanı sıra ilgili literatürde erkeklerin kadınlara göre daha fazla problem odaklı başa çıkma stratejisi kullandıkları çalışmaların yanı sıra (Folkman ve Lazarus, 1980; Stone ve Neale, 1984; Nolen-Heoksama, 1987). Kadınların erkeklere göre daha fazla problem odaklı başa çıkma kullandıklarını gösteren çalışma bulgularının olduğu da görülmektedir (Monteiro,

Balagun ve Oratile, 2014). Ayrıca duygu odaklı başa çıkma çoğunlukla kadınlarla ilişkilendirilse de Petersen, Sarigiani ve Kennedy (1991), erkeklerin başa çıkmada madde kullanımına (duygu odaklı başa çıkma) daha yatkın olduklarına dair bir algının olduğunu ifade etmişlerdir.

Gilligan (1982), kadınlar ve erkeklerin farklı toplumsal cinsiyet rolleriyle sosyalleştiklerini, erkekler için daha fazla otonomi ve bağımsızlık vurgusu yapılırken, kadınların daha sosyal ilişkilerle iç içe olduğu vurgusunun yapıldığını ve bunun da kullanılan başa çıkma tarzlarında farklılıklara neden olduğunu belirtmiştir. Petersen ve arkadaşları (1991), başa çıkma tarzlarında görülen cinsiyet farklılıklarına toplumsal cinsiyet rolleri açısından yaklaşmış ve toplumdaki erkeklik rolünün araçsallık, bağımsızlık ve rasyonellikle ilişkilendirildiğini ve kadınlık rolünün de kendini ifade edici, destekleyen ve desteklenen, duygusallıkla ilişkilendirildiğini vurgulamışlardır. Cinsiyet rollerine atfedilen bu özelliklerin kadınlardan ve erkeklerden beklentileri farklılaştırdığını ve bunun da kullanılan başa çıkma stratejilerinin farklılaşmasında etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

1.3.4. Kimlik ve Başa Çıkma Stratejileri ile İlgili Araştırmalar

Başa çıkma stratejileri ile kimlik sürecinin karşılıklı olarak birbirlerini etkiledikleri öne sürülmektedir. Başa çıkma stratejilerinin kimlik sürecini kolaylaştırma ya da bozma gibi etkilerinin yanı sıra bir kişinin kimliğinin başa çıkma stratejilerine ulaşmak için potansiyel kaynakları kullanmada öncül işlevi olabileceği de öne sürülmektedir (Berzonsky, 1992). Örneğin, kimlik oluşumunun hastalıkla ilgili stresörlerle başa çıkmadaki rolünün araştırıldığı bir çalışmada, sentezlenmiş bir kimliğe ulaşmanın bu kişilerin hastalıkları ile ilgili zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarına olanak sağladığı ve bu kişileri içe çekilme veya kaçınma tarzı başa çıkma kullanımından koruduğu bulunmuştur (Luyckx ve ark., 2008).

Kişisel bir kimlik oluşturma tüm ergenler ve beliren yetişkinler için normatif bir görev olarak görülmektedir (Arnett, 2000). Bu süreçte karşılaşılan sorunları proaktif ve eylemli (agentic) bir şekilde çözen ve yaşamdaki sorunlara problem odaklı yaklaşan

bireylerin onlara rehberlik edebilecek tutarlı bir kimlik duygusu oluşturabilecekleri düşünülmektedir. Bunun aksine, daha pasif ve erteleyici (procrastinatory) başa çıkma stratejilerine başvuran bireylerin tutarlı bir kimlik oluşturmada sorunlar yaşayabilecekleri ve yetişkin yaşamı için temel bir işlevi olan içsel yatırım yapmada başarılı olamayacakları öne sürülmektedir (Schwartz, Cote ve Arnett, 2005). Bu nedenle, günlük yaşamdaki zorluklarla başa edebilme biçimleri, bireylerin kimlik oluşturma süreçlerini bir şekilde etkilemektedir (Seiffge-Krenke, Aunola ve Nurmi, 2009).

Kimlik ile başa çıkma ilişkisinin çalışıldığı bir araştırmada (Luyckx, Klimstra, Duriez, Schwartz ve Vanhalst, 2012) kimlik arama süreçlerinin zaman içinde özellikle farklı başa çıkma stratejileri ile iç içe gibi görüldüğü ve kimlik arayışının bir problem çözme davranışı olarak görülebileceği ifade edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada içsel yatırım yapma, içsel yatırımla özdeşleşme, derinlemesine ve genişlemesine araştırma yapma boyutları problem çözme ve sosyal destek arama başa çıkma stratejileri ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur. Saplantılı araştırma yapma boyutunun kaçınan tarz başa çıkma ile pozitif yönde ilişkili bulunması ise araştırmanın bir diğer bulgusudur. Beaumont ve Seaton (2011), kimlik stilleri (bilgi yönelimli, normatif ve kaçınan) ile başa çıkma stratejileri (yararlı ve problem odaklı) arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında kargaşalı/kaçınan kimlik stiline, inkar ve geri çekilme başa çıkma stratejileri ile ilişkili olduğunu, normatif ve bilgi yönelimli kimlik statülerinin ise sosyal destek arama, aktif başa çıkma, plan yapma ve dine yönelme başa çıkma stratejileri ile ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Berzonsky (1992), kimlik stilleri ile başa çıkma stratejilerinin doğrudan ilişkisine baktığı çalışmasında bilgi yönelimli kimlik stilineki bireylerin daha çok problem odaklı başa çıkma ve sosyal destek arama tarzı başa çıkma stratejilerini kullandıklarını bulmuştur. Kargaşalı/kaçınan ve normatif yönelimli kimlik stilineki bireylerin ise hüsnükuruntu, kaçınma ve gerilim azaltma gibi duygu odaklı başa çıkma stratejilerini kullandıkları görülmüştür. Berzonsky (1992), kargaşalı/kaçınan ve normatif yönelimli bireylerin benzer başa çıkma stratejilerini kullanmalarına rağmen başa çıkma stratejilerinin iki grup arasında farklı şekillerde meydana geldiğini vurgulamıştır. Kargaşalı/kaçınan yönelimli bireylerin kullandıkları kaçınmacı başa çıkma daha çok

kimlik stiline özgü genel bir kaçınma durumuyken; normatif yönelimli bireylerin kullandıkları kaçınmacı başa çıkma probleme özgü bir strateji olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Berzonsky (1992), kargaşalı/kaçınan yönelimli bireylerin normatif yönelimli bireylere göre daha zayıf içsel yatırım yapma durumlarının bu değerlendirmeyi destekler nitelikte olduğunu savunmuştur.

Beliren yetişkinlik döneminde üniversite öğrencisi kadınların kimlik statüleri ve başa çıkma stratejilerini araştırıldığı bir çalışmada, kararsız kimlik statüsünde olan kadınların problem odaklı başa çıkmayı daha az, başarılı kimlik statüsündeki kadınların ise daha fazla kullandıkları bulunmuştur (Mullis, Mullis, Schwartz, Pease ve Shriner, 2007). Ayrıca İpotekli ve kargaşalı kimlik statülerindeki kadınların ise daha çok duygu odaklı başa çıkma kullandıkları görülmüştür.

Sonuç olarak kimlik statüleri bireyin hangi stresle başa çıkma stratejisi kullandığı ile yakından ilişkilidir. Bu bulgular ışığında sunulan tez çalışması ana amaç olarak beliren yetişkinlerin kimlik statülerinin hangi stresle başa çıkma stratejisi ile ilişkili olduğunun irdelenmesidir.

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Arnett'in (2004), beliren yetişkinliğin ergenlik ve yetişkinlik döneminden farklı bir dönem olduğunu önerdiği ve bu dönemin kendine özgü özelliklerini tanımladığı çalışmasında, beliren yetişkinlik döneminin yaşanmasının bazı sosyodemografik değişkenlerle ilişkili olduğundan söz edilmiştir. Bu değişkenlere bakıldığında, Arnett (2004) bunların evlenme, çocuk sahibi olma, tam zamanlı bir işte çalışmaya başlama, aileden ayrılma gibi değişkenler olduğunu ve bu yaşam değişikliklerinin bireyin kendisini yetişkin gibi hissetmesi adına önemli olduğunu ileri sürmüştür. Bununla birlikte, Arnett (2004), ergenlik döneminin en önemli görevi olarak görülen kimlik edinmenin, beliren yetişkinlik döneminde gerçekleştiğini, bireylerin bu dönemde kimlikle ilgili konulara daha fazla yer verdiklerini ifade etmiştir. Bu bağlamda bu araştırmanın öncül amaçlarından biri, çalışmanın örneklemini oluşturan bireylerin, beliren yetişkinlik dönemi özelliklerini gösterip göstermediklerinin ve kimliklerinin

bazı sosyodemografik değişkenler (öğrenci ya da çalışan olma, aile ile birlikte ya da aileden ayrı yaşama, cinsiyet) açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

Araştırma soruları

1. Çalışan ya da öğrenci olma durumuna göre beliren yetişkinlik ölçeğinin alt boyutları (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma) anlamlı olarak farklılaşıyor mu?
2. Cinsiyete göre beliren yetişkinlik ölçeğinin alt boyutları (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma) anlamlı olarak farklılaşıyor mu?
3. Aile ile birlikte yaşama ya da aileden ayrı yaşama durumuna göre beliren yetişkinlik ölçeğinin alt boyutları (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma) anlamlı olarak farklılaşıyor mu?
4. Çalışan ya da öğrenci olma durumuna göre kimlik puanları (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) anlamlı olarak farklılaşıyor mu?
5. Cinsiyete göre kimlik puanları (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) anlamlı olarak farklılaşıyor mu?
6. Aile ile birlikte yaşama ya da aileden ayrı yaşama durumuna göre kimlik puanları (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) anlamlı olarak farklılaşıyor mu?

Literatür bulguları dikkate alındığında, çalışmanın diğer değişkeni olan başa çıkma stratejileri ile ilgili bazı demografik değişkenlerin aile ile birlikte yaşama ya da ayrı yaşama durumunu, cinsiyet ve kimlik statülerinin de anlamlı etkileri olduğu görülmektedir. Bu bulgular ışığında sunulan tez çalışmasında, ailesinden ayrı yaşayan bireylerin, erkeklerin ve olumlu kimlik puanları yüksek olan bireylerin daha aktif başa çıkma yöntemlerini kullanacakları beklenmektedir.

Hipotez 1: Cinsiyet, başa çıkma stratejilerini yordayacaktır ve erkeklerin problem odaklı başa çıkma puanları kadınlara göre daha yüksek olacaktır.

Hipotez 2: Aile ile birlikte yaşama ya da aileden ayrı yaşama durumu başa çıkma stratejilerini yordayacaktır. Ailesi ile birlikte yaşamayan bireylerin problem odaklı

başa çıkma puanları ailesi ile birlikte yaşayan bireylere göre; ailesi ile birlikte yaşayan bireylerin duygu odaklı başa çıkma puanları da ailesi ile birlikte yaşamayan bireylere göre daha yüksek olacaktır.

Kimlik edinme süreci bireyler için stres yaratan bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır. Stres bütün bireyleri etkilemekle birlikte, üniversitenin ilk yıllarına denk gelen yaş grubunda daha belirgin olabilmektedir. Diğer yaş gruplarına göre bu bireyler birçok stres yaratıcı durumla karşılaşır ve bu onların psikolojik uyumunu olumsuz yönde etkileyebilir (Edwards ve ark., 2001). Örneğin, üniversiteye geçiş; zaman kısıtlamaları (Nonis ve ark., 1998), finansal konular, akademik yük ve kişiler arası ilişkileri geliştirme gibi nedenlerle stresli dönemidir (Edwards ve ark., 2001). Özellikle, stres azaltma müdahalelerine katılan öğrencilerin %69'u yüksek düzeyde stres yaşadıklarını ve %62'si de kendilerini diğer insanlara göre daha kaygılı olarak gördüklerini ifade etmişlerdir (Deckro ve ark., 2002). Başa çıkma stratejileri ile kimlik sürecinin karşılıklı olarak birbirlerini etkiledikleri öne sürülmektedir. Başa çıkma stratejilerinin kimlik sürecini kolaylaştırma ve bozma gibi etkileri olduğu gibi bir kişinin kimliğinin başa çıkma stratejilerine ulaşmak için potansiyel kaynakları kullanmada işlevi olabileceği de öne sürülmektedir (Berzonsky, 1992). Kişisel bir kimlik oluşturma tüm ergenler ve beliren yetişkinler için normatif bir görev olarak görülmektedir (Arnett, 2000). Bu süreçte karşılaşılan sorunları proaktif ve eylemli (agentic) bir şekilde çözen ve yaşamdaki sorunlara problem odaklı yaklaşan bireylerin onlara rehberlik edebilecek tutarlı bir kimlik duygusu oluşturabilecekleri düşünülmektedir. Bunun aksine, daha pasif ve erteleyici (procrastinatory) başa çıkma stratejilerine başvuran bireylerin tutarlı bir kimlik oluşturmada sorunlar yaşayabilecekleri ve yetişkin yaşamı için temel bir işlevi olan içsel yatırım yapmada başarılı olamayacakları öne sürülmektedir (Schwartz, Cote ve Arnett, 2005). Bu nedenle, günlük yaşamdaki zorluklarla başa edebilme biçimleri, bireylerin kimlik oluşturma süreçlerini etkilemektedir (Seiffge-Krenke, Aunola ve Nurmi, 2009).

Bu bağlamda bu çalışmanın ana amacı, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin edindikleri kimlikler ile kullandıkları başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Hipotez 3: Olumlu kimlik statüsü olarak kabul edilen başarılı kimlik, problem odaklı başa çıkma stratejisini yordayacaktır.

Hipotez 4: Olumsuz kimlik statüleri arasında kabul edilen ipotekli kimlik, duygu odaklı başa çıkma stratejisini yordayacaktır.

Hipotez 5: Olumlu kimlik statüsü olarak kabul edilen başarılı kimlik dolaylı başa çıkma stratejisini yordayacaktır.

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. KATILIMCILAR

Araştırmanın öğrenci örneklemini Hacettepe Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Başkent Üniversitesi ve Ufuk Üniversitesi'nde psikoloji, sosyoloji, okul öncesi öğretmenliği, çocuk gelişim uzmanlığı bölümleri ve mühendislik fakültesi lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışan örneklemini ise Bursa/İnegöl ve Ankara merkezde gıda, matbaa, sanayi ve hizmet sektöründe görev yapan bireylerden oluşmuştur. Katılımcıların yaş aralığı 18 ile 25 arasında değişmektedir. Örneklemin 215'i (% 68.7) kadın, 98'i (% 31.3) erkektir. Çalışan katılımcıların yaş ortalaması 21.42 (ss=2.08 (% 48.8 kadın, % 51.2 erkek), öğrenci katılımcıların yaş ortalaması ise 20.47 (ss=1.55) (% 81.6 kadın, % 18.4 erkek), olarak saptanmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

		Çalışan (N=123)		Öğrenci (N=190)					
		N	%	X	S	N	%	X	S
Yaş				21.42	2.08			20.47	1.55
Cinsiyet	Kadın	60	48.8			155	81.6		
	Erkek	63	51.2			35	18.4		
Anne Eğitim	Okuma Yazma Bilmiyor	7	5.7			7	3.7		
	İlkokul	70	56.9			58	30.5		
	Ortaokul	24	19.5			28	14.7		
	Lise	20	16.3			57	30.0		
	Önlisans	-	-			7	3.7		
	Lisans ve üzeri	2	1.6			33	17.4		
Baba Eğitim	Okuma Yazma Bilmiyor	3	2.4			1	0.5		
	İlkokul	47	38.2			38	20.0		
	Ortaokul	26	21.1			28	14.7		
	Lise	42	34.1			59	31.1		
	Önlisans	1	0.8			13	6.8		
	Lisans ve üzeri	4	3.3			51	26.8		
Aile ile mi yaşıyor	Evet	106	86.2			64	33.7		
	Hayır	17	13.8			125	65.8		
Ailenin Gelir Düzeyi	750 ve altı	2	1.6			4	2.1		
	750-1500	39	31.7			30	15.8		
	1500-2500	42	34.1			60	31.6		
	2500 ve üzeri	40	32.5			93	48.9		

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada katılımcıların sosyodemografik özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından bir demografik bilgi formu hazırlanmıştır. Bu formda katılımcının yaş, cinsiyet, eğer öğrenci ise devam ettiği program, medeni durum, anne-babanın eğitim durumu, ailenin aylık geliri, anne-babanın medeni durumu, yaşam yeri, öğrenciler için aylık aldığı harçlık ve çalışanlar için aylık kazanç, çalışma yılı ve hangi sektörde çalıştığı ile ilgili bilgiler alınmıştır (bkz. EK 1).

Ayrıca beliren yetişkinlik döneminin özellikleri açısından öğrenci ve çalışan grubu karşılaştırmak için Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri- (Inventory of Dimensions of Emerging Adulthood), kimlik statülerini belirlemek için Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (Extended Objective Measure of EGO Identity Status –EOMEIS II) kullanılmıştır. Son olarak katılımcıların kullandıkları başa çıkma stratejilerinin belirlemek için de Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği (The Ways of Coping Checklist-WOC) kullanılmıştır.

2.2.1. Beliren Yetişkinlik Boyutları Envanteri

Reiffman, Arnett ve Colwell (2003) tarafından geliştirilen Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri bireyin beliren yetişkinlik döneminde olup olmadığı bilgisini veren bir ölçektir. Atak ve Çok (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ve çeşitli ülkelerde de uyarlama çalışmaları (Arias ve Hernandez, 2007; Facio ve Micocci, 2003) yapılmıştır. Cevaplama dört dereceli likert tipi seçenekler üzerinden yapılır. Ölçeğin 296 katılımcı ile geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan Türkçe formunda, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri. 84 olarak bulunmuş ve temel bileşenler analizi sonunda ölçeğin 3 faktörlü bir yapıda olduğu ve açıkladığı toplam varyansın 44.81 olduğu bulunmuştur. Ölçekte, birinci faktör beliren yetişkinlik döneminin kararsızlık, değişkenlik ve olumsuzluk gibi özelliklerine ilişkin maddeleri içerdiği için “Olumsuzluk/Kararsızlık” (“Yaşamımın içinde bulunduğum bu dönemi kafa karışıklığı zamanıdır”) olarak adlandırılmıştır. İkinci faktör beliren yetişkinlik döneminin kim olduğunu bulma ve kendini bir geçiş döneminde hissetme gibi temel özelliklerine ilişkin maddeleri

içerdiğinden dolayı “Kimlik keşfi/Arada hissetme” (“Yaşamımın içinde bulunduğum bu dönemi kimlik keşfi zamanıdır”) olarak adlandırılmıştır. Üçüncü faktör ise, beliren yetişkinlik döneminde bireyin kendine ve kendi yaşamına odaklanma gibi özelliklerine ilişkin maddeleri içerdiği için “Olanakları deneme/Kendine odaklanma” (Yaşamımın içinde bulunduğum bu dönemi kendine odaklanma zamanıdır”) olarak adlandırılmıştır. Ölçekte tersten kodlanması gereken madde bulunmamakta ve ölçekten alınan en düşük puan 20, en yüksek puan ise 80’dir. Yapılan geçerlik güvenirlik çalışmasında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin 3 hafta ara ile 46 katılımcının uygulamasından hesaplanan test tekrar test güvenirlik katsayısı birinci faktör için .78, ikinci faktör için .76, üçüncü faktör için .82 ve ölçeğin tamamı için .81 olarak bulunmuştur. Sonuçlar, ölçeğin Türk kültüründe de geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermiştir (Atak ve Çok, 2008).

2.2.2.Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği

Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği (EOM-EIS-2) Bennion ve Adams (1986) tarafından geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlaması Oskay (1998) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geliştirilmesi sürecine bakıldığında, ilk olarak Adams, Shea ve Fitch (1979) Marcia’nın kimlik statülerini tanımlamak için Objektif Ego Kimlik Ölçeği (Objective Measure of Ego Identity Status) OM-EIS adıyla bir kendini değerlendirme aracı geliştirmiştir. Bu ölçek meslek, din ve politika alanlarından oluşan 24 maddelik likert tipi 6 dereceli bir ölçektir. Katılımcılar her alanda bir kriz ve karar döneminin var olup olmadığını bu altı seçenekten birini seçerek belirtirler (Grotevant, Thorbecke ve Meyer, 1982). Erikson (1968)’ın kimlik oluşumunun iki farklı yönünü (ideolojik ve kişilerarası) dikkate alan Grotevant ve Adams (1984), OM-EIS’in geliştirilmiş formu EOM-EIS-1’i geliştirmiştir. Ölçeğin bu formunda ideolojik alanda mesleki seçimler, politik düşünceler, dini inançlar ve felsefi yaşam biçimi; kişilerarası alanda arkadaşlık, flört etme, cinsiyet rolleri ve boş zaman etkinlikleri yer almıştır. Ölçeğin yeni geliştirilen formu da 64 maddelik 6’lı likert tipi bir ölçektir. Ölçekte Marcia (1966) tarafından tanımlanan her bir kimlik statüsü için 16 madde bulunmaktadır ve 16 maddenin sekizi ideolojik alan, diğer sekizi de kişilerarası alana ilişkindir (Oskay,

1998). Son olarak da ölçeğin 64 maddelik genişletmiş formu Bennion ve Adams (1986) tarafından bazı belirsiz olan maddelerin daha açık hale gelmesi için revize edilmiş ve ölçek Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği II (Extented Objective Measure of EGO Identity Status –EOMEIS II) olarak adlandırılmıştır (akt. Grotevant ve Adams, 1986).

Ölçeğin (hem ideolojik hem de kişilerarası kimlik statülerinin tüm alt ölçekleri için) iç tutarlık katsayıları ideolojik alan alt ölçekleri için sırasıyla başarılı kimlik statüsü alt boyutu .60, kararsız kimlik statüsü alt boyutu .75, ipotekli kimlik statüsü alt boyutu .75 ve kargaşalı kimlik alt boyutu .64 olarak bulunmuştur. Kişiler arası alt ölçekler için ise yine sırasıyla başarılı kimlik .60, kararsız kimlik .58, ipotekli kimlik .80 ve kargaşalı kimlik .64 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmalarında ise Cronbach Alfa iç tutarlık kat sayıları ideolojik alan için sırasıyla başarılı kimlik .62, kararsız kimlik .69, ipotekli kimlik .71 ve kargaşalı kimlik .55; kişilerarası alt ölçekleri için ise başarılı kimlik .68, kararsız kimlik .56, ipotekli kimlik .81 ve kargaşalı kimlik .65 ve son olarak toplam alt ölçek puanları için iç tutarlık katsayıları başarılı kimlik .74, kararsız kimlik .73, ipotekli kimlik .86 ve kargaşalı kimlik de .65 olarak bulunmuştur (Oskay, 1998). Ölçekte yer alan 64 madde Ek 3’te verilmiştir.

Bu çalışma kapsamında ölçeğin faktör yapısı ve geçerlik-güvenirlilik analizleri 425 katılımcıdan oluşan örnekleme üzerinde gerçekleştirilmiştir. Orijinal ölçekteki boyutlarda yer alan maddeler dikkate alınarak gerçekleştirilen madde-toplam puan analizleri tüm maddelerin yer aldığı alt boyutun toplam puanıyla .30’un üzerinde korelasyona sahip olduğunu göstermiştir. Ancak sadece bir maddenin (madde 52) .30’un altında korelasyona sahip olduğu gözlemlendiğinden analize öncesi çıkarılmıştır. Ardından 63 maddeden oluşan ölçeğe faktör analizi uygulanmıştır. Varimax Rotasyonu ile ölçeğin 4 faktöre zorlanarak yapılan analiz sonucunda varyansın %33.02’sinin açıklandığı ve birçok maddenin de birden fazla faktör altında yer aldığı ya da faktör yükünün .30’un altında olduğu tespit edilmiştir.

Kimlik statüleri alanındaki yapılan çalışmalar tarandığında bu ölçeğin genellikle 4 farklı kimlik statüsü ile analizlerin yapıldığı görülmektedir. Ancak, bazı çalışmalarda özdeğeri 1’den yüksek olan üç faktörlü yapının ortaya çıktığı (örn: Bennion ve Adams, 1986; Varan, 1990) ve kararsız ve kargaşalı kimlik statülerine ait maddelerin bir faktör altında

yer aldığı da gözlenmiştir. Ayrıca son dönemde gerçekleştirilen ve EOM-EIS-2'nin geçerlik-güvenirliğinin farklı kültürlerde incelendiği bazı çalışmalarda da (örn: Schwartz ve ark., 2006) ölçeği oluşturan maddelerin bir kısmının temsil ettikleri faktörlere ait yüklerinin düşük olması nedeniyle kullanılamayacağı bulunmuştur. Türkiye'de üniversite öğrencileri ile yapılan bir tez çalışmasında da (Özdikmenli Demir, 2009) ölçek ile ilgili yapılan faktör analizi sonucunda üç faktörlü yapının kullanıldığını belirtmiştir.

Bu bağlamda, sunulan bu çalışmada da EOM-EIS-2 ölçeğinden elde edilen veriler temel bileşenler analizi ile test edilerek ölçeğin dört faktör altında ayrılmadığı, scree grafiği incelendiğinde ise üç faktörlü çözümlenimin uygun olduğu görülmüştür. Böylece 64 maddelik ölçeğin varimax rotasyonu ile 3 faktöre zorlanarak yapılan analiz sonucunda, Özdikmenli Demir (2009) ile tutarlı olarak kararsız ve kargaşalı boyutlardaki maddelerin genellikle bir arada yüklendiği görülmüştür. Bu nedenle iki boyutun tek bir faktörde ele alınmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir. Varimax rotasyonu ile 3 faktöre zorlanan maddelerden 13'ü (madde 29, 61, 7, 30, 16, 15, 56, 53, 9, 19, 36, 54, 23) ilgili faktörlerde .30'un altında yük aldığı ya da çapraz yük aldığı için atılmıştır. Bu 13 madde çıkarılarak gerçekleştirilen faktör analizleri üç faktörün varyansı açıklama gücünün %33.18 olduğunu ortaya koymuştur. EOM-EIS-2 ölçeğinin tümünün 50 madde için elde edilen Faktör Analizi sonuçları ve Cronbach Alfa katsayıları EK 5'te sunulmuştur. Ek 5'ten de takip edilebileceği gibi ipotekli kimlik (faktör 1) , başarılı kimlik (faktör 2) ve kararsız kimlik (faktör 3) boyutlarında yer alan maddeler orijinal ölçekteki boyutları ile tutarlık göstermektedir. Kararsız-kargaşalı boyutta yer alan maddelerin ise büyük bir kısmının (madde 5, 12, 14, 26, 31, 34, 47, 48 ve 57) orijinal ölçekte kararsız, diğer 3'ünün de (madde 2, 6 ve 10) kargaşalı boyutta yer almış olan maddeler olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla bu kimlik statüsünün içinde barındırdığı maddelerin önemli kısmı orijinal ölçekte kararsız statüde yer alan maddeler olduğu için bu faktörün kararsız statü olarak adlandırılmasının daha uygun olacağı düşünülmüştür.

Araştırmanın temel bağımsız değişken ölçümlerinden birini oluşturan ve 4 farklı kimlik statüsünü ölçtüğü düşünülen EOM-EIS-2'nin, tez çalışması kapsamında uygulanan örnekleme 3 faktörde incelenmesinin daha uygun olacağı görülmektedir. Dolayısıyla,

bu çalışmanın ilerleyen aşamalarda analizlerin de ölçeğin 50 madde ve 3 faktörlü şeklinin kullanılmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir.

2.2.3. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği

Bu ölçek Folkman ve Lazarus (1980) tarafından geliştirilmiş ve Siva (1991) tarafından Türkçe'ye uyarlaması yapılmıştır. (akt.,Gençöz, Gençöz ve Bozo, 2006). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90'dır. Ölçeğin Türkçe formu 74 maddeden oluşmaktadır. Gençöz ve arkadaşları (2006), bu ölçeğin hiyerarşik faktör yapısını incelemek üzere yaptıkları çalışmalarında duygusal, problem odaklı ve dolaylı başa çıkma şeklinde üç tane alt boyut bulmuştur. Problem odaklı başa çıkma alt ölçeğinin iç tutarlılık kat sayısı .90; duygusal odaklı başa çıkma alt ölçeğinin .88 ve dolaylı başa çıkma alt ölçeğinin de .84 olarak bulunmuştur (Gençöz ve ark., 2006). Bu tez çalışmasında ise ölçeğin "Problem odaklı başa çıkma" alt boyutu için Cronbach alfa iç tutarlık kat sayısı .90, "Duygu odaklı başa çıkma" alt boyutu için .80, "Dolaylı başa çıkma alt boyutu" için .72 ve ölçeğin tamamı için de .86 olarak bulunmuştur.

2.3. İŞLEM

Araştırmanın veri toplama aşamasında rastgele örnekleme yöntemi ile toplam 515 kişiye ulaşılan anket uygulaması yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinde veri toplama sürecinde grup çalışması tercih edilmiş ve ders saatleri sırasında veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Çalışan bireylerden ise, iş yerlerinden izin alınarak bireysel uygulama yolu ile veri toplanmıştır. Veriler toplanırken gönüllülük ilkesi esas alınmış, katılımcılara araştırmanın amacı ile kısa bilgi verilmiş, onam formunu imzalayanlara ölçekler verilerek doldurmaları istenmiştir. Katılımcılara, kimlik bilgilerinin alınmadığı vurgulanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR

Bu bölümünde, ilk olarak veri temizleme işlemi ile ilgili bilgiler verilmiştir. Daha sonra bir takım demografik değişkenler ile beliren yetişkinliğin boyutları ve kimlik statüleri arasındaki grup farklılıklarına ilişkin betimleyici ve karşılaştırılmalı istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Ardından, kimlik statülerinin başa çıkma stratejilerini yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçlarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

3.1 Veri Temizleme İşlemi

Toplam 515 katılımcıdan toplanan anket formları kontrol edilmiş ve bunların içerisinde tamamı boş bırakılan ölçeklerin bulunduğu 18 kişinin verisi SPSS 18 paket programına girilmeye başlanmadan önce çalışmadan çıkarılmıştır. Veri girişi yapılan 497 katılımcıdan, herhangi bir ölçek için 3 ve daha fazla maddenin boş bırakıldığı ölçekler tespit edilerek bu ölçeklerin bulunduğu 9 veri de çalışmadan çıkarılmıştır. Kalan 488 veride kayıp verilerin yerine grup ortalaması eklenmiştir. Daha sonra tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizleri ve Box Plots grafikleri üzerinden yapılan değerlendirme sonucunda 63 veri daha çalışmanın dışında bırakılmıştır. Kalan 425 veri ile kimlik statüleri ölçeğine ilişkin faktör analizi yapılmış ve bunun ardından, elde edilen üç kimlik statüsü değişkenleri ile tekrar yapılan tek ve çok değişkenli uç değer analizi sonucu 112 veri daha çalışmadan çıkarılmıştır. Son olarak, 313 katılımcıdan oluşan veri seti üzerinden analizler yapılmıştır.

Bu çalışmada, Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüsü Ölçeği'nin Bennion ve Adams tarafından revize edilen formu kullanılmış ve kimlik statüsü atamaları da Jones ve arkadaşları (1994) tarafından önerilen yarım standart sapma kuralı ve Adams (1998) tarafından önerilen hiyerarşik sıralama kullanılarak yapılmıştır. Bu kritere göre yapılan atama sonucunda katılımcıların kimlik statüleri dağılım oranı grup karşılaştırması için oldukça düşük olması nedeni ile bu çalışmada kimlik statüleri toplam puan üzerinden analize dâhil edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Betimsel Analizlerinden Elde Edilen Bulgular

Çalışmanın bu ve bundan sonraki bölümlerinde yapılan analizler öncesinde, çok değişkenli istatistiksel analizlerin temel sayıtlarının test edildiği ön analizler yapılmıştır. Bu sayıtlardan çok değişkenli normallik testi SPSS programında olmadığı için sadece tek değişkenli normallik incelenmiş, ayrıca varyans ve varyans-kovaryans eşitliği de test edilmiştir. Ancak görülmüştür ki araştırma verisi bazı değişkenler açısından Çok Yönlü Varyans Analizi'nin (MANOVA) testi için gerekli normallik sayıtlarını karşılamamaktadır. Veri transformasyonu da normal dağılım sayıtlarını karşılamamıştır. Çok değişkenli istatistikler ile ilgili açıklamalarında Weinfurt, (1997), MANOVA'nın I. tip hata için güçlü bir istatistiksel analiz olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle bazı bağımlı değişkenlerde normallikle ilgili sayıtlar ihlali olsa da ilgili araştırma soruları MANOVA ile istatistiksel olarak test edilmiştir. Ayrıca sayıtlar karşılanmadığı için MANOVA sonucunda bu durumlarda daha güçlü olduğu belirtilen "Hotelling's Trace" testi anlamlılık değerleri dikkate alınmıştır (Field, 2013). MANOVA ile yapılan test sonuçları bu bilgi doğrultusunda incelenmelidir.

3.2.1. Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumu, Cinsiyet ve Aileyle Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Değişkenlerine Göre Beliren Yetişkinlik Boyutlarındaki Farkların İncelenmesi

Bu bölümde tez çalışmasının araştırma sorularından biri olan, aynı yaş dönemindeki bireylerin, öğrenci ya da çalışan olma, cinsiyet ve aile ile yaşayıp yaşamama gibi demografik özelliklere göre beliren yetişkinliğin boyutları açısından farklılaşp farklılaşmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda beliren yetişkinlik boyutlarından olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma alt boyutlarının çalışan ve öğrenci, kadın ve erkek ve aile ile yaşayan ve yaşamayan gruplar arasında fark gösterip göstermediğinin ortaya konması amacıyla bir dizi MANOVA yapılmıştır. Verilerin çok değişkenli istatistiksel analizlerle ilgili sayıtları karşılayıp karşılamadığı incelendiğinde ihlal edilen koşul olduğu görülmüştür. Daha önce belirtildiği gibi Wilks Lambda değerleri yerine Hotelling's Trace değerleri dikkate

alınmıştır. Analiz sonuçları bu bilgiler doğrultusunda incelenmelidir. Ayrıca I. Tip hatayı azaltmak için bulunan anlamlı farkların karşılaştırılmasında Bonferroni düzeltmesi kullanılmıştır (.025).

3.2.1.1. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları

Beliren yetişkinlik alt boyutları puanlarının çalışan ve öğrenci statüsüne göre farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesi amacı ile MANOVA yapılmıştır. Bulgular çalışan ve öğrenci grupları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (Hotelling's $T = .118$, $F(1,309) = 12.18$, $p = .000$, $\eta^2 = .106$).

Çalışan ve öğrenci grupları açısından bulunan anlamlı farkın hangi bağımlı değişkenlerde olduğunu bulmak için incelenen ANOVA sonuçları beliren yetişkinliğin her üç alt boyutu için de anlamlı fark olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 2). Olumsuzluk/kararsızlık alt boyutunun, çalışan ve öğrenci grupları arasında anlamlı olarak farklılaştığı gözlenmiştir ($F(1,311) = 8.88$, $p = .003$, $\eta^2 = .028$). Ortalamalar incelendiğinde, öğrenci katılımcıların çalışan katılımcılara göre daha fazla olumsuzluk/kararsızlık dönemi özelliklerine sahip oldukları gözlemlenmiştir ($Ort_{\text{öğrenci}} = 18.58 > Ort_{\text{çalışan}} = 17.34$).

Beliren yetişkinliğin kimlik keşfi/arada hissetme alt boyutunda da çalışan ve öğrenci katılımcılar arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşıldığı için ($F(1,311) = 11.21$, $p = .001$, $\eta^2 = .035$) ortalamalar incelenmiş ve öğrenci grubundaki katılımcıların çalışan grubundaki katılımcılara göre daha fazla kimlik keşfi/arada hissetme özelliği taşıdıkları gözlemlenmiştir ($Ort_{\text{öğrenci}} = 19.74 > Ort_{\text{çalışan}} = 18.72$). Son olarak beliren yetişkinlik boyutlarından, deneme/kendine odaklanma alt boyutunda da çalışan ve öğrenci grup arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur, ($F(1,311) = 30.65$, $p = .000$, $\eta^2 = .090$). Öğrenci grubundaki katılımcıların, çalışan grubundaki katılımcılara göre daha fazla deneme/kendine odaklanma özelliğine sahip oldukları belirlenmiştir ($Ort_{\text{öğrenci}} = 22.35 > Ort_{\text{çalışan}} = 20.41$).

Tablo 2. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Ortalamaları ve Farklılıkları

Beliren Yetişkinlik Boyutları	Çalışan		Öğrenci		F	P	η ²
	X	S	X	S			
Olumsuzluk/Kararsızlık	17.34	3.60	18.58	3.61	8.88	.003	.028
Kimlik Keşfi/Arada Hissetme	18.72	2.90	19.74	2.45	11.21	.001	.035
Deneme/Kendine Odaklanma	20.41	3.28	22.35	2.86	30.64	.000	.090

3.2.1.2. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ve Farklılıkları

Beliren yetişkinlik alt boyutları puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesi amacı ile MANOVA yapılmıştır. Bulgular erkek ve kadın katılımcılar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (Hotelling's T= .085 , F(1,309)= 8.77, p=.000, η² = .079).

Kadın ve erkek katılımcılar açısından bulunan anlamlı farkın hangi bağımlı değişkenlerde olduğunu bulmak için incelenen ANOVA sonuçları beliren yetişkinliğin kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma boyutlarında anlamlı fark olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 3). Olumsuzluk/kararsızlık alt boyutu için anlamlı fark bulunmamıştır.

Beliren yetişkinliğin kimlik keşfi/arada hissetme alt boyutunda kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmış (F(1,311) = 20.22, p=.000,η² = .061), ortalamalar incelendiğinde kadınların daha fazla kimlik keşfi/arada hissetme özelliğini yaşadığı görülmektedir ($Ort_{kadın} = 19.79 > Ort_{erkek} = 18.36$). Deneme/kendine odaklanma alt boyutunda da kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur, (F(1,311) = 23,58, p=.000,η² = .070). Bu alt boyutta da kadın katılımcıların, erkek katılımcılara göre daha fazla deneme/kendine odaklanma özelliğine sahip oldukları belirlenmiştir ($Ort_{kadın} = 22.16 > Ort_{erkek} = 20.34$)

Tablo 3. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları ve Farklılıkları

Beliren Yetişkinlik Boyutları	Kadın		Erkek		F	P	η^2
	X	S	X	S			
Olumsuzluk/Kararsızlık	18.19	3.70	17.88	3.56	.474	.492	.002
Kimlik Keşfi/Arada Hissetme	19.79	2.58	18.36	2.76	20.22	.000	.061
Deneme/Kendine Odaklanma	22.16	2.89	20.34	3.41	23.58	.000	.070

3.2.1.3. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıkları

Beliren yetişkinlik alt boyut puanlarının bireyin ailesi ile birlikte yaşayıp yaşamadığına göre değişip değişmediğinin test edilmesi için yapılan MANOVA sonucunda elde edilen bulgular, ailesi ile yaşayan ve ailesinden ayrı yaşayan gruplar için anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (Hotelling's $T = .113$, $F(1,308) = 11.55$, $p = .000$, $\eta^2 = .101$). Bu analizde bir kişi bu maddeyi doldurmadığı için 312 katılımcı üzerinden analiz yapılmıştır.

Farkın hangi alt boyutlarda olduğunu bulmak için incelenen ANOVA sonuçları beliren yetişkinliğin her üç boyutunda da anlamlı fark olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 4). Beliren yetişkinliğin Olumsuzluk/kararsızlık alt boyutunun, ailesi ile yaşayan ve ailesinden ayrı yaşayan gruplar arasında anlamlı olarak farklılaştığı gözlenmiştir ($F(1,310) = 6.55$, $p = .011$, $\eta^2 = .021$). Ortalamalar incelendiğinde, aileden ayrı yaşayan katılımcıların ailesi ile yaşayanlara göre daha fazla olumsuzluk/kararsızlık dönemi özelliklerine sahip oldukları gözlemlenmiştir ($Ort_{ailedenayrı} = 18.65 > Ort_{aileile} = 17.59$).

Kimlik keşfi/arada hissetme alt boyutunda da iki grup arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($F(1,310) = 14.47$, $p = .000$, $\eta^2 = .043$) ortalamalar incelendiğinde aileden ayrı yaşayanların daha fazla kimlik keşfi/arada hissetme özelliğini taşıdığı görülmektedir ($Ort_{ailedenayrı} = 19.95 > Ort_{aileile} = 18.82$). Deneme/kendine odaklanma alt boyutunda da anlamlı fark olduğu bulunmuştur, ($F(1,310) = 31.75$, $p = .000$, $\eta^2 = .093$).

Bu alt boyutta da aileden ayrı yaşayanların, aile ile yaşayan katılımcılara göre daha fazla deneme/kendine odaklanma özelliğine sahip oldukları belirlenmiştir ($Ort_{ailedenayrı} = 22.65 > Ort_{aileile} = 20.70$).

Tablo 4. Beliren Yetişkinlik Boyutlarının Aile ile Yaşayıp Yaşamamaya Göre Ortalamaları ve Farklılıkları

Beliren Yetişkinlik Boyutları	Aile ile Birlikte		Aileden Ayrı		F	P	η^2
	X	S	X	S			
Olumsuzluk/Kararsızlık	17.59	3.54	18.65	3.71	6.55	.011	.021
Kimlik Keşfi/Arada Hissetme	18.82	2.77	19.95	2.44	14.47	.000	.045
Deneme/Kendine Odaklanma	20.70	3.13	22.65	2.89	31.75	.000	.093

3.2.2. Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumu, Cinsiyet ve Aileyle Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Değişkenlerine Göre Kimlik Statüsü Puanlarındaki Farkların İncelenmesi

Bu bölümde tez çalışmasının araştırma sorularından biri olan, kimlik statü puanlarının aynı yaş dönemindeki bireylerin, öğrenci ya da çalışan olma, cinsiyet ve aile ile yaşayıp yaşamama gibi demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı, test edilmiştir. Bu bağlamda kimlik puanlarının (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) çalışan ve öğrenci, kadın ve erkek ve aile ile yaşayan ve yaşamayan gruplar arasında fark gösterip göstermediğinin ortaya konması amacıyla bir dizi MANOVA yapılmıştır.

3.2.2.1 Kimlik Statüsü Puanlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıkları

Bu bölümde çalışan ve öğrenci olma durumuna göre kimlik statüsü puanlarının farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesi amacı ile yapılan MANOVA bulguları

sunulmuştur. Bulgular çalışan ve öğrenci grupları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (Hotelling's $T = .340$, $F(1,309) = 35.02$, $p = .000$, $\eta^2 = .254$).

Çalışan ve öğrenci grupları açısından bulunan anlamlı farkın hangi kimlik statüleri için olduğunu belirlemek için ANOVA sonuçları incelendiğinde, sadece ipotekli kimlik statüsü için anlamlı fark olduğunu görülmüştür (bkz. Tablo 5). İpotekli kimlik statüsü $F(1,311) = 93.71$, $p = .000$, $\eta^2 = .232$) bulunan fark için ortalamalar incelendiğinde, çalışan katılımcıların öğrenci katılımcılara göre ipotekli kimlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur ($Ort_{\text{çalışan}} = 60.53 > Ort_{\text{öğrenci}} = 43.93$). Başarılı ve kararsız kimlik için fark bulunmamıştır.

Tablo 5. Kimlik Statüsü Puanlarının Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıkları

Kimlik Statüleri	Çalışan		Öğrenci		F	P	η^2
	X	S	X	S			
İpotekli Kimlik	60.53	14.89	43.93	14.76	93.71	.000	.232
Başarılı Kimlik	71.73	11.39	73.86	10.32	2.91	.089	.009
Kararsız Kimlik	33.77	8.96	33.52	8.02	.66	.798	.000

3.2.2.2 Kimlik Statüsü Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıkları

Kimlik statüleri puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğinin test edilmesi amacı ile MANOVA yapılmıştır. Bulgular erkek ve kadın katılımcılar arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (Hotelling's $T = .097$, $F(1,309) = 9.95$, $p = .000$, $\eta^2 = .088$).

Kadın ve erkek katılımcılar açısından bulunan anlamlı farkın hangi kimlik statüleri için olduğunu belirlemek için incelenen ANOVA sonuçları her üç statüde de anlamlı fark olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 6). İpotekli kimlik statüsü ($F(1,311) = 21.67$, $p = .000$, $\eta^2 = .06$) için kadın ve erkek katılımcıların ortalamaları incelendiğinde erkeklerin bu kimlik statüsü için kadınlardan daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür ($Ort_{\text{erkek}} = 56.82 > Ort_{\text{kadın}} = 47.55$).

Başarılı kimlik statüsünde de cinsiyetler arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur, ($F(1,311) = 5.77, p=.017, \eta^2 = .018$). Bu kimlik statüsünde kadın katılımcıların, erkek katılımcılara göre daha yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir ($Ort_{kadın} = 74.01 > Ort_{erkek} = 70.87$). Son olarak kararsız kimlik statüsünde de cinsiyetler arası anlamlı fark bulunmuştur ($F(1,311) = 12.74, p=.000, \eta^2 = .039$). Ortalamalara bakıldığında ise erkek katılımcıların kararsız kimlik puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür ($Ort_{erkek} = 36.08 > Ort_{kadın} = 34.50$)

Tablo 6. Kimlik Statüsü Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılıkları

Kimlik Statüleri	Kadın		Erkek		F	P	η^2
	X	S	X	S			
İpotekli Kimlik	47.55	16.34	56.82	16.33	21.67	.000	.065
Başarılı Kimlik	74.01	11.10	70.87	9.78	5.77	.017	.018
Kararsız Kimlik	34.50	8.18	36.08	8.35	12.74	.000	.039

3.2.2.3. Kimlik Statüsü Puanlarının Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıkları

Elde edilen kimlik statüsü puanlarının bireyin ailesinin yanında veya ailesinden ayrı yaşamasına göre anlamlı bir fark gösterip göstermediğini analiz etmek için MANOVA yapılmıştır. Bulgular ailesi ile yaşayan ve ailesinden ayrı yaşayan gruplar için anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir (Hotelling's T= .112, $F(1,308) = 11.53, p=.000, \eta^2 = .101$). Bu analizde bir kişi bu maddeyi doldurmadığı için 312 katılımcı üzerinden analiz yapılmıştır.

Farkın hangi alt boyutlarda olduğunu bulmak için incelenen ANOVA sonuçları ipotekli ve başarılı kimlik statü puanları için anlamlı fark olduğunu göstermiştir (bkz. Tablo 3.6). Kararsız kimlik statüsü puanları için ise anlamlı bir fark bulunmamıştır. İpotekli kimlik statüsü açısından bulunan anlamlı sonuç ($F(1,310) = 26.10, p=.000, \eta^2 = .078$) üzerine incelenen ortalamalar aile ile yaşayan katılımcıların ipotekli kimlik statüsü puanlarının aileden ayrı yaşayanlardan daha yüksek olduğunu göstermiştir ($Ort_{aileile} = 54.73 > Ort_{ailedenayrı} = 45.28$).

Anlamlı fark olduğu görülen başarılı kimlik statüsü ($F(1,310) = 10.50, p = .001, \eta^2 = .033$) puan ortalamaları karşılaştırıldığında, aileden ayrı yaşayan katılımcıların ailesi ile yaşayanlara göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu gözlemlenmiştir ($Ort_{ailedenayrı} = 75.22 > Ort_{aileile} = 71.32$).

Tablo 7. Kimlik Statüsü Puanlarının Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıkları

Kimlik Statüleri	Aile ile Birlikte		Aileden Ayrı		F	P	η^2
	X	S	X	S			
İpotekli Kimlik	54.73	17.34	45.28	14.84	26.10	.000	.078
Başarılı Kimlik	71.32	11.12	75.22	9.87	10.50	.001	.033
Kararsız Kimlik	33.98	8.69	33.21	8.05	.64	.422	.002

3.3. Araştırma Hipotezlerinin Sınanmasına Yönelik Analizler

Bu bölümde araştırmanın ana amacı doğrultusunda, kimlik statüleri puanları ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemek için ilgili değişkenlerle yapılan korelasyon ve regresyon analiz bulguları sunulmuştur.

3.3.1. Araştırma Değişkenleri İle İlgili Korelasyon Düzeyleri

Kimlik statüsü ve başa çıkma stratejileri puanları ile ilgili bazı değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla, çalışan ve öğrenci gruplarına ayrı ayrı Pearson Korelasyon tekniği ile korelasyon analizi yapılmıştır (bkz. Tablo 8 ve Tablo 9).

Tablo 8. Çalışan Grubu İçin İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Cinsiyet	-							
2. Aile yanında-ayrı yaşama	-.128	-						
3. Problem Odaklı	-.092	.106	-					
4. Duygu Odaklı	.172	-.129	.133	-				
5. Dolaylı	.022	.078	.521**	.351**	-			
6. Başarılı kimlik	-.107	.082	.457**	-.066	.297**	-		
7. İpotekli kimlik	.136	-.107	-.128	.606**	.241*	-.038	-	
8. Kararsız kimlik	.253**	-.129	-.131	.286**	.047	.017	.368**	-

** p< .01

Çalışan örneklem grubu için yapılan analizler sonucunda (bkz. Tablo 8), cinsiyetin kararsız kimlik ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür ($r=.25$, $p<.01$). Aile yanında ya da aileden ayrı yaşama değişkeninin ise diğer değişkenlerle anlamlı bir ilişkisinin olmadığı bulunmuştur.

Başa çıkma stratejilerinin birbirleri arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon sonuçlarında, problem odaklı başa çıkma ile dolaylı başa çıkma stratejisi arasında orta pozitif ($r=.52$, $p<.01$) ve duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile dolaylı başa çıkma stratejisi arasında düşük pozitif ($r=.35$, $p<.01$) bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Başa çıkma stratejileri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgularda ise problem odaklı başa çıkma stratejisi ile başarılı kimlik statüsü arasında orta pozitif ($r=.46$, $p<.01$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca dolaylı başa çıkma stratejisi ile başarılı kimlik statüsü arasında da düşük pozitif ($r=.29$, $p<.01$) bir ilişki vardır. Duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile ipotekli kimlik statüsü arasında orta pozitif ($r=.60$, $p<.01$), kararsız kimlik statüsü ile de düşük pozitif ($r=.28$, $p<.01$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Dolaylı başa çıkma stratejisi ile ipotekli kimlik statüsü arasında da düşük pozitif ($r=.24$, $p<.05$) bir ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Son olarak kimlik statüleri arasında ilişki incelendiğinde ise ipotekli kimlik statüsü ile kararsız kimlik statüsü arasında düşük pozitif ($r=.36$, $p<.01$), bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Tablo 9. Öğrenci Grubu İçin İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Cinsiyet	-							
2. Aile yanında-ayrı yaşama	.082	-						
3. Problem Odaklı	.039	.061	-					
4. Duygu Odaklı	-.023	.120	.309**	-				
5. Dolaylı	-.129	-.008	.495**	.302**	-			
6. Başarılı kimlik	-.111	.191**	.376**	.020	.318**	-		
7. İpotekli kimlik	.087	-.010	-.084	.487**	.033	-.177*	-	
8. Kararsız kimlik	.164*	-.002	-.0101	.057	-.059	-.253**	.339**	-

* $p<.05$ ** $p<.01$

Öğrenci grubu için korelasyon bulguları Tablo 9’da verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde, cinsiyet ile kararsız kimlik arasında zayıf pozitif ($r=.16$, $p<.05$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Aile yanında ya da aileden ayrı yaşama değişkeni ile başarılı kimlik statüsü arasında da zayıf pozitif ($r=.19$, $p<.05$) bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Başa çıkma stratejilerinin birbirleri ile ilişkisi açısından her üç stratejinin de bu grup için ilişkili olduğu görülmüştür. Problem odaklı başa çıkma stratejisi ile duygu odaklı başa çıkma stratejisi arasında düşük pozitif ($r=.31$, $p<.01$), dolaylı başa çıkma stratejisi arasında ise orta pozitif ($r=.50$, $p<.01$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca bulgular incelendiğinde, duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile dolaylı başa çıkma stratejisi arasında düşük pozitif ($r=.30$, $p<.01$) bir ilişki olduğu görülmektedir.

Başa çıkma stratejileri ile kimlik statüleri arasındaki ilişkiye yönelik bulgularda; problem odaklı başa çıkma stratejisi ile başarılı kimlik statüsü arasında düşük pozitif

($r=.38$, $p<.01$) bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca dolaylı başa çıkma ile başarılı kimlik statüsü arasında da düşük pozitif ($r=.32$, $p<.01$) bir ilişki vardır. Duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile ipotekli kimlik statüsü arasında orta pozitif ($r=.49$, $p<.01$) bir ilişki bulunmuştur.

Son olarak kimlik statülerinin kendi aralarındaki ilişkiler incelendiğinde, başarılı kimlik statüsünün, ipotekli kimlik statüsü ile ($r=-.18$, $p<.05$) ve kararsız kimlik statüsü ile ($r=-.25$, $p<.01$) düşük negatif bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. İpotekli kimlik statüsü ile kararsız kimlik statüsü arasında ise yine düşük pozitif ($r=.34$, $p<.01$) bir ilişki olduğu bulunmuştur.

3.3.2 Başa Çıkma Stratejilerini Yordayan Değişkenler

Bu bölümde başa çıkma stratejilerini yordayan değişkenleri belirlemek amacı ile regresyon analizi yapılmıştır. Çalışan ve öğrenci grupları için ayrı ayrı bir dizi regresyon analizi yapılmıştır.

3.3.2.1 Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Bu bölümde kimlik statülerinin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) problem odaklı başa çıkmayı ne düzeyde yordadığını belirlemek için Regresyon Analizi yapılmıştır. Daha önce verilen korelasyon analizi sonucuna göre, her başa çıkma stratejisi için, ilişkili bulunan kimlik statüleri ve varsa demografik değişken yordayıcı değişken olarak analize girilmiştir

3.3.2.1.1 Öğrenci Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Bu bölümde öğrenci grubu için, problem odaklı başa çıkma stratejisini yordayan kimlik statüsünü belirlemek için yapılan Basit Regresyon analizi sonucu verilmiştir. Öğrenci grubu için korelasyon analizi sonunda problem odaklı başa çıkma stratejisi ile ilişkili

olarak sadece başarılı kimlik statüsü bulunduğu için yordayıcı değişken olarak başarılı kimlik statüsü denkleme girilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda başarılı kimlik statüsünün, problem odaklı başa çıkma stratejisine ilişkin varyansın %14'ini açıkladığı görülmüştür ($F_{(1,187)} = 31.00$, $p < .001$). Analiz sonucuna göre öğrenci grubunda, başarılı kimlik statüsünün problem odaklı başa çıkma stratejisini yordadığı gözlenmiştir ($t = 5.56$, $p < .001$) (bkz. Tablo 10)

Tablo 10. Öğrenci Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	B	beta	t	F
Başarılı Kimlik	.376	.142	.137	.383	.376	5,56***	31.00

*** $p < .001$

3.3.2.1.2.Çalışan Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Çalışan grupta problem odaklı başa çıkma stratejisini yordayan değişkenleri belirlemek için Basit Regresyon Analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları incelendiğinde bu grup içinde başarılı kimlik statüsü tek ilişkili statüdür. Bu nedenle regresyon analizine sadece başarılı kimlik statüsü değişkeni girilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların başarılı kimlik statü puanlarının, problem odaklı başa çıkma stratejisine ilişkin varyansın %20'sini açıkladığı görülmektedir ($F_{(1,121)} = 31.93$, $p < .001$). Bulgulara göre çalışan grupta, başarılı kimlik statüsü problem odaklı başa çıkma stratejisini yordamaktadır ($t = 5,65$, $p < .001$). (bkz. Tablo 11).

Tablo 11. Çalışan Grubu için Problem Odaklı Başa Çıkma Toplam Puanını Yordayan Değişkenler

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	B	beta	t	F
Başarılı Kimlik	.457	.209	.202	.446	.457	5.65***	31.93

*** p < .001

3.3.2.2 Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Duygu odaklı başa çıkma stratejisini yordayan değişkenleri belirlemek amacı ile yine yapılan korelasyon analizi sonuçları incelenmiştir. Daha sonra korelasyon analiz sonuçlarına uygun olarak çalışan ve öğrenci grubu için ayrı ayrı regresyon analizi yapılmış ve bulgular sonraki bölümde sunulmuştur.

3.3.2.2.1. Öğrenci Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Öğrenci grubu için yapılan korelasyon analizi sonucunda, ipotekli kimlik statüsü duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile ilişki bulunmuştur. Bu nedenle duygu odaklı başa çıkma stratejisini yordayan değişken için Basit Regresyon Analizi yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, ipotekli kimlik statüsünün, duygu odaklı başa çıkma stratejisine ilişkin toplam varyansın %23'ünü açıkladığı görülmektedir ($F_{(1,186)} = 58.38$, $p < .001$). Bulgular göre öğrenci grupta, duygu odaklı başa çıkma stratejisini ipotekli kimlik statüsü yordamaktadır ($t = 7.64$ $p < .001$). (bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Öğrenci Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	B	beta	t	F
İpotekli kimlik	.487	.237	.233	.324	.487	7.64***	58.38

*** p < .001

3.3.2.2.2. Çalışan Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Bu grup için yapılan korelasyon analizi sonucunda ipotekli kimlik statüsü ve kararsız kimlik statüsü duygu odaklı başa çıkma stratejisi ile ilişki bulunmuştur. Bu nedenle duygu odaklı başa çıkma stratejisini yordayan değişkenleri belirlemek için Aşamalı Hiyerarşik Regresyon Analizi yapılmıştır.

Tablo 13'ten de görülebileceği gibi bu analiz sonucuna göre, ipotekli kimlik statüsü ile kararsız kimlik statüsü, duygu odaklı başa çıkma stratejisine ilişkin varyansın % 36.7'sini açıklamaktadır ($F_{(1,121)}=70.07$, $p < .001$). Son olarak denkleme girilen kararsız kimlik statüsü ise toplam varyansa sadece % .4'lük katkı sağlamıştır ($F_{(1,121)}=35.43$, $p < .001$).

İpotekli kimlik statüsü puanlarının duygu odaklı başa çıkma stratejisini yordayan en güçlü değişken olduğu görülmektedir ($t=7.43$, $p < .001$). Kararsız kimlik statüsünün ise bağımsız katkısının olmadığı görülmüştür ($t = .93$, $p > .05$).

Tablo 13. Çalışan Grubu için Duygu Odaklı Başa Çıkma Toplam Puanını Yordayan Değişkenler

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	B	beta	t	F
İpotekli kimlik	.606	.367	.362	.329	.579	7.43***	70.07
Kararsız kimlik	.609	.371	.361	.069	.073	.93	35.43

*** $p < .001$

3.3.2.3 Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Bu bölümde de kimlik statülerinin, dolaylı başa çıkma stratejisini üzerindeki rolünü incelemek amacı ile Regresyon Analizi yapılmıştır. Öğrenci ve çalışan grubu için yapılan analiz bulguları sonraki bölümde verilmiştir.

3.3.2.3.1. Öğrenci Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Korelasyon analiz sonucuna göre, dolaylı başa çıkma stratejisi ile anlamlı ilişkisi olan tek değişkenin başarılı kimlik statüsü olduğu görülmüştür. Bu nedenle öğrenci grubunda dolaylı başa çıkma stratejisi için Basit Regresyon Analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda katılımcıların başarılı kimlik statüsü puanları dolaylı başa çıkma değişkenine ilişkin varyansın % 10'nunu açıklamaktadır ($F_{(1,188)} = 21.21$; $p < .001$). Bulgulara göre öğrenci grubunda, başarılı kimlik statüsünün dolaylı başa çıkma stratejisini yordadığı gözlenmiştir ($t = 4.60$, $p < .001$). (Tablo 14)

Tablo 14. Öğrenci Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Toplam Puanını Yordayan Değişkenler

Yordayıcı Değişkenler	R	R ²	Uyarlanmış R ²	B	beta	t	F
Başarılı kimlik	.318	.101	.097	.141	.318	4.60***	21.21

*** $p < .001$

3.3.2.3.2. Çalışan Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Stratejisini Yordayan Değişkenler

Korelasyon sonuçları, çalışan grupta dolaylı başa çıkma stratejisi ile başarılı kimlik statülerinin ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu amaçla dolaylı başa çıkma stratejilerini yordayan değişken için Basit Regresyon Analizi yapılmıştır.

Katılımcıların başarılı kimlik puanları dolaylı başa çıkma değişkenine ilişkin varyansın % 8.8'ini açıklamaktadır ($F_{(1,121)} = 11.69$; $p < .01$). Buna göre çalışan grupta, başarılı kimlik statüsü dolaylı başa çıkma stratejisini yordamaktadır ($t = 3.42$, $p < .01$) (Tablo 15).

Tablo 15. Çalışan Grubu için Dolaylı Başa Çıkma Toplam Puanını Yordayan Değişkenler

Yordayıcı Değişkenler	R	R²	Uyarlanmış R²	B	beta	t	F
Başarılı Kimlik	.297	.088	.081	.124	.297	3.42**	11.69

** p < .01

BÖLÜM VI

TARTIŞMA

Bu tez çalışmasının öncül amacı, literatürde beliren yetişkinlik olarak adlandırılan 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri ile yükseköğretime devam etmeyen bir işte çalışan bireylerin, beliren yetişkinlik özellikleri, cinsiyet ve aile ile yaşama veya yaşamama değişkenleri açısından incelenmesidir. Temel amacı ise üniversite öğrencisi ve çalışan aynı yaştaki bireylerin kimlik statüleri ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır.

Devam eden bölümlerde, bu amaçlar doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır. İlk olarak çalışmanın öncül amaçları ile ilgili bulgular tartışılmıştır. Daha sonra çalışmanın temel amacı olan kimlik statüleri ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkileri açıklayan bulgular ilgili literatür bağlamında tartışılmıştır.

4.1 Araştırmanın Betimsel Analizlerinden Elde Edilen Bulguların Değerlendirilmesi

4.1.1 Beliren Yetişkinlik Boyutlarının (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme/dememe/kendine odaklanma) Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması

Araştırma bulguları, beliren yetişkinlik alt boyutlarının üniversite öğrencisi ve yükseköğrenime devam etmeyen bir işte çalışan bireylerde anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Bulgular üniversite öğrencisi olanların çalışanlara göre kendilerini daha fazla olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma döneminde hissettiklerini göstermektedir. Türkiye’de beliren yetişkinlik dönemi ile ilgili yapılan sınırlı sayıda araştırma olmakla birlikte elde edilen bulguların Atak’ın (2005) Türkiye’de beliren yetişkinlik dönemi ve yetişkinlik kriterleri ile ilgili yaptığı çalışması ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Arnett (2004), beliren yetişkinlik döneminin bireyler için arayış, değişim ve geçiş dönemi olduğunu ifade etmiştir. Bu geçiş süreci bireyin kendisini ne ergen ne de tam bir yetişkin gibi hissetmemesi nedeniyle arada hissetme dönemi olarak da değerlendirilir. Ayrıca yetişkin gibi hissetme bazı ölçülebilir kriterlerden ziyade kişinin kendisini ne ölçüde yetişkin gibi hissettiği ile ilgilidir (Arnett, 2004). Beliren yetişkinlik dönemi aynı zamanda bireylerin en çok kendileri ile kaldıkları ve kendilerine odaklandıkları bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Arnett, 2000). Beliren yetişkinlik döneminin ortaya atılmasını sağlayan en önemli durumlardan bir tanesi işe alımlarda eğitime vurgu yapılması ve artan sayıda gencin daha önceki yıllara kıyasla üniversite eğitimine devam oranlarındaki artıştır (Arnett, 2007). Eğitim sürecinin uzaması, bireylerin kendilerini yetişkin gibi hissetme ile ilgili sorumlulukları alma görevini, daha ileriki yıllara atmalarını kolaylaştırmıştır. Bu bilgiler ışığında bakıldığında üniversite öğrencilerinin araştırma, keşif yapma, kendine odaklanma gibi özellikler içeren bir yaşam tarzında daha fazla vakit geçirmekte ve yetişkinliğe adım atmadan önce çeşitli seçeneklere yönelerek deneyim kazandıkları görülmektedir. Literatür incelendiğinde önemli yetişkinlik ölçütlerinden birinin ekonomik olarak bağımsız olmak olduğu görülmektedir (Shanahan, Porfeli, Mortimer ve Erikson, 2002). Bu bağlamda, araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, çalışan genç bireylerin yetişkinlik dönemi özelliğine daha yakın bir profil çizdiği görülmüştür. Literatürde önemli bir nokta beliren yetişkinlik tanımının daha çok yaş ranjı üzerinden verilmesidir. Örneğin, Türkiye’de beliren yetişkinliğin yaşandığı yaş dönemi olarak Atak (2005), 19-26 yaş aralığını vermiştir. Yükseköğretime devam ediyor olmak, bu bağlamda önemli gözükmektedir. Bu çalışmada öğrenci olma statüsü açısından gruplar karşılaştırılmıştır. Öğrenciliğin devam ediyor olması ile ekonomik bağımsızlık sağlayacak bir işe sahip olma beliren yetişkinlik dönemi için önemli kriterler olarak gözükmektedir. Bu araştırma, beliren yetişkinlik özelliklerinin, bu örneklem içinde bu kriterlerin geçerli olduğunu göstermiştir. Ekonomik olarak bağımsız olmak, çalışan bireylerin öğrencilere göre kendilerini daha az beliren yetişkinlik döneminde hissetmelerine neden olmaktadır. Bu bireylerin daha durağan ve belirli sorumlulukları aldıkları bir yaşantı tarzına, bu yaş döneminde geçiş yaptıkları düşünülmüştür.

4.1.2 Beliren Yetişkinlik Boyutlarının (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme/dememe/kendine odaklanma) Cinsiyete Göre Farklılıklarının Tartışılması

Beliren yetişkinliğin boyutlarının cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre, ele alınan boyutlardan kimlik keşfi/arada hissetme ile deneme/kendine odaklanma boyutlarının kadın ve erkeklerde farklılaştığı ancak olumsuzluk/kararsızlık boyutu ile ilgili bir farklılık olmadığı görülmüştür. Atak (2005), kadınların erkeklere göre eğitim hayatına daha çok devam ettiğini ve bu dönemin sunduğu özelliklerden erkeklere göre daha çok yararlandıklarını bulmuştur. Elde edilen bulguların Atak'ın (2005) çalışması ile uyumlu olduğu görülmüştür.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 1994-2013 yılı arasındaki verilerine bakıldığında yıllar içinde hem erkeklerin hem de kadınların yükseköğretime devam etme oranlarında artış olduğu görülmektedir. Ancak 1990'lı yıllarda kadın erkek arasındaki farkın 2011 yılı itibariyle kapanmaya başladığı (erkek = %35.59, kadın = 35.42) ve 2013 yılında ise kadınların yükseköğretime devam etme oranlarının erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir (erkek = 38.90, kadın = 40.93). İlk evlenme yaşlarındaki yıllara göre değişime bakıldığında ise her iki cinsiyet için de ilk evlenme yaşının 16-24 yaş arasından 15-34 yaş arasına doğru kaydığı ancak yine kadınlardaki değişimin erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir (TUİK, 2013). Yükseköğrenime devam etme ve ilk evlenme yaşının ileri yaşlara taşınması beliren yetişkinlik dönemi açısından önemli kriterlerdir (Arnett, 2004). Türkiye istatistiklerine bakıldığında bu değişkenler açısından kadınların beliren yetişkinlik dönemini daha çok yaşama şansına sahip oldukları düşünülmüş ve bu veriler çalışma bulgularını destekler nitelikte görülmüştür.

Geleneksel Türk aile profiline bakıldığında kız ve erkek çocuklara atfedilen değerlerde dini ve sosyoekonomik farklılıklar bulunmaktadır. Ailelerin erkek çocuklarını gelecekteki ekonomik ve güvenlik ile ilgili temel kaynak olarak algılamalarından dolayı erkek çocukları kız çocuklarına göre hem daha itibarlı olmakta hem de daha fazla sorumluluk almaktadır (Kağıtçıbaşı, 1982). Bu nedenlerden dolayı erkeklerden

eğitimlerini tamamladıktan sonra ya da tamamlamadan bir iş bulmaları ve aile ekonomisine katkı sağlamaları beklenirken kadınlar için aynı beklentiler söz konusu değildir (Kağıtçıbaşı, 1982; Okman-Fişek, 1982). Bu literatür ışığında bulgular değerlendirildiğinde, Türk aile yapısı içerisindeki rolü ve toplumun genç erkekten beklentileri, erkeklerin daha fazla yetişkin rol ve sorumluluklarını almaları ile sonuçlanıyor olabilir. Öte yandan daha fazla oranda genç kadının yükseköğretime devam ediyor olması ve aile sorumluluğunun daha ileri yıllara atılması, genç kadınları daha fazla keşif ve seçenekleri deneme sürecine yönlendirdiği düşünülmüştür. Bu örneklem açısından bakıldığında özellikle kadın öğrencilerin sayısının erkeklerden daha fazla olması, cinsiyetle ilgili sonuçların değerlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken noktalardan bir olarak değerlendirilmiştir.

4.1.3 Beliren Yetişkinlik Boyutlarının (olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme/dememe/kendine odaklanma) Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması

Araştırma bulguları, beliren yetişkinlik boyutlarının bireylerin aile ile yaşama ya da aileden ayrı yaşama durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Bulgular ailesinden ayrı yaşayanların ailesi ile birlikte yaşayanlara göre kendilerini daha fazla olumsuzluk/kararsızlık, kimlik keşfi/arada hissetme ve deneme/kendine odaklanma döneminde hissettiklerini göstermektedir. Atak (2005), yaptığı çalışmada anne-baba veya eşi ve çocuklarıyla yaşamayan bireylerin yaşayanlara göre beliren yetişkinlik puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur. Araştırma sonuçlarına bakıldığında bulguların Atak (2005)'in çalışmasıyla uyumlu olduğu görülmektedir.

Beliren yetişkinlik dönemi bireylerin en çok kendilerine odaklandıkları dönemdir. Bireyler hem günlük hayatları ile ilgili kararlarını kendileri vermek hem de yaşamlarını yönetmek zorundadır (Arnett, 2000). Bu süreçte evden ayrılma hem bir beliren yetişkinlik dönemi göstergesi hem de kendine odaklanmayı kolaylaştırıcı olarak görülmektedir (Arnett, 2004). Kendine odaklanma beliren yetişkinlik dönemi içerisinde olumsuz değil sağlıklı bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bireylerin hayatları ile

ilgili verecekleri kararlarda ailelerinden bağımsızlaşmaları, kim oldukları ve neleri yapıp yapamayacaklarını değerlendirmeleri konusunda önemlidir (Arnett, 2004).

Türk aile sistemine baktığımızda bu sistemin sosyal bağlamı, bireysellik ve özerklikten ziyade, kapalı grup bağları, hesap verme sorumluluğu, bağlılık ve karşılıklı bağlılıkla temellendirilir (Okman-Fişek, 1983). Bölgesel farklılıklara rağmen, Türk kültüründe itaat yüksek ölçüde karakteristik bir değerdir (Kağıtçıbaşı, 1996). Ergenlerin büyük bir çoğunluğu, hatta 18 yaşın üstünde olanlar bile aileleri ile birlikte yaşamakta ve bu durum normal olarak değerlendirilmektedir (Gülerce, 1996). Mocan-Aydın (2000), aile içinde duygusal bağlılığın genel olarak cesaretlendirildiği ve aile büyüklerinin duygusal bağlılığı ailesine hürmet eden, önem veren iyi evlat olma göstergesi olarak algıladıklarını saptamıştır. Bu bağlamda ele alındığında, aileden bağımsızlaşmanın mümkün olmadığı durumda bireylerin beliren yetişkinliğin kendilerine sunduğu keşif, olanakları demene, kendine odaklanma gibi fırsatları değerlendirme konusunda ailesinden bağımsızlaşmış bireylere göre daha dezavantajlı oldukları söylenebilir.

Diğer bulgularla birlikte değerlendirildiğinde bu araştırmada çalışan bireylerin çoğunun ailesi ile birlikte ve öğrencilerinin çoğunun da ailesinden ayrı yaşadığı görülmektedir. Bu çalışma örnekleminin sosyodemografik özelliklerine bakıldığında elde edilen bulgular öğrenci ve ailesinden ayrı yaşayan bireylerin çalışan ve ailesi ile birlikte yaşayan bireylere göre sayıca daha fazla olduğunu göstermektedir. Her ne kadar istatistiksel bir karşılaştırma yapılmamışsa da aileden ayrı yaşayan öğrencilerin daha fazla olması ile bu sonucun kendine odaklılık ve farklı seçenekleri deneyimleme gibi beliren yetişkinlik özelliklerinin bu grup tarafından daha fazla taşındığına işaret ettiği düşünülmüştür. Öte yandan çalışan bireyler için aile yanında kalmak ekonomik olarak daha az zorlayıcı ya da aileye maddi katkıda bulunma sorumlulukları ile ilişkili olabilir. Bu durum da çalışan grup için kendine odaklı yaşama ya da farklı seçeneklere yönelme gibi beliren yetişkinlik özellikleri değil yetişkinlik özelliklerine daha yakın yaşam tarzına geçtiklerine işaret etmektedir.

4.1.4 Kimlik Statülerinin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) Çalışan ya da Öğrenci Olma Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması

Kimlik statülerinin çalışan ya da öğrenci olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğinin ortaya konması için yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular kimlik statülerinin öğrenci olma ve öğrenci olmayıp bir işte çalışıyor olma durumuna göre sadece ipotekli kimlik açısından anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymuştur. Buna göre çalışan bireylerin ipotekli kimlik puanları, öğrencilere göre daha yüksek olarak saptanmıştır. Bu bulgu beliren yetişkinlik dönemindeki çalışan bireylerin belli bir keşif sürecinden geçmeden, kimlikle ilgili seçenekleri araştırmadan, anne-baba veya çevrelerindeki diğer önemli kişilerin standartları, kuralları, değerlerinden hareketle ve sorgulamadan bir kimlik oluşturduklarını göstermektedir.

Ulaşılabilen literatür incelendiğinde, kimlik statülerinin aynı yaş grubunda olan öğrenci ve çalışanlar açısından farklılaşıp farklılaşmadığını araştıran çalışmaların az olduğu görülmüştür. Bu konuyu incelemiş bir araştırma bulgusu, öğrenci ergenlerin kimlik duygusu puanlarının çalışan ergenlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir (Süslü, 2002). Diğer bir araştırmada ise (Özkamalı, 2000) yaş ve aile geliri sabit tutulduğunda öğrencilerin daha yüksek kimlik statüsünde (başarılı ve askıya alınmış) oldukları ve çalışan bireylerin öğrencilere göre daha fazla ipotekli kimlik statüsünde oldukları bulunmuştur. Bu bağlamda sunulan tez çalışması bulguları Özkamalı (2000) ve Süslü'nün (2002) çalışmalarıyla uyumlu görülmektedir. Literatür incelendiğinde kimlik statülerinin öğrenci olma ve olmama durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığını gösteren çalışma bulgularına da rastlanmaktadır. Atak (2010), anneye bağlanma-kimlik biçimlenmesi ve eylemlilik ilişkisini araştırdığı çalışmasında kimlik statülerinin çalışan ve öğrenci grubundaki dağılımına da bakmıştır. Çalışmanın bulgularına göre üniversite öğrencisi ve öğrenci olmayan gruptakilerin en çok askıya alınmış (kararsız) ve başarılı kimlik statüsünde yer aldıkları ve öğrenci olmayan gruptakilerin en az ipotekli kimlikte yer aldıkları görülmüş, ancak yapılan istatistiksel analiz sonucu gruplar arasındaki farkın anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Atak'ın (2010) çalışmasında elde edilen bulgular ile bu tez çalışmasında elde edilen bulguların

uyumlu olmadığı görülmektedir ancak Atak (2010) çalışmasında öğrenci olmayan katılımcıları sadece “üniversite deneyimi yaşamamak” kriterine göre belirlemiştir; yani öğrenci olmayanların bir işte çalışıp çalışmadıklarına ilişkin herhangi bir bilgi yoktur. Bu tez çalışmasında ise öğrenci olmayan tüm katılımcılar bir işte çalışmaktadırlar. Bu bağlamda, çalışan bireylerin ipotekli kimlik puanlarının bu çalışma örnekleminde daha yüksek olması bu bireylerin deneme ve keşif yapmadan içinde buldukları koşula göre bir yaşam tarzını benimsediklerini göstermektedir.

İpotekli kimlik zayıf bir keşif sürecinin ardından içsel yatırım yapma anlamına gelmektedir (Marcia, 1966). Bu tez çalışmasında çalışan bireylerin ipotekli kimlik puanlarının öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olmasının, bir yandan üniversite yaşantısını deneyimlememiş olmaları, bir yandan da çoğunun hala ailesi ile yaşıyor olmasından kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Çalışan bireylerin, sosyal ortamları konusunda, üniversite öğrencileri ile karşılaştırıldığında kimlik edinme, keşif sürecini yaşamaları açısından daha az seçenekleri olduğu görülmektedir. İpotekli kimlikteki bireylerin edindiği roller büyük özdeşim kurduğu ana baba ve çevresindeki diğer önemli kişiler tarafından şekillenmektedir (Schwartz, 2001) ve ipotekli kimlikteki bireyler güçlü bir liderin peşinden gitmekten hoşlanırlar (Kroger, 2004). Bu bilgileri ışığında ele alındığında çalışan bireylerin herhangi bir keşif süreci yaşamadan çalıştıkları ortamdaki üstlerinin veya anne ya da babalarının inanç, değer veya kariyer seçimlerini referans alarak kimlik oluşturmuş olabilecekleri düşünülmüştür.

Son olarak, daha önce değinildiği gibi, çalışan bireylerin çoğunun ailesi ile yaşıyor olması ve aile ekonomisine katkı sağlayan rolde olması, farklı seçenekler deneyimleme gibi öğrencilere has bir yetişkinliğe geçiş sürecine sahip olmadıklarını göstermektedir. Çalışan genç bireyler aileleri ve/ya iş hayatında kendileri için önemli modellerin yaşam tarzı, düşünce ve değer yargılarını doğrudan benimsemiş ve buna göre de bir yaşam sürdürmektedir. Bu durum çalışan bireylerin ipotekli kimlik puanlarının öğrencilere göre anlamlı olarak daha yüksek olmasını açıklamaktadır.

4.1.5 Kimlik Statülerinin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) Cinsiyete Göre Farklılıklarının Tartışılması

Araştırma bulguları, kimlik statülerinin cinsiyete göre farklılaştığı, erkeklerin ipotekli ve kararsız kimlik puanlarının kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Erikson (1969) yaptığı çalışmalarda psikolojik işlevsellik açısından kadın ve erkeklerin kimlikleri arasında farklar olduğunu öne sürmüştür ancak Erikson'un bu bulguları bazı araştırmacılar tarafından eleştirilmiştir (Waterman, 1993a; Kroger, 1996). Erikson'u takiben Marcia'nın (1966) yaptığı kimlik çalışmalarında da yarı yapılandırılmış görüşmelerin çoğunlukla erkeklerle yapılmış olması ve seçilen içerik alanlarının özellikle erkekler için önemli alanlar olduğunun düşünülmesi, bu çalışmaların da cinsiyet farklılıkları açısından eleştirilmesine neden olmuştur (Kroger, 1996). Böylece hem kadınların hem de erkeklerin kimlik statülerinin değerlendirilebilmesini mümkün kılmak için yeni içerik alanları geliştirilmeye ve bu yolla cinsiyetler arası kimlik farklılıkları ile ilgili çalışmalar hem görüşme teknikleri hem de ölçekler kullanılarak yapılmaya başlanmıştır (Waterman, 1993a). Yine de kimlik gelişimindeki cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan çalışmalar çeşitli ve çelişkili sonuçlar ortaya koymaktadır.

Yapılan bazı çalışmalarda kadınların erkeklere göre daha fazla askıya alınmış (kararsız) kimlik statüsü edindikleri belirtilmektedir (Cramer, 2000; Forbes ve Aston, 1998; Meeus, 1996). Çakır ve Aydın (2005), yaptıkları çalışmada kadınların başarılı kimlik ve erkeklerin de ipotekli kimlik puanlarının birbirlerine göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Kimlik stillerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını araştırdığı çalışmasında Berzonsky (1992), kadınların erkeklere göre daha fazla bilgi yönelimli kimlik stilinde olduklarını, erkeklerin de kadınlara göre daha fazla kargaşalı/kaçınan kimlik stilinde olduklarını ancak cinsiyetin normatif yönelimli kimlik stili açısından farklılaşmadığını bulmuştur.

Bu tez çalışmasında cinsiyete göre kimlik statü puanlarının farklılaştığı görülmektedir. Her üç statüde de görülen farklar cinsiyete göre değişmektedir. İpotekli kimlik statü puanları erkeklerde kadınlardan daha yüksek bulunmuştur. Bu bağlamda bulgular Çakır ve Aydın (2005) tarafından yapılan çalışma ile tutarlıdır. Diğer taraftan kararsız kimlik

statüsü puanı da erkeklerde daha yüksektir. Ayrıca kadınların başarılı kimlik puanı da erkeklere göre daha fazladır. Bu bulgular da Berzonsky'nin (1992) sonuçları ile benzer özellikler taşımaktadır.

Bu sonuçlar yine Türk aile sistemindeki erkek ve kız çocuklarına verilen roller ile ilgili ele alınabilir. Erkek çocukların ailenin değer yargıları, sosyal rollerinin devam ettirilmesi vb. konulardaki ailesel ve çevresel beklentiye maruz bırakılması, kimlik kazanım sürecinde keşif sürecinin azalmasına neden olduğu; halihazırda var olan değer ve inançların içselleştirilerek ipotekli kimlik kazanıldığı düşünülmektedir. Diğer taraftan kadınlarda başarılı kimlik puanlarının yüksek olması örneklemin çalışan ve öğrenci genç kadınları içermesi ile açıklanabilir. Çalışan kadın katılımcılar için ekonomik bağımsızlığın olması toplumsal kadın rollerinin dışına çıkabilmeyi sağlar. Bu durum bir keşif süreci sonucunda belli değer yargıları edinme ve yaşam tarzı kurmayı sağlayabilir. Öğrenci kadın katılımcılar açısından ise yine yükseköğretim sürecinde olmak yaşamı ve kendini sorgulama ve bu sorgulama sonucunda belli değer yargıları ve yaşam tarzına bağlanmayı getirebilir. Benzer şekilde öğrenci kadın katılımcılar toplumsal cinsiyet rolleri dışında bir tarza yönelecek çevresel desteği üniversite ortamında alabilmektedir.

4.1.6 Kimlik Statülerinin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) Aile ile Birlikte Yaşama ya da Aileden Ayrı Yaşama Durumuna Göre Farklılıklarının Tartışılması

Araştırma bulguları ipotekli kimlik ve başarılı kimlik puanlarının aile ile birlikte yaşayıp yaşamama durumuna göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Buna göre, ailesi ile birlikte yaşayan bireylerin ipotekli kimlik puanlarının ailesinden ayrı yaşayanlara göre daha yüksek olduğu; ailesinden ayrı yaşayan bireylerin ise başarılı kimlik puanlarının ailesi ile birlikte yaşayan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ulaşılan literatürde yaşam ortamının kimlik edinme sürecine etkisini gösteren çalışmalara rastlanmamıştır. Ancak kimlik statülerinin özellikleri açısından elde

alındığında başarılı kimliği diğer kimliklerden ayıran en temel özelliklerden birinin aktif bir keşif sürecinin olmasıdır. Bu araştırmada da ailesinden ayrı yaşayan bireylerin (yurtta ya da ayrı evde) aileleriyle yaşayanlara göre bu keşif sürecini yaşama konusunda daha avantajlı olmaları nedeniyle başarılı bir kimlik edinebildikleri düşünülmüştür. Erikson (1968), kimlik edinme sürecinde bireyin hem ailenin desteğine ihtiyaç duyduğunu hem de özerk bir kimlik oluşturmaya çalıştığını ifade etmiştir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi Türk aile sisteminde bireysellik ve özerklikten ziyade, kapalı grup bağları, hesap verme sorumluluğu, bağlılık ve karşılıklı bağlılık (Okman-Fişek, 1983) özelliklerinin vurgulanması, aile ile yaşamda keşif ve farklı seçeneklerin deneyimlenmesine sınırlılık getirebilir. Diğer taraftan aileden ayrı yaşayan bireyler ise daha fazla keşif ve farklı yaşam deneyimleri sonucunda bir kimliğe bağlanma gerçekleştirmiş olabilir.

Bu bağlamda çalışma bulguları, aile ile beraber yaşayan bireylerde yüksek oranda bulunan ipotekli kimlik statüsünün, bu kişilerin bir keşif süreci yaşamadan ailenin değer ve yaşam tarzlarını benimsemiş olduklarını göstermektedir. Ancak bireylerin bir keşif sürecine girmedikleri için aile ile yaşamaya devam etmiş olabilecekleri de göz ardı edilemez. Sonuç olarak aile ile yaşam seçeneği ile kimlik statüsü ilişkisinin açıklanması için boylamsal çalışmaların gerekli olduğu düşünülmüştür.

4.2 Araştırma Hipotezlerinin Sınanmasına Yönelik Analizlerin Değerlendirilmesi

Demografik değişkenlerin (aile ile birlikte yaşama ya da aileden ayrı yaşama, cinsiyet) ve kimlik değişkeninin (ipotekli kimlik, başarılı kimlik, kararsız kimlik) başa çıkma stratejilerini yordayıp yordamadığını test etmek amacıyla, çalışan ve öğrenci grupları için ayrı ayrı yapılan regresyon analizi sonucunda erişilen bulgular bu bölümde literatür ışığında tartışılmıştır.

4.2.1 Problem Odaklı Başa Çıkma Değişkenine İlişkin Regresyon Sonuçlarının Tartışılması

Hem öğrenci hem de çalışan katılımcılar için problem odaklı başa çıkma stratejisi ile ilişkili bulunan tek değişken başarılı kimlik statüsü olmuştur. Başarılı kimlik statüsünün problem odaklı başa çıkma stratejisini her iki grup içinde anlamlı bir yordayıcı gücü olduğu bulunmuştur.

Kimlik ve başa çıkma stratejilerinin doğrudan ilişkisine bakan çalışmalarda da içsel yatırım yapma, içsel yatırımla özdeşleşme, derinlemesine ve genişlemesine araştırma yapma boyutları, problem odaklı başa çıkma stratejisi ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Luyckx, Klimstra, Duriez, Schwartz ve Vanhalst, 2012). Problem odaklı başa çıkma, problemin tanımlanarak alternatif çözüm yollarının üretilmesini ve denenmesini içermektedir (Lazarus ve Folkman, 1984). Bu tez çalışması bulguları, yaşam alanları ile ilgili keşif süreci yaşayan ve bu deneyimler ile belli değer yargı, inanç ve sosyal roller edinen kişilerin, yani başarılı kimlik edinmiş gençlerin karşılaştıkları sorun ve stresli durumlarda, sorunun ne olduğunu belirleme ve olası çözümlerin araştırılması gibi problem odaklı başa çıkma stratejilerini kullandıklarını göstermektedir. Bu bağlamda bulgular literatür ile de tutarlılık göstermektedir. Örneğin Berzonsky (1992), kimlik stilleri ile başa çıkma stratejilerinin doğrudan ilişkisine baktığı çalışmasında başarılı kimlik ile ilişkilendirdiği bilgi yönelimli kimlik stilineki bireylerin, daha çok problem odaklı başa çıkma stratejisini kullanarak, karşılaştıkları sorunları çözmek için sorunu belirleme, çözüm arama ve soruna ilişkin elde ettikleri bilgileri çözüm için kullanma eğiliminde olduklarını belirtmiştir.

Bulgular incelendiğinde başarılı kimlik statüsünün, çalışan gruptaki bireylerin problem odaklı başa çıkma stratejilerini biraz daha yüksek bir varyans ile açıkladığı görülmüştür. Bu durum, çalışan gruptaki başarılı kimlik statüsünde olanların, iş hayatı içindeki günlük stresörler karşısında, sorunu belirleme ve olası çözümler için daha fazla deneyim sağlaması ile ilgili olabilir. Berzonsky'e (1992) göre kimlik, bireyin günlük yaşamda karşılaştığı stres ve kişisel sorunlarla baş etme gücü olarak tanımlanmalıdır. Bu bağlamda ele alındığında günlük hayattaki stresörlere ve kimlikle ilgili sorunlara

problem odaklı yaklaşan bireylerin başarılı bir kimlik edinme konusunda diğer statülere göre daha avantajlı oldukları görülmektedir. Başarılı kimlik edinme sürecinde bireyler potansiyel yaşam seçeneklerini dener ve aktif bir araştırma süreci yaşarlar (Berzonsky, 2004; Zimmer-Gembeck ve Petherick, 2006). Ancak bu durumda kimlik statüsünün mü problem odaklı başa çıkma stratejisi kullanımına yol açtığı yoksa problem odaklı başa çıkma stratejisi kullananların mı daha fazla başarılı kimlik geliştirdiği sorusu doğmaktadır. Hem başarılı kimlik edinme sürecindeki hem de problem odaklı başa çıkma yaklaşımındaki bilişsel süreçler, özellikle farklı alternatiflerin dikkate alınması açısından birbiriyle örtüşüyor görünmektedir. Bu çalışma bulgusu bağlamında, başarılı kimlik ediniminin problem odaklı başa çıkma kullanımına öncülük ettiği ancak çeşitli yaşam alanlarındaki stresörlerle karşılaşılması ile bu ilişkinin karşılıklı beslendiği düşünülmüştür.

4.2.2. Duygu Odaklı Başa Çıkma Değişkenine İlişkin Regresyon Sonuçlarının Tartışılması

Yapılan analiz sonucunda, beliren yetişkinlik dönemindeki öğrencilerde ve çalışanlarda ipotekli kimlik statüsünün duygu odaklı başa çıkmayı yordadığı tespit edilmiştir. Çalışan grup için, duygu odaklı başa çıkma stratejisi kararsız kimlik statüsü ile ilişki bulunmuş ancak anlamlı bir yordayıcı gücü olmadığı görülmüştür. Buna göre hem çalışan hem de öğrenci grupta ipotekli kimlik puanları yükseldikçe bireylerin duygu odaklı başa çıkma stratejisini kullanma eğilimlerinin arttığı görülmektedir.

Duygu odaklı başa çıkma stresle ilişkili olan duygusal tepkilerin (negatif duygular, utanç, korku, anksiyete, depresyon ve donakalma gibi) azaltılmasını amaçlayan başa çıkma stratejisi olarak anılmakta ve özellikle stres yaratan olayların kontrol edilemediği durumlarda en gerçekçi ve yararlı yaklaşım olarak kabul edilmektedir (Folkman ve Lazarus, 1984). Örneğin ilaç kullanma bir duygu odaklı başa çıkma stratejisidir, çünkü ilaç olaya değil kişinin stresin yarattığı olumsuz belirtileri azaltmaya odaklanmaktadır (Endler ve Parker, 1999; Folkman ve Lazarus, 1984) Ayrıca bastırma ve içine atmanın da bir çeşit duygu odaklı başa çıkma stratejisi olduğu belirtilmektedir (Petrie, Booth ve

Pennebaker, 1988). Literatürde, genellikle problem odaklı başa çıkma stratejisinin stresi azaltmada daha etkin olduğu ve kişinin psikolojik uyumundaki rolünün daha fazla olduğu kabul edilir (Compas ve ark., 2001; Penley ve ark., 2002). Duygu odaklı başa çıkmanın ise stresle başa çıkmada daha az adaptif ve yararlı olduğu belirtilmektedir (Gunthert, Cohen, ve Armeli, 2002; Park, Armeli ve Tennen, 2004).

Diğer taraftan ipotekli kimlik genellikle, belirli düzeyde dogmatik düşünce, kendini beğenmiş düzeyde kendinden hoşnut olma ile ilişkili tanımlanmaktadır (Marcia, 1980). İpotekli kimlik statüsünde olan bireyler kendilerini otoriter (Marcia, 1967) ve nispeten çatışmasız olarak göstermeye, ilişkilerini ebeveynleri ile idealize etmeye eğilimlidir (Adams, Dyk ve Bennion, 1987; Jackson, Dunham ve Kidwell, 1990). İpotekli kimliğe özgü olarak belirtilen bu özellikler, bu kimlikteki bireylerin var olan problemin önemini görmezden gelme gibi bir yol izleyerek sorunlara problem odaklı yaklaşmak yerine sorunun kendileri üzerinde yarattığı etkiyi azaltmak için duygu odaklı başa çıkmalara başvurduklarını düşündürmüştür. İpotekli kimlik statüsünde olan bireyler artan bir şekilde mevcut koşullara ve bu koşulları sağlamalarına yardımcı olacak insanlara bağlı olmaya ve ne pahasına olursa olsun değişime de direnç gösterme eğilimindedirler. Yarattıkları güvenlik örtüsü ile dünyayı değerlendirdikleri (Marcia, 1994; 1995), ancak bu güvenli örtü söküldüğünde ise bireylerin alıştıkları ve bildikleri sistem, kural ve yönlendirme olmadan nasıl davranacakları konusunda bir alternatif üretemedikleri için kriz yaşayacakları ifade edilmektedir. İpotekli kimlikteki bireylerin mevcut koşullara olan bağlılıkları ve değişime direnç gösteren yapıları, bu kişilerin problem odaklı başa çıkma kullanma konusunda da dirençli olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü problem odaklı başa çıkma stratejisi sorunun tanımını, alternatif yolların denenmesini içerdiği gibi gerekli durumlarda mevcut durumun değiştirilmesini veya içinde bulunulan ilişkilerin yapısının değiştirilmesini de gerekli kılabilir. Böyle bir değişim ise ipotekli kimlik edinmiş bireyler için güvenli alanın tehdit edilmesi anlamına gelebileceğinden bu bireylerin daha fazla duygu odaklı başa çıkma stratejisine yöneldikleri düşünülmüştür.

İlgili literatür incelendiğinde ulaşılan araştırma bulgularının da ipotekli kimlik ile duygu odaklı başa çıkma ilişkisini destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Beliren yetişkinlik

döneminde üniversite öğrencisi kadınların kimlik statüleri ve başa çıkma stratejilerinin araştırıldığı bir çalışmada, ipotekli kimlik statüsündeki kadınların daha çok duygu odaklı başa çıkma kullandıkları bulunmuştur (Ann, Mullis, Ronold, Mullis, Schwartz, Pease ve Shriner, 2007). Berzonsky (1992), normatif yönelimli kimlik stiline bireylerin hüsnükuruntu, kaçınma ve gerilim azaltma gibi duygu odaklı başa çıkma stratejilerini kullandıklarını göstermiştir.

Öte yandan, son yıllarda özellikle çalışanlar üzerinde yapılan araştırmalar duygu odaklı ve problem odaklı başa çıkmanın stres yaratan duruma göre değişiklik gösteren bir yararlılıkta olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, yakın zamanda yapılan bir araştırmada duygu odaklı başa çıkmanın psikolojik iyilik halini yordadığı ortaya konmuştur (Yamasaki ve Uchida, 2006). Benzer şekilde, boylamsal bir başka çalışmada duygu odaklı başa çıkma stratejisi kullanan kişilerin birinci ölçümden ikinci ölçüme pozitif duygu durumlarının arttığı belirtilmiştir (Yamasaki, Sakai ve Uchida, 2006). Son yıllarda yapılan ve duygu odaklı başa çıkma ile pozitif duygu durumu, fiziksel ve psikolojik iyilik hali ve sağlığın ilişkisini ortaya koyan benzer çalışmalar da mevcuttur. (Van Harreveld, Van Der Pligt, Claassen ve Van Dijk, 2007; Worthington ve Scherer, 2004). Bu noktada kritik olan faktör Lazarus ve Folkman'ın (1984) kuramlarında değindikleri gibi değerlendirme (appraisal) kavramıdır. Kişi olayları daha az kontrol edilebilir olarak değerlendirildiğinde duygu odaklı başa çıkma problem odaklı başa çıkmaya göre stresin etkilerini azaltmakta daha avantajlı olabilmektedir. Bu çalışmada ise ipotekli kimlik statüsü ile sadece duygu odaklı başa çıkma stratejisi arasında ilişki bulunması ve ölçek maddeleri dikkate alındığında, ipotekli kimlikteki bireylerin yaşadıkları sorunları diğer kimlikteki –özellikle de başarılı kimlikteki- bireylere göre daha az kontrol edilebilir olarak değerlendirdikleri düşünülmüştür.

4.2.3. Dolaylı Başa Çıkma Değişkenine İlişkin Regresyon Sonuçlarının Tartışılması

Araştırma bulguları, beliren yetişkinlik dönemindeki öğrencilerde ve çalışanlarda, başarılı kimlik statüsü ile dolaylı başa çıkma stratejisini arasında ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Hem çalışan hem de öğrenci grupta başarılı kimlik puanları yükseldikçe bireylerin dolaylı başa çıkma stratejisini kullanma eğilimlerinin arttığı görülmektedir.

Yapılan regresyon analizi sonucunda da başarılı kimlik statüsünün dolaylı başa çıkma stratejisini yordadığı görülmüştür.

İlgili literatür incelendiğinde dolaylı başa çıkma stratejisinin olumlu ya da olumsuz bir başa çıkma yöntemi olup olmadığının çok açık olmadığı ancak daha çok olumsuz bir başa çıkma gibi ele alındığı görülmektedir. Ayrıca bu başa çıkma stratejileri ile ilgili bulguların oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. Örneğin, Luyckx ve ark., (2012), kimlik keşfi sürecinde, saplantılı keşif yapma boyutunun kaçınan tarz başa çıkma ile pozitif yönde ilişkili olduğunu bulmuştur. Beaumon ve Seaton da (2011) kargaşalı/kaçınan kimlik stiline, inkar ve geri çekilme başa çıkma stratejileri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Benzer olarak Berzonsky (1992) ise kargaşalı/kaçınan kimlik stilineki bireylerin kaçınma tarzı başa çıkma stratejisi kullandıklarını ortaya koymuşlardır. Ancak literatürdeki bu sonuçların değerlendirilmesinde dolaylı başa çıkma stratejisinin tanımının önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada Folkman ve Lazarus (1984) tarafından geliştirilen ve Siva (1991) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan başa çıkma tarzları ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın giriş bölümünde de belirtildiği gibi, bu ölçek ilk olarak Folkman ve Lazarus (1985) tarafından, sosyal destek arama ile ilgili maddeleri içeren, problem ve duygu odaklı başa çıkmanın bir karışımı olarak tanımlanmıştır. Lazarus ve Folkman (1985) tarafından tanımlandığı şekli ile sosyal destek arama, başkalarından stresöre ilişkin bilgi toplamak bakımından problem odaklı bir strateji olarak, diğer taraftan sempati ve güvenlik duyguları yaratması bakımından da duygu odaklı bir başa çıkma stratejisi olarak değerlendirilir. Siva (1991) ise yaptığı çalışmada bu boyutu dolaylı başa çıkma olarak isimlendirmiştir. Dolaylı başa çıkma sosyal destek arama ile ilgili süreçleri içeriyor olsa da bu başa çıkma ilk kez Gençöz, ve arkadaşları tarafından (2006) bağımsız bir boyut olarak ele alınmıştır. Gençöz ve arkadaşları (2006) bu boyutun, diğerleri ile sorunun paylaşılması ve onlardan rehberlik alınmasının ardından problemin çözümüne yönelme ile ilgili olduğunu ve bu nedenle de bu boyutta, stres yaratan bir durum söz konusu olduğunda doğrudan duygusal tepkiler verme ya da doğrudan davranışsal eylemlerde bulunmanın söz konusu olmadığını belirtmişlerdir. Bu başa çıkma stratejisini kullanan bireyler, problem ve duygu odaklı başa çıkma stratejisini

kullananların tersine, stres yaratan olaydan uzaklaşarak önce dış motivasyon kaynaklarına ve diğer kişilere başvurmaktadırlar. Dolayısıyla bu yönelme, duygu odaklı ya da problem odaklı başa çıkmaya yönelmeden önce bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Bu tez çalışması sonucunda başarılı kimliğin her iki örneklem grubunda da dolaylı başa çıkma stratejisini yordayan tek kimlik statüsü olduğu bulunmuştur. Bu bağlamda başarılı kimlik statüsüne sahip gençlerin, yaş dönemi itibari ile başkalarının rehberliğine başvurma gibi bir çözüm seçeneği ile stres yaratan duruma tepki verdikleri ve bunun da problem odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanımı öncesi bu kişilere bir alan yarattığı düşünülmüştür. Ancak hem öğrenci hem de çalışan grubu için başarılı kimlik ile dolaylı kimlik arasındaki ilişkinin başka çalışmalarla tekrar değerlendirilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Beliren yetişkinlik dönemi özellikleri açısından yükseköğretime devam etmenin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Çalışma bulguları, öğrencilerin çalışanlara göre, kadınların erkeklere göre ve ailesinden ayrı yaşayanların ailesi ile birlikte yaşayanlara göre beliren yetişkinlik özelliklerini daha fazla taşıdıklarını göstermiştir.

Çalışma bulguları, kimlik statüleri ile bazı sosyodemografik değişkenlerin ilişkisini ortaya koymuştur. İpotekli kimlik açısından çalışan ve öğrenci olmanın anlamlı bir farkının olduğu görülmüş, çalışan bireylerin öğrencilere göre ipotekli kimlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre ipotekli ve kararsız kimlik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Son olarak da ailesi ile birlikte yaşayanların ipotekli kimlik puanlarının ailesinden ayrı yaşayanlara göre; ailesinden ayrı yaşayanların başarılı kimlik puanlarının da ailesi ile birlikte yaşayanlara göre daha yüksek olduğu ve aradaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür.

Başta çıkma stratejilerinin yordayıcılarına ilişkin yapılan analizler bulguları, öğrenci ve çalışan grupta başarılı kimlik puanları yüksek olan bireylerin daha fazla problem odaklı başta çıkma stratejisi kullanma eğiliminde olduğunu göstermiştir. İpotekli kimlik puanlarının her iki grupta da duygu odaklı başta çıkmayı yordadığı; başarılı kimlik puanlarının ise yine her iki grupta dolaylı başta çıkma stratejisini yordadığı bulunmuştur.

SINIRLILIKLAR KATKILAR VE ÖNERİLER

Bu çalışma, beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerde kimlik statülerinin başa çıkma stratejileri üzerindeki etkisini öğrenci ve çalışan farklı iki grup açısından inceleyen bir çalışmadır. Aynı yaş döneminde olan ancak yükseköğrenime devam etme ve etmeme açısından farklılaşan bireylerin kimlik statülerinin ve bu bağlamda başa çıkma stratejilerinin incelenmesinin, Türkiye literatürüne önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca diğer önemli bir katkının, beliren yetişkinlik döneminde olup, eğitime devam eden bireyler ile tam zamanlı bir işte çalışan bireylerin birlikte karşılaştırmalı bir şekilde ele alınmasıdır. Çalışma, bu açıdan, belirlen yetişkinliğin Türkiye'deki görüntüsüne ilişkin alana katkı sunmaktadır. Çalışan bireylerle ilgili sektörlerdeki çeşitlilik, araştırmanın bulgularının bu yaş grubu için bir çalışma hayatında olma açısından öğrenci grubu ile karşılaştırmada önemli bir katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın yukarıda belirtilen güçlü yanlarının yanı sıra çok sayıda sınırlılığı da bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kesitsel bir çalışma olan araştırma bulgularının neden sonuç ilişkisi vermediğinin dikkate alınması gerekliliğidir. Araştırmada ele alınan değişkenler kendini bildirim ölçekleri yoluyla değerlendirilmiş, bu da kişiler hakkında objektif ve sayısal bilgi vermekle birlikte, ne yazık ki derinlemesine bir analize imkan tanımamıştır. Daha ayrıntılı, bire bir görüşmelere dayanan ve katılımcıların kimlik oluşumlarına ilişkin deneyimlerinin de değerlendirilebildiği niteliksel bir araştırma deseninin, konu hakkında daha kapsamlı bir kavrayış oluşturabileceği düşünülmüştür.

Araştırma da karşılaşılan en önemli sınırlılık örneklemeyle ilgili yaşanmıştır. Veri temizliği ile ilgili olarak çok fazla veri çalışmanın dışında bırakılmıştır. Bu nedenle istatistiksel olarak grup karşılaştırması yapabilecek şekilde sınıflamaya gidilememiştir. Gelecekteki çalışmalarda, kimlik gelişimi ile başa çıkma arasındaki ilişkinin daha kapsamlı tespit edilmesi adına örneklemin daha geniş tutulmasının ve beliren yetişkinlik döneminde olup üniversite öğrencisi olmayan ama aynı zamanda da çalışmayan kişilerin de araştırmaya dahil edilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Bununla birlikte,

katılımcıların büyük bir bölümü Ankara ilinde yaşayan kişilerden seçilmiştir ve bu da yine genellenebilirliği etkileyen önemli bir sınırlılıktır.

Son olarak bireylerin, beliren yetişkinlik dönemine özgü daha spesifik sorunlar veya kimlik sorunlarıyla nasıl başa çıktıkları da önemli olduğundan, bu alanlara özgü geliştirilen başa çıkma davranışlarını ölçen envanterlerin kullanımının, gelecekteki çalışmalarda dikkate alınması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, G.R. (1994). Revised classification criteria for the Extended Objective Measure of Ego Identity Status. *Journal of Adolescence*, 17, 551-556.
- Adams, G.R., Dyk, P., ve Bennion, L. (1987). Parent-adolescent relationships and identity formation. *Family Perspective*, 21, 249-262.
- Adams, G. R., Bennion, L., ve Huh, K. (1989). *Objective measure of ego identity status: A reference manual*. Unpublished manuscript. University of Guelph, Canada.
- Adams, R. G., ve Jones, R. (1983). Female adolescents' identity development: Age comparisons and perceived child-rearing practices. *Developmental Psychology*, 19, 249-256
- Akman, Y. (2007). Identity status of Turkish University students in relation to their evaluation of family problems. *Social Behavior and Personality*, 35 (1), 79-88.
- American College Student Association (2004) American College Health Association – National College Health Assessment (ACHA-NCHA) Web Summary. Retrieved March 21, 2005 from http://www.acha.org/projects_programs/ncha_sampledata_public.cfm
- Archer, S.L., ve Waterman, A.S. (1990). Varieties of identity diffusions and foreclosures: An exploration of subcategories of the identity status. *Journal of Adolescent Research*, 5, 96-111.
- Arias, D.F.,ve Hernandez, A.M. (2007). Emerging adulthood in Mexican and Spanish youth: Theories and Realities. *Journal of Adolescent Research*, 22, 476-503
- Arnett, J. J. (1997). Young people's conceptions of the transition to adulthood. *Youth ve Society*, 29, 1–23.
- Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context. *Human Development*, 41, 295–315.
- Arnett, J.J. (2000). Emerging adulthood: A theory of Development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Arnett, J.J. (2001). Conceptions of the Transition to Adulthood: Perspectives From Adolescence Through Midlife. *Journal of Adult Development*, 8(2).

- Arnett, J. J. (2003). Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults in American ethnic groups. In J. J. Arnett ve N. L. Galambos (Eds.), *New directions for child and adolescent development: Vol. 100. Exploring cultural conceptions of the transitions to adulthood* (pp. 63-75). San Francisco: Jossey-Bass.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The wind ingroad from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett J. J. (2007). Emerging adulthood: What is it, and what is it good for? *Child Development Perspectives*, 1 (2), 68-73.
- Asberg, K.K., Bowers., C, Renk, K. ve McKinney, C. (2008). A structural equation modeling approach to the study of stress and psychological adjustment in emerging adults. *Child Psychiatry Hum Dev*, 39,481–501.
- Aseltine, R.H., Gore, S. ve Gordon, J. (2000). Life stress, anger, anxiety, and delinquency: An empirical test of general strain theory. *Journal of Health Social Behavior*, 4, 256–275
- Atak, H. (2005). *Yeni Bir Yaşam Döneminin Türkiye’de incelenmesi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Atak, H. (2010). *Yetişkinliğe Geçişte Kimlik Biçimlenmesi ve Eylemlilik: Bireyleşme Sürecinde İki Gelişimsel Kaynak*. Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Atak, H., Kapçı, E.G. ve Çok, F. (2013). Yetişkinliğe Geçişte Bireyleşme Türleri ve Kimlik Statüleri: Üniversite Öğrencileri ve "Unutulan Yarı". *Klinik Psikiyatri*, 16, 71-82.
- Basowitz, H., Persky, H., Korchin, S. J., ve Grinker, R. R. (1955). *Anxiety and stress*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Beaumont, S.L., ve Seaton, C.L. (2011). Patterns of coping associated with identity processing styles. *Identity*, 11(4), 348-361.
- Bennion, L. D. ve Adams, G. R. (1986). A revision of the objective measure of ego identity status: An identity instrument for use with late adolescents. *Journal of Adolescent Research*, 1, 183-198.
- Bergh, S. ve Erling, A. (2005). Adolescent identity formation: A Swedish study of identity status using the EOM-EIS-II. *Adolescence*, 40 (158).

- Berman, A.M., Schwartz, S. J., Kurtines, W.M., ve Berman, S.L. (2001). The process of exploration in identity formation: The role of style and competence. *Journal of Adolescence*, 24, 513-528.
- Berzonsky, M. D. (1988). Self-theorists, identity status, and social cognition. In D. K. Lapsley ve F. C. Power (Eds.), *Self, ego, and identity: Integrative approaches* (pp. 243-262). New York: Springer-Verlag.
- Berzonsky, M. D. (1989a). The self as a theorist: Individual differences in identity formation. *International Journal of Personal Construct Psychology*, 1, 363-376.
- Berzonsky, M. D. (1989b). Identity styles: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescence Research*, 4, 267-281.
- Berzonsky, M. D. (1990). Self-construction over the life-span: A process perspective on identity formation. In Neimeyer, G. J., and Neimeyer, R. A. (eds.), *Advances in Personal Construct Psychology (Vol. 1)*. JAI, Greenwich, CT, pp. 155-186.
- Berzonsky, M. D. (1992). A process perspective on identity and stress management, G.R. Adams, R.M. Montemary (Eds), *Adolescent Identity Formation*, Newbury Park: Sagepub. 193-215.
- Berzonsky, M. D. (2004). Identity Style, Parental Authority, and Identity Commitment. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(3), 213-220.
- Berzonsky, M.D. , ve Sullivan, C. (1992). Social-cognitive aspects of identity style: Need for cognition, experiential openness, and introspection. *Journal of Adolescence Research*, 7, 140-155.
- Beyers, W., ve Seiffge-Krenke, I. (2010). Does identity precede intimacy? Testing Erikson's theory on romantic development in emerging adults of the 21st century. *Journal of Adolescent Research*, 25, 387-415
- Blalock, J.A., Joiner, T.E. (2000). Interaction of cognitive avoidance coping and stress in predicting depression/anxiety. *Cognitive Theory and Research*, 24, 47-65
- Bob, S. (1968). An investigation of the relationship between identity status. *Cognitive style and stress*. Unpublished doctoral dissertation.
- Boyes, M. C., ve, Chandler, M. (1992). Cognitive development, epistemic doubt, and identity formation in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 277-304.

- Brown, R. (2000). Social identity theory: Past achievements, current problems, and future challenges. *European Journal of Social Psychology*, 30, 745–778.
- Carver, C. S., Scheier, M. F., ve Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 267-283.
- Cherlin, A. J. (2004). The deinstitutionalization of American marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66, 848–861.
- Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., ve Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Progress, problems, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127, 87-127.
- Cote, J.E. (1997). An empirical test of the identity capital model. *Journal of Adolescent*. 20, 421-437.
- Cote, J. E. (2000). *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity*. New York: New York University Press, 42-77.
- Cote, J. E. (2002). The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *Journal of Youth Studies*, 5(2), 117-134
- Cote, J. E. ve Allaha, A. L. (1994). *'Generation on hold: Coming of age in the late 20th century*. Toronto, Canada: Stoddart.
- Cote, J. E., ve Bynner, J. M. (2008). Changes in the transition to 'adulthood in the UK and Canada: The role of structure and agency in emerging adulthood. *Journal of Youth Studies*, 11, 251–268.
- Craig-Bray, L., Adams, G.R., ve Dobson, W. (1988). Identity formation and social relations during late adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 17, 173-187.
- Cramer, P. (2000). Development of identity. *Journal of Research*, 1, 183-198.
- Cross, J. H. , Allen, J. G. (1970). Ego identity status, adjustment and academic achievement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*.
- Çakır, S.G ve Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*, 40 (160).
- Deckro, G.R., Ballinger, K.M., Hoyt, M., Wilcher, M., Dusek, J., Myers, P., Greenberg,, Rosenthal, D.S. ve Benson, H. (2002) The evaluation of a

- mind/body intervention to reduce psychological distress and perceived stress in college students. *Journal of American Collage Health*, 50, 281–287
- Dykstra, P. A., ve Poortman, A.-R. (2010). Economic resources and remaining single: trends over time. *European Sociological Review*, 26, 277–290.
- Edwards, K.J., Herschberger, P.J., Russel, R.K., Markert, R.J. (2001) Stress, negative social exchange, and health symptoms in university students. *Journal of American Collage Health*, 50, 75–79
- Endler NS, Parker, J.D.A. (1990). Multidimensional assessment of coping: a critical evaluation. *Journal of Personality Social Psychology*, 58, 844–854
- Endler, N.S., Parker, J.D.A. (1999). *Coping Inventory for Stressful Situations: Manual*. Toronto: Multi-Health Systems
- Epstein, S., Meier, P. (1989). Constructive thinking: A broad coping variable with specific components. *Journal of Personality Social Psychology*, 57,332–350
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*, New York Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton ve Company, Inc.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı* (Çev: T.B. Üstün). Ankara: Birey ve Toplum Yayıncılık.
- Eryüksel, G. (1987). *A cross-sectional study on the examination of ego identity statuses of Adolescents*. Unpublished masters' thesis, Hacettepe Universtiy, Ankara.
- Facio, A.,ve Micocci, E. (2003). *Emerging adulthood in Argentina*. In J. J. Arnett ve N. L.Galambos (Eds.), *New directions for child and adolescent development: Vol. 100. Exploring cultural conceptions of the transitions to adulthood* (pp. 21-31). San Francisco: Jossey-Bass
- Fadjukoff, P., Pulkkinen, L., ve Kokko, K. (2005). Identity processes in adulthood: Diverging domains. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 5, 1–20.
- Felsten, G. (1998). Gender and coping: Use of distinct strategies and associations with stress and depression. *Anxiety, Stress and Coping*, 11, 289-309
- Field, A., (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. London: Sage Publication

- Folkman, S., ve Tedlie-Moskowitz, J. (2000) Stress, positive emotion, and coping. *Curr. Dir. Psychol Sci* 9, 115–118
- Folkman, S.,ve Lazarus, R. S. (1985). If it changes it must be a process: A study of emotion and coping during three stages of a college examination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 150-170.
- Forbes, S.,ve Ashton, P. (1998). The identity status of African Americans in middle adolescence: A re-examination of Watson and Protinsky (1991). *Adolescence*, 33 (132), 846-849.
- Frydenberg, E., ve Lewis, R. (1999). Things don't get better just because you're older: A case for facilitating reflection. *British Journal of Educational Psychology*, 69, 81-94.
- Gençöz, F., Gençöz, T., ve Bozo, Ö. (2006). Hierarchical dimensions of coping styles: a study conducted with Turkish university students. *Social Behavior and Personality*, 34(5), 535-534
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice*. Harvard University Press.
- Grotevant, H.D., Thorbecke, W. L., ve Meyer, M.L. (1982). An extension of Marcia's Identity Status Interview into the interpersonal domain. *Journal of Youth and Adolescence*, 11(1), 33-47
- Grotevant, H. D. ve Cooper, C. R. (1985). Patterns of interaction in family relationships and the development of identity exploration in adolescence. *Child Development*, 56(2), 415–428.
- Gunthert, K. C., Cohen, L. H., ve Armeli, S. (2002). Unique effects of depressive and anxious symptomatology on daily stress and coping. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 21, 583–609.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye'de ailelerin psikolojik örüntüleri (Psychological aspects of families in Turkey.)* İstanbul: Boğaziçi University Press.
- Heckhausen, J. (1999). *Developmental regulation in adulthood: Age-normative sociostructural constraints as adaptive challenges*. New York: Cambridge University Press.
- Hardy, S. A., ve Carlo, G. (2005). Identity as a source of moral motivation. *Human Development*, 48, 232–256.

- Heiligenstein, E., Guenther, G., Hsu, K., Herman, K. (1996). Depression and academic impairment in college students. *Journal of American College Health*, 45:59–64
- Hitlin, S. (2003). Values as the core of personal identity: Drawing links between two theories of self. *Social Psychology Quarterly*, 66,118–137.
- Holmes, T.,ve Rahe, R. (1967). The social readjustment rating scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 12, 213–233.
- Howertan, A., Van Gundy, K.T., (2009). Sex differences in coping styles and implications for depressed mood. *International Journal of Stress Management*, 16(4)
- Jackson, E.P., Dunham, R.M., % Kidwell, J.S. (1990). The effects of gender and of family cohesion and adaptability on identity status. *Journal of Adeolescent Research*, 5, 161-174.
- Janis, I. (1954). Problems of theory in the analysis of stress behavior. *Journal of Social Issues*, 10, 12–25.
- Joiner , T.E., Katz, J., Lew, A. (1999) Harbingers of depressotypic reassurance seeking: negative life events, increased anxiety, and decreased self-esteem. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 632–639
- Jones, R. M., Akers, J. F., White, J. M., (1994). Revised classification criteria for the Extented Objective Measure of Ego Identity Status (EOMEIS). *Journal of Adolescence*, 17(6), 533-549.
- Jordan, D. (1970). *Parental antecedents of ego identity formation*. Unpublished master's thesis. SUNY at B.
- Kağıtçıbaşı, C. (1982). Old-age security value of children: Cross-national socioeconomic evidence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 13, 29-42.
- Kağıtçıbaşı, C. (1996). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum
- Kalleberg, A. L. (2009). Precarious work, insecure workers: Employment relations in transition. *American Sociological Review*, 74, 1–22.
- Kamptner, N.L. (1988). Identity development in late adolescence: Casual modelling of social and familial influences. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(3), 247-264.

- Kessler, R., Mc Gonagle, K., Zhao, S., Nelson, C., Hughes, M., Eshleman, S., Wittchen, H., Kendler, K. (1994). Lifetime and 12-month prevalence of DSM-III-R psychiatric disorders in the United States: Results from the National Comorbidity Study. *Archieve Genetic Psychiatry*, 51, 8–19
- Kroger, J., (1989). *Identity in adolescence. The Balance between self and Other*. London: Routledge.
- Kroger, J., (1997). Gender and identity: The intersection of structure, content and context. *Sex roles*, 36, 767-770.
- Kroger, J., (2000). Ego identity status research in new millenmium. *International Journal of Behavioral Development*, 24(2), 145-148.
- Kroger, J., (2004). Identity in Adolescence: The Balance Between Self and Other. *Adolescence and Society Series*, Routledge, 36-51.
- Kroger, J.,ve Marcia, J. E. (2011). *The identity statuses: Origins, meanings, and interpretations*. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, ve V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. 31–54). New York: Springer.
- Larson, R. W., Wilson, S., Brown, B. B., Furstenberg, F. F., ve Verma, S. (2002). Changes in adolescents' interpersonal experiences: Are they being prepared for adult relationships in the twenty-first century? *Journal of Research on Adolescence*, 12, 31–68.
- Lazarus, R. S. (1966). *Psychological stress and the coping process*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Lazarus, R. S.,ve Folkman, S. (1984). *Psychological stress and the coping process*. New York, NY: Springer.
- Lee, J.K., 2003. Job stress, coping and health perceptions of Hong Kong primary care nurses. *International Nursing Practises*, 9(2), 86-91
- Lengua, L. J.,ve Stormshak, E. A. (2000). Gender, gender roles, and personality: Gender differences in the prediction of coping and psychological symptoms. *Sex Roles*, 43, 787– 820.
- Luyckx, K., Goossens, L., Soenens, B., Beyers, W., ve Vansteenkiste, M. (2005). Identity statuses based on 4 rather than 2 identity dimensions: Extending and refining Marcia's paradigm. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 605–618.

- Luyckx, K., Goossens, L., ve Soenens, B. (2006). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: Change dynamics in commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology*, 42, 366–380.
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., ve Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42; 58–82.
- Luyckx, K., Klimstra, T. A., Duriez, B., Schwartz, S. J., ve Vanhalst, J. (2012). Identity processes and coping strategies in college students: Short-term longitudinal dynamics and the role of personality. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 1226-1239
- Mahmoud, J.S.R., (2011). *The Relationship Of Anxiety, Coping, Thinking Style, Life Satisfaction, Social Support, And Selected Demographics Among Young Adult College Students*. Published Doctoral Dissertation, University of Kentucky
- Masuda, M.,ve Holmes, T. H. (1967). Magnitude estimations of social readjustments. *Journal of Psychosomatic Research*, 11, 219–225
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5, 551–558.
- Marcia, J. E. (1967). Ego identity status: relationship to change in self-esteem, "general maladjustment," and authoritarianism. *Journal of Personality*, 35, 118—133
- Marcia, J.E. , Friedman, M.L. (1970). Ego identity status in collage woman. *Journal of personality*.
- Marcia, J. E. (1980). *Identity in adolescence*. In J. Adelson (Ed.). *Handbook of adolescent psychology* (pp. 159-187). New York: Wiley.
- Marcia, J. E. (1989). Identity and Intervention. *Journal of Adolescence*, 12(4), 401-410.
- Marcia, J. (1993). *The Relational Roots of Identity*. In J. Kroger (Ed), *Discussions on Ego Identity*. Hillsdale, NJ, England, Lawrence Erlbaum Associates.

- Marcia, J. E. (1994). Ego Identity and Object Relations. In J. M. Masling and R. F. Bornstein (Eds), *Empirical Perspectives on Object Relations Theory*. Washington, DC, American Psychological Association.
- Marcia, J. E. (2002a). Adolescence, Identity, and the Bernardone Family. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2 (3), 199- 209
- Marcia, J. E. (2002b). Identity and Psychosocial Development in Adulthood Identity. *An International Journal of Theory and Research*, 2 (1), 7-28.
- Mayer, K. U. (2004). Whose lives? How history, societies, and institutions define and shape life courses. *Research in Human Development*, 1, 161—187.
- Maysel, O., ve Scharf, M. (2003). What does it mean to be an adult? The Israeli experience. *New Directions in Child and Adolescent Development*, 100, 5—20.
- Mechanic, D. (1962). *Students under stress*. New York, NY: Free Press.
- Meeus, W. (1996). Studies on identity development in adolescence: An overview of research and some new data. *Journal of Youth and Adolescence*, 25, 569–598
- Miller, P. H. (1993). *Theories of Developmental Psychology*. New York: Norton.
- Mocan-Aydin, G. (2000). Western models of counseling and psychotherapy within Turkey: Crossing boundaries. *The Counseling Psychologist*, 28, 281-298.
- Monteiro, N. M., Balogun, S. K., ve Oratile, K. N. (2014). Managing stress: the influence of gender, age and emotion regulation on coping among university students in Botswana. *International Journal of Adolescence and Youth*, 19(2), 153-173.
- Mullis, A.K., Mullis, R.L., Schwartz, S.J., Pease, J.L., Shriner, M. (2007). Relations among Parental Divorce, Identity Status, and Coping Strategies of College Age Women. *Identity Development*, 7(2), 137-154
- Neimeyer, G. J., Prichard, S., Berzonsky, M. D., and Metzler, A. E. (1991). Vocational hypothesis testing: The role of occupational relevance and identity orientation. *Journal of Vocational Behavior*, 38, 318-332.
- Neuber, K. A. and Genthner, R. W. (1977). The relationship between ego identity. Personal responsibility and facilitative communication. *Journal of Psychology*. 95, 45-49.

- Nolen-Hoeksema, S. (1987). Sex differences in unipolar depression: Evidence and theory. *Psychological Bulletin*, 101, 259–282.
- Nonis, A.A., Hudson, G.I., Logan, L.B., Ford, C.W. (1998). Influence of perceived control over time on college students' stress and stress-related outcomes. *Research of Higher Education*, 39, 587–605.
- O'Conner, B.P. (1995). Identity development and perceived parental behavior as a source of adolescent egocentrism. *Journal of Youth and Adolescence*, 24(2), 205-227
- Okman-Fişek, G. (1982). *Psychopathology and Turkish Family: A family systems theory analysis*. In Ç Kağıtçıbaşı (Ed), Sex roles, family, ve community in Turkey (pp. 295-321). Bloomington, IN: Indiana University Turkish Studies.
- Orlofsky, J. L., Marcia, J. E., ve Lesser, I. M. (1973). Ego identity status and the intimacy versus isolation crisis of young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 27, 211—219
- Özkamalı, E. (2000). *Çalışan ve öğrenci ergenlerde çalışmanın ergen gelişimi üzerindeki etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ptacek, J. T., Smith, R. E., ve Dodge, K. L. (1994). Gender differences in coping with stress: 114 Eaton and Bradley when stressor and appraisals do not differ. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 421–430.
- Penley, J., Tomakai, J. ve Wiebe, J. (2002). The association of coping to physical and psychological health outcomes: a meta-analytic review. *Journal of Behavior and Medicine*
- Petersen, A. C., Sarigiani, P. A., ve Kennedy, R. E. (1991). Adolescent depression: Why more girls?. *Journal of youth and adolescence*, 20(2), 247-271.
- Peterson, L., Mullins, L., Ridley-Johnson, R. (1985). Childhood depression: peer reactions to depression and life stress. *Journal of Abnormal Child Psychology* 13, 597–609
- Piko, B. (2001). Gender differences and similarities on adolescents' ways of coping. *The Psychological Record*, 51, 223–235

- Podd, M. H. (1972). Ego identity status and morality. The relationship of two developmental constructs. *Developmental Psychology*, 6, 497-507.
- Poppen, P.J. (1974). *The developmental of sex differences in moral judgment for collage males and females*. Unpublished doctoral dissertation. Cornell Universtiy.
- Porfeli, E. J.,ve Skorikov, V. B. (2010). Specific and diverse career exploration during late adolescence. *Journal of Career Assessment*, 18, 46–58.
- Porter, L. ve Stone, A. (1995). Are there really gender differences in coping? A reconsideration of previous data and results from Daily study. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 14(2), 184-202.
- Reiffman, A., Arnett, J.J., ve Colwell, M.J. The IDEA: *Inventory of the dimensions of emerging adulthood*. Paper presented at the 111th Annual Convention of the American Psychological Association, Toronto, Canada. 2003, 4-6 August.
- Robbins, P.R., Tanck, R. (1992). Stress, coping techniques, and depressed affect: explorations within a normal sample. *Psychological Reports*, 70, 147–152
- Rosario, M., Shinn, M., Morch, H., Huckabee, C. B. (1988). Gender differences in coping and social supports: Testing socialization and role constraint theories. *Journal of Community Psychology*, 16, 55-69.
- Sandhu, D.,ve Tung, S. (2004). Contributions of Family environment and identity formation towards adolescents' alienation. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 19(1-2), 1-14.
- Scabini, E.,ve Manzi, C. (2011). *Family processes and identity*. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, ve V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. 529–548). New York, NY: Springer.
- Schenkel, S. (1975). Relationship among ego identity status: Field-independence and traditional femininity. *Journal of Youth and Adolescence*, 4, 73-82.
- Schildkraut, D. J. (2005). Press “One” for English: *Language policy, publicopinion, and American identity*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Schwartz, S. J. (2001). The evolution of Eriksonian and neo Eriksonian identity theory and research: A review and integration. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 1, 7–58.

- Schwartz, S. J. (2007). The structure of identity consolidation: Multiple correlated constructs or one super ordinate construct. *An International Journal of Theory and Research*, 7, 27–49
- Schwartz, S. J., Cote, J. E., ve Arnett, J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth ve Society*, 37, 201–229.
- Schwartz, S. J., ve Dunham, R. M. (2000). Identity status formule: Generating continuous measures of the identity statuses from measures of exploration and commitment. *Adolescence*, 35, 147 – 165
- Schwartz, S.J., Mason, C.A., Pantin, H., Wang, W., Brown, C., Campo, A.E., ve Szapocznik, J. (2009). Relationships of social context and identity to problem behaviour among high-risk Hispanic adolescents. *Youth and Society*, 40, 541-570.
- Schwartz, S. J., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B. L., Forthun, L. F., Waterman, A. S. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: A study of identity status differences in positive and negative Psychosocial functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 839–859.
- Schwartz, S.J., Klimstra, T.A., Luyckx, K., Hale, W., III, ve Meeus, W.J.J. (2012). Characterizing the self-system over time in adolescence: Internal structure and associations with internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 1226-1239
- Schwartz, S.J., Donnellan, M.B., Ravert, R.D., Luyckx, K., ve Zamboanga, B.L. (2013). *Identity development, personality, and well-being in adolescence and emerging adulthood: Theory, research, and Recent advances*. In I. B. Weiner (Series Ed.), and R. M. Lerner, A. Easterbrooks, ve J. Mistry (Vol. Eds.) *Handbook of psychology*, vol. 6: Developmental psychology (pp. 339-364). New York: John Wiley and Sons.
- Seaward, B. L. (2004). *Managing stress: Principles and strategies for health and well-being* (4th ed.). Sudbury, MA: Jones and Bartlett Publishers
- Seiffge-Krenke, I., Klessinger, N. (2000). Long-term effects of avoidant coping on adolescents' depressive symptoms. *Journal of Youth Adolescence*, 29, 617–630

- Seiffge-Krenke, I., Aunola, K., ve Nurmi, J.E. (2009). Changes in stress perception and coping during adolescence: the role of situational and personal factors. *Child Development*, 80(1), 259-279.
- Selye, H. (1956). *The stress of life*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Selye, H. (1983). *The stress concept: Past, present, and future*. In C. L. Cooper (Ed.), *Stress research: Issues for the eighties*. New York, NY: John Wiley
- Siva, A. N. (1991). *İnfertilite'de stresle baş etme, öğrenilmiş güçlülük ve depresyonun incelenmesi [Coping with stress, learned powerfulness, and depression among infertile people]*. Unpublished doctoral dissertation, Hacettepe University, Ankara.
- Sigmon, S. T., Stanton, A. L., ve Snyder, C. R. (1995). Gender differences in coping: a further test of socialization and role constraint theories. *Sex Roles*, 33(9-10), 565-587.
- Silva, M., Dorso, E., Azhar, A., Renk, K. (2007–2008). The relationships among parenting styles experienced during childhood, anxiety, motivation, and academic success in college students. *Journal of Collage Student Retent Theory Reserch Practise*, 9, 149–167
- Smith, V. (2010). Enhancing employability: Human, cultural, and social capital in an era of turbulentun predictability. *Human Relations*, 63, 279–303.
- Spears, R. (2011). *Group identities: The social identity perspective*. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, ve V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity the and Research* (pp. 201–224). New York, NY: Springer.
- Stone, A. A., ve Neale, J. M. (1984). New measure of daily coping: Development and preliminary results. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 892-906.
- Stryker, S. (2003). Whit her symbolic interactionism? Reflections on a personalodyssey. *Symbolic Interaction*, 26, 95–109.
- Süslü DP. (2002). *Çalışan ve öğrenci ergenlerde kimlik duygusu kazanımının araştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Şahin, N. H., ve Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite Öğrencileri için uyarlanması [A brief coping styles inventory for university students]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 56-73.

- Tamres, L. K., Janicki, D., ve Helgeson, V. S. (2002). Sex differences in coping behavior: A meta-analytic review and an examination of relative coping. *Personality and Social Psychology Review*, 6, 2–30.
- Taylor, S.E., Master, S.L. (2011). *Social responses to stress: The tend-and-befriend model*. In: Contrada RJ, Baum A, editors. The handbook of stress science: Biology, psychology, and health. New York: NY, US: Springer Publishing Co; p. 101-109.
- Taylor, R.D. ve Oskay, G. (1995). Identity formation in Turkish and American late Adolescents. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 26(1), 8-22.
- Thoits, P.A. (1986). Social support as coping assistance. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 416–423
- Vaillant, G.E. (2000). Adaptive mental mechanisms. *American Psychologist's*, 55, 89-98
- Varan, A. (1990). *A cross-sectional study on the examination of the ego identity statuses of high school students*. Unpublished doctoral dissertation, Hacettepe University, Ankara, Turkey.
- Vignoles, V. L., Schwartz, S. J., ve Luyckx, K. (2011). *Introduction: Toward an integrative theory of identity*. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, ve V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research*(pp. 1–28). New York, NY: Springer.
- Van Harreveld, F., Van Der Pligt, J., Claassen, L., ve Van Dijk, W. (2007). Inmate emotion coping and psychological and physical well-being: The use of crying over spilled milk. *Criminal Justice and Behavior*, 34(5), 697-708.
- Waterman, A.S (1982). Identity Development From Adolescence to Adulthood: An Extension of Theory and a Review of Research. *Developmental Psychology*, 18(3), 341-358
- Waterman, A. S., Geary, P. S., ve Waterman, C. K. (1974). Longitudinal study of changes in ego identity status from the freshman to the senior year at college. *Developmental Psychology*, 10, 387–392.
- Waterman, A. S. (1990). Personal expressiveness: Philosophical and psychological foundations. *Journal of Mind and Behavior*, 11,47–74.

- Waterman, A. S. (1999). Issues of identity formation revisited: United States and The Netherlands. *Developmental Review*, 19,462–479.
- Waterman, A. S. (1993). *Developmental perspectives on identity formation: From adolescence to adulthood*. In J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, ve J. L. Orlofsky (Eds.), *Ego identity: A Handbook for psychosocial research* (pp. 42–68). New York: Springer-Verlag.
- Waterman, C. K., Buebel, M. E., ve Waterman, A. S. (1970). *The relationship between resolution of the identity crisis and outcomes of previous psychosocial crisis*. Proceedings of the 78th Annual Convention of the American Psychological Association, 5, 467- 468.
- Waterman, A. S.,ve Waterman, C. K. A (1971). longitudinal study of changes in ego identity status during the freshman year at college. *Developmental Psychology*,5, 167-173
- Whitbourne, S. K., Sneed, J. R., ve Sayer, A. (2009). Psychosocial development from college through midlife: A 34-year sequential study. *Developmental Psychology*, 45, 1328 –1340.
- Weinfurt, K.P. (1997). *Multivariate analysis of variance* In L.G. Grimm and Yarnold, A. P. (Eds), *Reading and understanding multivariate statistics* (ss. 245-276). Washington: America Psychological Association.
- Wiik, K. A. (2009). “You’d beter wait!”—Socioeconomic background and timing of first marriage versus first cohabitation. *European Sociological Review*, 25, 139–153.
- Worthington, R. L.,Navarro, R. L., Savoy, H. B., ve Hampton, D. (2008). Development, reliability, and validity of the measure of sexual identity exploration and commitment. *Developmental Psychology*, 44, 22–33
- Yamasaki, K., Sakai, A., ve Uchida, K. (2006). A longitudinal study of the relationship between positive affect and both problem and emotion-focused coping strategies. *Social Behavior and Personality*, 34(5), 499-510.
- Yamasaki, K.,ve Uchida, K. (2006). Relation of positive affect with emotion-focused coping in Japanese undergraduates. *Psychological Reports*, 98(3), 611-620.

Zimmer-Gembeck, M.J., Petherick, J. (2006). Intimacy dating goals and relationship satisfaction during adolescence and emerging adulthood: Identity formation, age and sex as moderators. *International Journal of Behavioral Development*. 30 (2), 167–175

EKLER

EK 1

Demografik Bilgi Formu

- 1) Çalışma durumunuz: Çalışıyorum Öğrenciyim
- 2) Doğum Tarihiniz (yıl olarak): 19.....
- 3) Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
- 4) Eğer öğrenciyken üniversitede kayıtlı olduğunuz öğretim programı?
 1. Öğretim (Gündüz) 2. Öğretim (Gece)
- 5) Medeni durumunuz: Bekar Sözlü Nişanlı Evli Boşanmış
Diğer: _____
- 6) Hayatınızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz il/ilçe: _____
- 7) Annenizin eğitim durumu:
 Okuma yazma bilmiyor İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu İki yıllık yüksek okul mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans (master, doktora) mezunu
- 8) Babanızın eğitim durumu:
 Okuma yazma bilmiyor İlkokul mezunu Ortaokul mezunu Lise mezunu İki yıllık yüksek okul mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans (master, doktora) mezunu
- 9) Anne ve babanızın medeni durumu:
 Evli Ayrı yaşıyorlar Annem sağ değil Babam sağ değil Boşanmış
Diğer: _____
- 10) Ailenizin toplam aylık geliri:
 750 TL'den düşük 750 TL– 1.500 TL arasında 1.500– 2.500 TL arasında 2.500 TL üzerinde
- 11) Şu an nerede kalıyorsunuz?
 Ailemin yanında kalıyorum Akrabalarımın yanında kalıyorum Arkadaşlarımla evde kalıyorum Tek başıma yaşıyorum Devlet yurtdında kalıyorum Diğer: _____
- 12) Eğer çalışmıyorsanız ailenizden aldığınız ortalama aylık para (harçlık) miktarı:

Aşağıdaki soruları çalışıyorsanız doldurunuz, çalışmıyorsanız bir sonraki sayfaya geçebilirsiniz.

13) Eğer çalışıyorsanız nerede çalışıyorsunuz?

Kamu Özel Sektör Diğer _____

14) Eğer çalışıyorsanız aylık kazandığınız ücret?

750 TL'den düşük 750 TL- 1.500 TL arasında 1.500- 2.500 TL arasında 2.500 TL üzerinde

15) Eğer çalışıyorsanız toplam olarak kaç yıldan beri çalışmaktasınız? (İlk kez bir işte çalışmaya başladığınız tarihi düşünerek cevaplayınız) Yıl _____ Ay _____

EK 2

Beliren Yetişkinliğin Boyutları Envanteri

Yaşamınızın şu sıralar içinde bulunduğunuz dönemi	Bana hiç uygun değil (1)	Bana pek uygun değil (2)	Bana oldukça uygun (3)	Bana tamamen uygun (4)
1. keşif zamanıdır.				
2. kafa karışıklığı zamanıdır.				
3. kendini kısıtlanmış hissetme zamanıdır.				
4. stres altında kalmış hissetme zamanıdır.				
5. kararsızlık zamanıdır.				
6. büyük baskılar zamanıdır.				
7. kim olduğunu bulma zamanıdır.				
8. bağımsızlık zamanıdır.				
9. açıkça seçimler yapma zamanıdır.				
10. belirsizlikler zamanıdır.				
11. kendine yetme zamanıdır.				
12. pek çok kaygının yaşanma zamanıdır.				
13. yeni şeyleri deneme zamanıdır.				
14. kendine odaklanma				

zamanıdır.				
15. ana babalardan ayrılma zamanıdır.				
16. kendini tanımlama zamanıdır.				
17. bir anlam duygusu arama zamanıdır.				
18. kendi inanç ve değerlerine karar verme zamanıdır.				
19. kendin için düşünmeyi öğrenme zamanıdır.				
20. yavaş yavaş yetişkin olma zamanıdır.				

EK 3

Genişletilmiş Objektif Ego Kimlik Statüleri Ölçeği

1	2	3	4	5	6
Kesinlikle katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Bazen katılmıyorum	Bazen katılıyorum	Çoğunlukla katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

1. Aslında girmek istediğim mesleği seçmiş değilim; daha iyisine rastlayıncaya kadar bulabildiğim herhangi bir işte çalışırım.	1	2	3	4	5	6
2. Dine gelince, bana hitabeden bir şey bulamadım ve gerçekten araştırma gereksinimi de duymuyorum.	1	2	3	4	5	6
3. Kadın ve erkek rolleri hakkındaki düşüncelerim anne ve babamın düşünceleriyle aynıdır. Onlar için iyi olan şeyler şüphesiz benim için de iyi olacaktır.	1	2	3	4	5	6
4. Bana bir diğerinden daha çekici görünen belirli bir “yaşam tarzı” yoktur.	1	2	3	4	5	6
5. Farklı tipte birçok insan vardır. Henüz bana iyi arkadaş olabilecek uygun tipleri bulma olanaklarını araştırıyorum.	1	2	3	4	5	6
6. Bazen çağrıldığım zaman eğlence türünden boş zaman etkinliklerine katılırım fakat bu gibi etkinliklere kendi başıma çok az çaba harcarım.	1	2	3	4	5	6
7. Aslında herhangi bir “flört tarzı” üzerinde düşünmedim. Flört edip etmeme konusu beni pek fazla ilgilendirmiyor.	1	2	3	4	5	6
8. Birçok şey çok çabuk değiştiği için politika hiçbir zaman çok emin olmadığım bir konudur. Fakat politikada hangi tarafı tutup neye inanabileceğimi bilmenin önemli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5	6
9. Bir birey olarak ne derecede yetenekli olduğuma ve benim için hangi mesleklerin uygun olacağına hala karar vermeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
10. Din konusunu çok fazla düşünmem; şu ya da bu şekilde olması beni pek rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6
11. Evlilikte sorumlulukları paylaşmanın birçok yolları vardır. Benim için neyin iyi yürüyeceğine karar vermeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
12. Kendi yaşam tarzım ile ilgili görüşüm için kabul edilebilir bir bakış açısı bulmaya çalışıyorum fakat henüz bulamadım.	1	2	3	4	5	6
13. Arkadaşlık için birçok neden vardır fakat ben yakın arkadaşlarımı kişisel olarak belirlediğim değer ve benzerliklere dayanarak seçerim.	1	2	3	4	5	6
14. Kendimi verebildiğim bir boş zaman etkinliğim olmamakla beraber gerçekten bir etkinlik bulabilmek için birçok yol deniyorum.	1	2	3	4	5	6
15. Geçmiş yaşantılarıma dayanarak bu gün istediğim flört ilişkisinin türünü seçmiş bulunuyorum.	1	2	3	4	5	6
16. Gerçekten politikayı düşünmedim. Şu anda beni fazla ilgilendirmiyor.	1	2	3	4	5	6
17. Birçok farklı meslek düşünebilirdim. Ancak annemle babam ne istediklerini söyledikleri için aslında hiçbir zaman sorun olmadı.	1	2	3	4	5	6
18. Bir kimsenin dini inancı kendine özgüdür. Ben kendim tekrar tekrar düşündüm ve neye inanabileceğimi biliyorum.	1	2	3	4	5	6
19. Evlilikte kadın ve erkeğin rollerinin neler olduğunu gerçekte hiçbir zaman ciddi olarak düşünmedim. Bu konu beni pek ilgilendirmiyor.	1	2	3	4	5	6
20. Epeyce düşündükten sonra benim için ideal bir “yaşam tarzı”nın ne olacağı hakkında kişisel bir görüş geliştirdim. Herhangi birinin bu görüş açımı değiştirebileceğine inanmıyorum.	1	2	3	4	5	6
21. Arkadaşlarımı nasıl seçeceğim konusunu en iyi annemle babam bilir.	1	2	3	4	5	6
22. Düzenli olarak uğraşmak için pek çok şey arasından bir veya daha fazla boş	1	2	3	4	5	6

zaman etkinliği seçtim ve bu seçimlerimden memnunum.						
23. Flört etme konusu ile ilgili olarak fazla düşünmem. Her şeyi sadece olurlarına bırakırım.	1	2	3	4	5	6
24. Politikaya gelince, bu konuda daha çok anne babama benzediğimi sanırım. Oy verme ve benzeri durumlarda onları izlerim.	1	2	3	4	5	6
25. Gerçekte doğru işi bulmakla ilgilenmiyorum, herhangi bir iş olabilir. Sadece bulabildiğim işle geçinip gidiyorum.	1	2	3	4	5	6
26. Dinin bana göre ne anlam taşıdığından pek emin değilim; karar vermek istiyorum ancak henüz buna hazır değilim.	1	2	3	4	5	6
27. Kadın ve erkeğin rolleri hakkındaki görüşlerim tamamıyla anne babamla ailemden gelir. Daha başkalarına yönelme gereksinimi duymuyorum.	1	2	3	4	5	6
28. Hoşa giden bir yaşam tarzı ile ilgili görüşlerimi annemle babam öğretti ve bana öğrettiklerini sorgulama gereksinimi duymuyorum.	1	2	3	4	5	6
29. Gerçekten yakın herhangi bir arkadaşım yoktur ve şu anda böyle birini aradığımı da sanmıyorum.	1	2	3	4	5	6
30. Bazen boş zaman etkinliklerine katılırım fakat gerçekte düzenli olarak yapacağım özel bir etkinlik arama gereksinimi duymuyorum.	1	2	3	4	5	6
31. Farklı türden flört ilişkilerini deniyorum. Ancak benim için en iyi olanına henüz karar veremem.	1	2	3	4	5	6
32. Pek çok farklı politik parti ve idealler vardır. Hepsini düşünüp incelemeden hangisine uyacağıma karar veremem.	1	2	3	4	5	6
33. Düşünüp incelemek biraz zaman aldı ancak şimdi meslek olarak neyi istediğimi gerçekten biliyorum.	1	2	3	4	5	6
34. Şu anda din kafamı karıştıran bir konudur. Benim için neyin doğru neyin yanlış olduğu hakkındaki görüşlerimi sürekli değiştiriyorum.	1	2	3	4	5	6
35. Evlilikte kadın ve erkeğin rollerini düşünmeye hayli zaman harcadım ve benim için neyin en iyi yürüyeceğine karar verdim.	1	2	3	4	5	6
36. Yaşamın kendisi ile ilgili kabul edilebilir bir bakış açısı geliştirebilmek için başkaları ile birçok tartışmaya giriyorum ve kendimi tanımaya çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
37. Sadece anne ve babamın beğenebileceği arkadaşları seçerim.	1	2	3	4	5	6
38. Her zaman anne babamın yaptığı boş zaman etkinliklerini aynen yapmayı seviyorum ve hiçbir zaman başka bir etkinliği ciddi olarak düşünmedim.	1	2	3	4	5	6
39. Sadece anne babamın flört etmemi bekledikleri tipten kişilerle çıkarırım.	1	2	3	4	5	6
40. Politik inançlarım üzerinde iyice düşündüm ve anne babamın inandığı hususlardan bazılarını kabul edebileceğimin, bazılarını ise kabul edemeyeceğimin farkına vardım.	1	2	3	4	5	6
41. Anne babam iş için nereye gireceğimi çok önceden kararlaştırdılar ve ben de onların planlarını izliyorum.	1	2	3	4	5	6
42. Din konusu ile ilgili ciddi sorularla dolu bir dönem geçirdim ve bu gün, bir birey olarak neye inandığımı biliyorum.	1	2	3	4	5	6
43. Bu günlerde eşlerin evlilikte önemli ölçüde oynadığı roller üzerinde düşünüyorum ve bu konuda son kararımı vermeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
44. Anne ve babamın yaşamla ilgili görüşleri benim için yeterince iyidir. Başka herhangi bir görüşe gereksinim duymuyorum.	1	2	3	4	5	6
45. Birçok farklı arkadaşlık denedim ve bu gün bir arkadaşta aradığım şeyler hakkında kesin bir görüşe sahibim.	1	2	3	4	5	6
46. Birçok farklı boş zaman etkinliği denedikten sonra gerçekten tek başıma ve arkadaşlarımla yapmaktan hoşlandığım bir veya daha fazla etkinlik buldum.	1	2	3	4	5	6
47. Flört etme hakkındaki tercihlerim halen gelişme sürecindedir. Bu konuda henüz tam olarak karar vermiş değilim.	1	2	3	4	5	6
48. Politik inançlarımdan emin değilim; ancak gerçekten neye inanabileceğimi düşünüp bulmaya çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
49. Karar vermem uzun zaman aldı fakat bu gün bir meslek için nereye	1	2	3	4	5	6

yöneleceğimi kesin olarak biliyorum.						
50. Anne babamın her zaman yerine getirdiği dini gereklere ben de aynen uyuyorum. Gerçekten nedenini hiç düşünmedim.	1	2	3	4	5	6
51. Evli çiftlerin aile sorumluluklarını paylaşabilecekleri pek çok yol vardır. Bu yollar üzerinde düşündüm ve bu gün kendim için ne istediğimi kesin olarak biliyorum.	1	2	3	4	5	6
52. Genellikle yaşamdan bir çeşit zevk aldığımı sanıyorum ve kendimi belirli herhangi bir yaşam görüşüne dayanarak yaşar görmüyorum.	1	2	3	4	5	6
53. Hiç yakın arkadaşım yoktur. Sadece grupta başıboş dolaşmayı severim.	1	2	3	4	5	6
54. Gelecekte zevk alabileceğim bir veya daha fazla boş zaman etkinliği bulabilme ümidiyle çeşitli boş zaman etkinliklerini denemekteyim.	1	2	3	4	5	6
55. Farklı tipten kişilerle flört ettim ve şimdi flörtle ilgili kendi geleneksel kurallarımın ne olduğunu ve kiminle flört edeceğimi tam olarak biliyorum.	1	2	3	4	5	6
56. Gerçekte politika ile şu veya bu şekilde kendimi güçlü hissedecek kadar hiçbir zaman ilgilenmiş değilim.	1	2	3	4	5	6
57. Meslek için o kadar çok olanak vardır ki, şu anda bir meslek için ne yapmam gerektiğine karar vermeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
58. Gerçekte dinimle ilgili hiçbir şüpheye düşmedim; anne ve babam için doğru olan benim için de doğru olmalıdır.	1	2	3	4	5	6
59. Erkek ve kadınların rolleri ile ilgili görüşler o kadar çeşitli görünmektedir ki bunları pek fazla düşünmem.	1	2	3	4	5	6
60. Kendi kendimi epeyce inceledikten sonra yaşam tarzımın ne olması gerektiği hakkında çok kesin bir görüşe vardım.	1	2	3	4	5	6
61. Aslında benim için hangi tip arkadaşın en iyi arkadaş olabileceğini bilmiyorum. Arkadaşlığım benim için tam olarak ne anlam taşıdığını belirlemeye çalışıyorum.	1	2	3	4	5	6
62. Boş zaman etkinlikleri ile ilgili tercihlerimin tümünü anne ve babamdan elde ettim ve gerçekten başka bir şey denemedim.	1	2	3	4	5	6
63. Sadece anne ve babamın uygun bulacağı kişilerle flört ederim.	1	2	3	4	5	6
64. Ailemin “kürtaj” ve “tedavisi mümkün olmayan ölümcül hastaların kendi rızalarıyla öldürülmesi” gibi konularla ilgili kendi ahlaki ve politik inançları bulunmaktadır. Ben de her zaman onların bu inançları doğrultusunda hareket etmişimdir.	1	2	3	4	5	6

EK 4

Başa Çıkma Tarzları Ölçeği

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Uygun	Oldukça uygun	Çok uygun
1. Aklımı kurcalayan şeylerden kurtulmak için değişik işlerle uğraşırım					
2. Bir sıkıntı olduğuna kimsenin bilmesini istemem					
3. Bir mucize olmasını beklerim					
4. İyimser olmaya çalışırım					
5. “Bunu da atlatırsam sırtım yere gelmez” diye düşünürüm					
6. Çevremdeki insanlardan problemi çözmede bana yardımcı olmalarını beklerim					
7. Bazı şeyleri büyütmemeye üzerinde durmamaya çalışırım					
8. Sakin kafayla düşünmeye ve öfkelenmemeye çalışırım					
9. Bu sıkıntılı dönem bir an önce geçsin isterim					
10. Olayın değerlendirmesini yaparak en iyi kararı vermeye çalışırım					
11. Konuyla ilgili olarak başkalarının ne düşündüğünü anlamaya çalışırım					
12. Problemin kendiliğinden hallolacağına inanırım					
13. Ne olursa olsun kendime direnme ve mücadele etme gücü hissederim					
14. Başkalarının rahatlamama yardımcı olmalarını beklerim					
15. Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım					
16. Olanları unutmaya çalışırım					
17. Telaşımı belli etmemeye ve sakin olmaya çalışırım					
18. “Basa gelen çekilir” diye düşünürüm					
19. Problemin ciddiyetini anlamaya çalışırım					
20. Kendimi kapana sıkışmış gibi hissederim					
21. Duygularımı paylaştığım kişilerin bana hak vermesini isterim					
22. Hayatta neyin önemli olduğunu keşfederim					
23. “Her işte bir hayır vardır” diye düşünürüm					
24. Sıkıntılı olduğumda her zamandakinden fazla uyurum					
25. İçinde bulunduğum kötü durumu kimsenin bilmesini istemem					

26. Dua ederek Allah'tan yardım dilerim					
27. Olayı yavaşlatmaya ve böylece kararı ertelemeye çalışırım					
28. Olanla yetinmeye çalışırım					
29. Olanları kafama takıp sürekli düşünmekten kendimi alamam					
30. İçimde tutmaktansa paylaşmayı tercih ederim					
31. Mutlaka bir yol bulabileceğime inanır, bu yolda uğraşırım					
32. Sanki bu bir sorun değilmiş gibi davranırım					
33. Olanlardan kimseye söz etmemeyi tercih ederim					
34. "İş olacağına varır" diye düşünürüm					
35. Neler olabileceğini düşünüp ona göre davranmaya çalışırım					
36. İşin içinden çıkamayınca "elimden bir şey gelmiyor" der, durumu olduğu gibi kabullenirim					
37. İlk anda aklıma gelen kararı uygularım					
38. Ne yapacağıma karar vermeden önce arkadaşlarımla fikrini alırım					
39. Her şeye yeniden başlayacak gücü bulurum					
40. Problemin çözümü için adak adarım					
41. Olaylardan olumlu bir şey çıkarmaya çalışırım					
42. Kırgınlığımı belirtirsem kendimi rahatlamış hissederim					
43. Alın yazısına ve bunun değişmeyeceğine inanırım					
44. Soruna birkaç farklı çözüm yolu ararım					
45. Basıma gelenlerin herkesin başına gelebilecek şeyler olduğuna inanırım					
46. "Olanları keşke değiştirebilseydim" derim					
47. Aile büyüklerine danışmayı tercih ederim					
48. Yaşamla ilgili yeni bir inanç geliştirmeye çalışırım					
49. "Her şeye rağmen elde ettiğim bir kazanç vardır" diye düşünürüm					
50. Gururumu koruyup güçlü görünmeye çalışırım					
51. Bu işin kefareti (bedelini) ödemeye çalışırım					
52. Problemi adım adım çözmeye çalışırım					
53. Elimden hiçbir şeyin gelmeyeceğine inanırım					
54. Problemin çözümü için bir uzmana danışmanın en iyi yol olacağına inanırım					
55. Problemin çözümü için hocaya okunurum					
56. Her şeyin istediğim gibi olmayacağına					

inanırım					
57. Bu deritten kurtulayım diye fakir fukaraya sadaka veririm					
58. Ne yapılacağını planlayıp ona göre davranırım					
59. Mücadeleden vazgeçerim					
60. Sorunun benden kaynaklandığını düşünürüm					
61. Olaylar karşısında “kaderim buymuş” derim					
62. Sorunun gerçek nedenini anlayabilmek için başkalarına danışırım					
63. “Keşke daha güçlü bir insan olsaydım” diye düşünürüm					
64. Nazarlık takarak, muska taşıyarak benzer olayların olmaması için önlemler alırım					
65. Ne olup bittiğini anlayabilmek için sorunu enine boyuna düşünürüm					
66. “Benim suçum ne” diye düşünürüm					
67. “Allah’ın takdiri buymuş” diye kendimi teselli ederim					
68. Temkinli olmaya ve yanlış yapmamaya çalışırım					
69. Bana destek olabilecek kişilerin varlığını bilmek beni rahatlatır					
70. Çözüm için kendim bir şeyler yapmak istemem					
71. “Hep benim yüzümden oldu” diye düşünürüm					
72. Mutlu olmak için başka yollar ararım					
73. Hakkımı savunabileceğime inanırım					
74. Bir kişi olarak iyi yönde değiştiğimi ve olgunlaştığımı hissederim					

EK 5

GENİŞLETİLMİŞ OBJEKTİF EGO KİMLİK STATÜLERİ ÖLÇEĞİ (GOEKSÖ)'NİN
MADDELERİNE AİT FAKTÖR
YÜKLERİ VE GÜVENİRLİK KATSAYILARI
(50 MADDE İÇİN ELDE EDİLEN)

Maddeler	Faktör 1 (İpotekli Kimlik)	Faktör 2 (Başarılı Kimlik)	Faktör 3 (Kararsız Kimlik)
Madde 37	.74		
Madde 38	.72		
Madde 44	.70		
Madde 21	.69		
Madde 62	.69		
Madde 50	.65		
Madde 41	.66		
Madde 39	.65		
Madde 28	.63		
Madde 27	.65		
Madde 63	.63		
Madde 58	.63		
Madde 17	.59		
Madde 3	.57		
Madde 24	.55		
Madde 64	.52		
Madde 25	.50		
Madde 59	.46		
Madde 1	.40		
Madde 4	.35		
Madde 51		.62	
Madde 60		.62	
Madde 45		.61	
Madde 46		.59	
Madde 35		.58	
Madde 11		.53	
Madde 49		.50	
Madde 8		.49	
Madde 33		.46	
Madde 32		.45	
Madde 18		.44	
Madde 22		.44	
Madde 43		.43	
Madde 42		.43	

Madde 13		.43	
Madde 40		.39	
Madde 20		.37	
Madde 55		.32	
Madde 34			.66
Madde 26			.66
Madde 47			.57
Madde 10			.52
Madde 31			.52
Madde 2			.48
Madde 5			.47
Madde 48			.47
Madde 12			.46
Madde 14			.39
Madde 57			.34
Madde 6			.32
Özdeğer	8,39	4,84	3,36
Açıklanan Varyans	16,77	9,69	6,72
Birikimli Varyans	16,77	26,46	33,18
Cronbach Alfa	.91	.81	.75